№ 48. ВТОРНИКЪ, 21 ІЮНЯ. 1860. WTOREK, 21 CZERWCA.

СТО ПЕРВЫЙ ГОДЪ СУЩЕСТВОВАНІЯ. SETNY PIERWSZY ROK ISTNIENIA.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ — KURYER WILEŃSKI

ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА. — GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ" выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ. Условія подписки Цѣна за годъ 10 р., съ пересылкою 12 р.; за полъ года 5 р., съ пересылкою 6 р.; за четверть года 2 р. 50 к., съ пересылкою 3 р.; за 1 мѣсяцъ 84 к.— За объявленія платится за строку 17 к. сер.

Кантора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

„KURYER WILEŃSKI" wychodzi co WTOREK i PIĄTEK. Cena roczna r. sr. 10, z przesyłką 12 rub.; półroczna 5 rub., z przesyłką 6; kwartalna 2 r. 50 k., z przesyłką 3 r.; miesięczna 84 kop.— Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz po kop. sr. 17.

Bióro redakcyi w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 14 іюня.

— Государь Императоръ по поводу окончанія сроковъ вызваннымъ въ С.-Петербургъ для присутствованія въ святѣйшемъ сунодѣ преосвященнымъ, Высочайше соизволилъ, въ 30-й день апрѣля сего года, повелѣть: митрополиту Литовскому Іосифу отсрочить пребываніе въ С.-Петербургѣ еще на одинъ годъ.

— Государь Императоръ, по всеподданнѣйшему докладу г. министра финансовъ, Высочайше повелѣть соизволилъ: офицерамъ корпуса лѣсничихъ, служащимъ въ вѣдѣніи министерства финансовъ, производить, съ 1 мая сего года, жалованья по Высочайше утвержденнымъ, 18 ноября 1859 года, окладамъ для офицеровъ корпуса лѣсничихъ.

— Высочайшими именными указами, данными капитулу Россійскихъ Императорскихъ и Царскихъ орденовъ, всемилостивѣйше пожалованы кавалерами: *ордена св. Равноапостольнаго князя Владиміра третьей степени*, ноября въ 7-й день, по удостоенію кавалерской думы въ 22 день сентября 1859 года, въ награду усерднаго и безпорочнаго прослуженія, по выборамъ дворянства, узаконенныхъ сроковъ, бывшій Мстиславскій уѣздный предводитель дворянства, отставной полковникъ Петръ *Стаховскій*. *Того же ордена четвертой степени*, ноября въ 7-й день, по удостоенію кавалерской думы въ 22-й день сентября 1859 года, въ награду усерднаго и безпорочнаго прослуженія, по выборамъ дворянства, узаконенныхъ сроковъ: Луцкій уѣздный предводитель дворянства, коллежскій ассесоръ Викентій *Корвинъ-Піотровскій;* титулярные совѣтники—бывшій Овручскій уѣздный предводитель дворянства, нынѣ членъ Волынскаго губернскаго дворянскаго комитета объ устройствѣ быта помѣщичьихъ крестьянъ, Леопольдъ *Рудницкій*; депутатъ Ковенскаго дворянскаго депутатскаго собранія Антонъ *Жицкій;* депутатъ Могилевскаго дворянскаго собранія отставный штабсъ-ротмистръ Василій *Іолшинъ*; Новоалександровскій уѣздный предводитель дворянства, коллежскій секретарь Антонъ *Кублицкій-Піотухъ;* депутатъ Ковенскаго дворянскаго депутатскаго собранія губернскій секретарь Александръ *Монтвиллъ.*—*Ордена св. Станислава второй степени*, Императорской *короною украшеннаго, съ мечами надъ орденомъ*, ноября въ 6-й день, по засвидѣтельствованію начальства объ отлично-усердной службѣ и особыхъ трудахъ, согласно удостоенію комитета министровъ, надворные совѣтники: Подольскій губернскій прокуроръ Антонинъ *Крушинскій*, исправляющій должность товарища предсѣдателя, Кіевской палаты уголовнаго суда, Николай *Ланге*, и товарищъ предсѣдателя Волынской палаты гражданскаго суда, коллежскій ассесоръ Сергѣй *Бологовскій*.

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg, 14 czerwca.

Cesarz Jego Mość, z okoliczności kończących się terminów, na jaki powołani byli do St.-Petersburga Przewielebni, dla zasiadania w najświętszym Synodzie, 30 kwietnia roku ter. Najwyżéj rozkazać raczył: Metropolicie litewskiemu Józefowi przedłużyć termin pobytu w S.-Petersburgu jeszcze na rok jeden.

— Cesarz Jego Mość, po najpoddanniejszém przełożeniu p. ministra skarbu, Najwyżéj rozkazać raczył: oficerom korpusu leśniczych, służącym w wydziale ministerstwa skarbu, od 1-go maja ter. roku wydawać płacę według Najwyżéj utwierdzonych, 18-go listopada 1859 roku, gaż dla oficerów korpusu leśniczych.

— Przez Najwyższe ukazy imienne, dane do kapituły Rossyjskich Cesarskich i Królewskich orderów, Najłaskawiéj zostali mianowani kawalerami: *Orderu Św. równego apostołom księcia Włodzimierza trzeciéj klassy*, dnia 7-go listopada, na uznanie rady orderowéj z dnia 22-go września 1859 roku, w nagrodę gorliwego i nieskazitelnego wysłużenia, z wyborów szlachty, lat prawem przepisanych, były Mścisławski marszałek powiatowy, odstawny podpółkownik Piotr *Stachowski*. *Tegoż orderu czwartéj klassy*, dnia 7-go listopada, na uznanie rady orderowéj z dnia 22 września 1859 roku, w nagrodę gorliwego i nieskazitelnego wysłużenia, z wyborów szlachty, lat prawem przepisanych: Łucki marszałek powiatowy, assesor kollegjalny Wincenty *Korwin-Piotrowski*, radzcy honorowi: były Owrucki marszałek powiatowy, obecnie członek Wołyńskiego gubernjalnego komitetu szlachty o urządzeniu bytu włościan obywatelskich Leopold *Rudnicki*, deputat Kowieńskiego szlacheckiego zgromadzenia deputacyjnego Antoni *Życki* i deputat Mohylewskiego szlacheckiego zgromadzenia deputacyjnego, odstawny sztabs-rotmistrz Bazyli *Jołszyn*, Nowoaleksandrowski marszałek powiatowy, sekretarz kollegjalny Antoni *Kublicki Piottuch* i deputat Kowieńskiego szlacheckiego zgromadzenia deputacyjnego, sekretarz gubernjalny Aleksander *Montwiłł*. *Orderu św. Stanisława drugiéj klassy*, *Cesarską koroną ozdobionego, z mieczami nad orderem*, listopada 6-go, na poświadczenie zwierzchności o odznaczającéj się gorliwością służbie i szczególnych pracach, stosownie do uznania komitetu ministrów, radzcy dworu: Podolski prokuror gubernjalny Antoni *Kruszyński*, pełniący obowiązek towarzysza prezydenta Kijowskiéj izby sądu kryminalnego Mikołaj *Lange* i towarzysz prezydenta Wołyńskiéj izby sądu cywilnego, assesor kollegjalny Sergjusz *Bołogowski*.

—

СОЛНЕЧНОЕ ЗАТМѢНІЕ 6 (18) ІЮЛЯ 1860 г.

Хотя въ Виленскомъ календарѣ за настоящій годъ указаны главнѣйшія обстоятельства предстоящаго нынѣ затмѣнія для 4-хъ пунктовъ Западнаго края, мы считаемъ однако же не лишнимъ помѣстить здѣсь, нѣсколько строкъ по поводу этаго явленія.

Солнечное затмѣніе *вообще* для земли, есть явленіе весьма нерѣдкое: *среднимъ* числомъ приходится почти по 3 такихъ затмѣнія на каждый годъ. Но для какого либо опредѣленнаго мѣста на земной поверхности явленіе это случается уже гораздо рѣже, приблизительно въ два года одинъ разъ. Случай же *полнаго* солнечнаго затмѣнія для одного и того же мѣста земной поверхности повторяется чрезвычайно рѣдко, а именно почти черезъ каждыя два столѣтія.—Послѣднее справедливо впрочемъ только *вообще*, въ частныхъ же случаяхъ могутъ быть значительныя отклоненія отъ этой нормы. Такъ напр. въ Лондонѣ не могло быть видимо ни одного полнаго затмѣнія между 1140 и 1715 годами, т. е. въ теченіи 575 лѣтъ; въ противоположность тому, большая часть Волыни и прилежащія къ ней части Галиціи и Кіевской губерніи въ теченіи 9 лѣтъ были свидѣтелями 2-хъ полныхъ солнечныхъ затмѣній, а именно въ 1842 и 1851 годахъ. Но я повторяю, это только исключенія изъ общаго правила.

Предстоящее нынѣ затмѣніе видимо будетъ въ нашихъ странахъ какъ *частное*, во время средины котораго только половина солнечнаго диска будетъ закрыта луною. Но это же самое затмѣніе, хотя на весьма небольшомъ пространствѣ въ Европѣ, а именно по ту сторону Пиринеевъ въ направленіи отъ *Santandor* къ *Oropesa* и острову *Ivica* представится полнымъ. Немалое число астрономовъ и физиковъ всѣхъ образованныхъ странъ и конечно несравненно большее число простыхъ любителей спѣшатъ въ настоящее время достигнуть наивыгоднѣйшихъ для наблюденія пунктовъ въ упомянутой полосѣ, дабы или получить разрѣшеніе многихъ весьма интересныхъ вопросовъ науки, или же просто насладиться созерцаніемъ великолѣпнѣйшаго изъ мирныхъ явленій природы. Кто не видалъ *полнаго* солнечнаго затмѣнія во всей его красѣ, тотъ не можетъ составить объ немъ правильнаго представленія ни по описаніямъ, хотя бы весьма поэтическимъ, ни по наблюденіямъ частныхъ затмѣній.—Я по собственному опыту могу утверждать, что 2, 3 минуты полнаго солнечнаго затмѣнія со всѣми сопровождающими его разнообразными явленіями, конечно подъ условіемъ безоблачнаго неба, стоятъ путешествія даже въ нѣсколько тысячь верстъ, да притомъ, какъ въ настоящемъ случаѣ, въ столь интересную и мало посѣщаемую страну, какова Испанія. Правительство же этой страны въ просвѣщенномъ сочувствіи успѣхамъ науки, обезпечило ученымъ всѣхъ странъ возможныя облегченія въ путешествіи. Къ сожалѣнію за одинъ только пунктъ не можетъ гарантировать ни какое правительство въ мірѣ—ни даже „небесной имперіи,"—а именно за безоблачное небо во время важнѣйшей фазы затмѣнія. Правда, по времени года и часамъ дня, въ которые совершается полное затмѣніе (около 4 час. по полуд.), въ соединеніи съ общею завидною репутаціею южнаго неба, казалось бы можно ожидать хорошей погоды; и мы душевно желаемъ ученымъ пустившимся въ далекій путь съ немалыми издержками со стороны правительствъ и ученыхъ обществъ снарядившихъ экспедиціи, дабы преслѣдуемыя наукою цѣли были достигнуты на этотъ разъ въ большей мѣрѣ, чѣмъ то было въ 1842 и 1851 годахъ. Но если примемъ въ соображеніе, что все пространство занимаемое полосою полнаго затмѣнія имѣетъ въ длину около 80, а въ ширину 25 географическихъ миль, что цѣлое продолженіе *полнаго* затмѣнія въ этой полосѣ менѣе 20 минутъ, а притомъ, что въ теченіи самаго жаркаго мѣсяца и вблизи пояса горъ не рѣдко должны быть грозы и именно въ послѣполуденные часы, и если еще приведемъ себѣ на память опыты прошедшаго времени, какъ напр. 1842 и 1851 годовъ, когда нѣсколько десятковъ станцій въ Европѣ было занято наблюдателями,—отъ Гибралтара до Киргизскихъ степей и отъ Бергена въ Норвегіи до Каспійскаго моря,—и однако не болѣе одной десятой части изъ цѣлаго числа оныхъ были вполнѣ благопріятствуемы погодою; то невольно придется подумать, что и успѣхъ настоящаго года можетъ также далеко не соотвѣтствовать ожиданіямъ.

Возвратимся однако къ описанію предстоящаго затмѣнія въ томъ видѣ, какъ оно будетъ представляться въ нашихъ странахъ.—Луна, въ своемъ движеніи около земли съ запада на востокъ, въ $3\frac{1}{2}$ часа пополудни 6-го іюля придетъ въ такое положеніе, что начнетъ закрывать солнце и прежде всего для сѣверо-западнаго угла Ковенской губерніи, или, другими словами, сюда прежде всего достигнетъ внѣшняя граница лунной тѣни. Затмѣніе распространяется отсюда въ юго-восточномъ направленіи съ чрезвычайною быстротою, такъ что въ теченіи 15 минутъ оно достигнетъ уже юговосточной оконечности Минской губерніи.—Такимъ образомъ скорость перемѣщенія лунной тѣни въ этомъ направленіи составляетъ почти 1 версту въ секунду. По этому можно сказать, что затмѣніе для большей части пунктовъ Западнаго края совершается почти одновременно; но такъ какъ чѣмъ восточнѣе лежитъ какое либо мѣсто, тѣмъ болѣе часы онаго идутъ впереди противъ часовъ всякаго западнаго пункта; по этому разница во времени происхожденія затмѣнія для различныхъ пунктовъ увеличивается еще кажущимся образомъ, какъ скоро моменты начала и конца затмѣнія даются *по мѣстнымъ часамъ.* Дабы знать *приблизительно* время происхожденія затмѣнія въ какомъ либо мѣстѣ Западнаго края, можно пользоваться слѣдующими числами, выведенными изъ предварительныхъ вычисленій для 5 пунктовъ, лежащихъ болѣе или менѣе въ направленіи движенія лунной тѣни въ нашихъ странахъ.

Время по мѣстнымъ часамъ для начала и конца затмѣнія.	Ковно.	Гродно.	Вильно.	Минскъ.	Черниговъ
	3 ч. 35 м.	3 ч. 37	3 ч. 42	3 ч. 54 м.	4 ч. 16 м
	5 ч. 23 м,	5 ч. 25	5 ч. 29	5 ч. 30 м.	5 ч. 58 м

Для всѣхъ мѣстъ лежащихъ къ югу отъ линіи соединяющей *Ковно* съ *Черниговомъ* затмѣніе наступитъ нѣсколько ранѣе по мѣстнымъ часамъ, чѣмъ бы слѣдовало ожидать, судя *по постепенности* хода тѣни въ показанномъ направленіи и эта разница въ отношеніи къ предъидущимъ числамъ должна быть тѣмъ болѣе, чѣмъ мѣсто лежитъ южнѣе упомянутой линіи. (Примѣръ этого упрежденія представляютъ моменты вычисленные для Гродно). Притомъ и продолженіе затмѣнія для мѣстъ южнѣйшихъ нѣсколько значительнѣе. На оборотъ мѣста лежащія къ сѣверу отъ упомянутой линіи будутъ входить въ лунную тѣнь позже, нежели то слѣдуетъ ожидать по мѣрѣ распространенія затмѣнія, а также и продолжительность явленія и величина помраченной части солнца здѣсь будутъ менѣе. Этого, я полагаю, будетъ достаточно, дабы во всякомъ пунктѣ западнаго края быть приготовленнымъ къ наступленію затмѣнія съ точностію до нѣсколькихъ минутъ. А не всякій можетъ имѣть возможность повѣрить свои часы предварительно до этой степени.

Для всѣхъ мѣстъ затмѣніе начнется на западномъ краѣ солнечнаго диска нѣсколько ниже средины, и мало по малу луна закроетъ для насъ всю нижнюю половину солнца, такъ что въ середину затмѣнія верхній край луны достигнетъ центра солнечнаго диска. Но, какъ слѣдуетъ изъ предъидущаго, величина непомраченной части солнца, напр. для Гродненской губерніи, будетъ уже немного менѣе половины. За тѣмъ луна будетъ постепенно удаляться отъ центра солнца, и послѣднее кажущееся прикосновеніе краевъ луны и солнца, или окончаніе затмѣнія произойдетъ на юго-востонномъ краѣ солнечнаго диска.

Кто желаетъ внимательно слѣдить за происхожденіемъ сего явленія, тотъ долженъ или запастись зрительною трубою, приладивъ къ оной впереди, передъ окуляромъ, темное цвѣтное (т. наз. солнечное) стекло, которое бы позволяло смотрѣть на солнце, безъ опасенія повредить зрѣніе; или же, за неимѣніемъ трубы съ такимъ стекломъ, приготовить по крайней мѣрѣ пластинку обыкновеннаго стекла, закоптивъ оную съ одной стороны надъ свѣчкою въ такой степени, чтобы смотря черезъ нее на солнце можно было ясно видѣть его контуръ. Наблюдающіе явленіе простыми глазами, только черезъ закопченное, или цвѣтное стекло, въ состояніи будутъ замѣтить начало затмѣнія только тогда, когда уже луна значительно врѣжется въ край солнца, а равнымъ образомъ и конецъ затмѣнія наступитъ для нихъ нѣсколько прежде послѣдняго прикосновенія краевъ солнца и луны. Я не могу пропустить, что пользующіеся зрительною трубою, при нѣкоторомъ навыкѣ обращаться съ оною, могутъ имѣть еще другія преимущества. Разсматривая лунный край, которымъ будетъ закрываться солнце, они могутъ ясно увидѣть на свѣтломъ грунтѣ значительныя неровности этаго края, т. е. дѣйствительныя горы и долы лунной поверхности.—Постепенное закрытіе луною солнечныхъ пятенъ, которыя въ настоящее время весьма обильны, можетъ также представить явленіе интересное для наблюденія. Кромѣ того наблю-

Указъ правительствующему сенату.

Указомъ Нашимъ правительствующему сенату, даннымъ въ 1-й день сентября 1859 г., повелѣвъ подчинить министру финансовъ, сверхъ государственныхъ банковъ: заемнаго и коммерческаго, кредитные обороты сохранныхъ казенъ и приказовъ общественнаго призрѣнія, мы постановили предварительныя мѣры къ дальнѣйшимъ по кредитной части преобразованіямъ.

На сей конецъ, съ цѣлію постепеннаго улучшенія банковой системы, разрѣшенъ, тѣмъ же указомъ, выпускъ государственныхъ 5% банковыхъ билетовъ, въ обмѣнъ на выданные изъ кредитныхъ установленій билеты по вкладамъ; допущенъ, по повелѣнію Нашему, въ 26-й день декабря 1859 г. послѣдовавшему, пріемъ частныхъ вкладовъ только въ государственномъ коммерческомъ банкѣ и его конторахъ; и за тѣмъ благотворительныя и воспитательныя заведенія, содержавшіяся на счетъ доходовъ сохранныхъ казенъ и приказовъ общественнаго призрѣнія, обезпечены особыми мѣрами, независимо отъ кредитныхъ операцій.

Нынѣ утвердивъ разсмотрѣнныя въ государственномъ совѣтѣ предположенія министра финансовъ относительно преобразованія государственныхъ кредитныхъ установленій, мы признали за благо принять слѣдующія мѣры.

1) Государственный заемный банкъ упразднить, передавъ изъ онаго въ С. Петербургскую сохранную казну дѣла, счеты, книги и документы по ссудамъ; министръ финансовъ имѣетъ сдѣлать по сему предмету всѣ зависящія отъ него распоряженія, съ тѣмъ, чтобы по дѣламъ, превышающимъ его власть, было испрашиваемо Наше утвержденіе.

2) Сохраннымъ казнамъ: С. Петербургской и Московской состоять въ непосредственномъ вѣдѣніи министра финансовъ, наравнѣ съ другими государственными кредитными установленіями, ему подчиненными.

3) Приказы общественнаго призрѣнія, въ отношеніи возложенныхъ на нихъ дѣйствій по кредитной части, оставить подвѣдомственными министру финансовъ.

4) Государственному коммерческому банку, согласно съ утвержденнымъ Нами уставомъ, дать новое устройство и наименованіе государственнаго банка, съ передачею въ вѣдѣніе онаго всѣхъ существующихъ конторъ и временныхъ отдѣленій коммерческаго банка, коимъ именоваться впредь конторами и отдѣленіями государственнаго банка и руководствоваться существующими уставами (ст. 765 — 1,061 учреж. госуд. кред. уст. св. зак. т. XI изд. 1857 г.) впредь до измѣненія ихъ устройства соотвѣтственно уставу государственнаго банка, о чемъ министръ финансовъ имѣетъ войти съ особымъ представленіемъ установленнымъ порядкомъ.

5) Въ государственный банкъ передать всѣ вклады, принятые государственными кредитными установленіями, съ возложеніемъ на оный платежа процентовъ и возврата капиталовъ, на основаніи условій, на коихъ сіи капиталы были приняты.

6) За передачею изъ сохранныхъ казенъ въ государственный банкъ всѣхъ вкладовъ, упразднить въ сихъ учрежденіяхъ отдѣленія по вкладамъ и, съ тѣмъ вмѣстѣ, въ слѣдствіе прекращенія производства ссудъ изъ сохранныхъ казенъ, предоставить министру финансовъ войти, установленнымъ порядкомъ, съ представленіемъ о сокращеніи штатовъ сихъ учрежденій по ссудамъ.

7) Экспедицію государственныхъ кредитныхъ билетовъ присоединить къ государственному банку, на который возлагаются всѣ обязанности сей экспедиціи, въ манифестѣ 1 іюня 1843 г. опредѣленныя.

8) На устройство государственнаго банка и его конторъ отдѣлить въ основный капиталъ онаго 15,000,000 р. изъ капиталовъ заемнаго и коммерческаго банковъ, и сверхъ того отчислить 1,000,000 р. въ резервный капиталъ государственнаго банка. За симъ, по пересмотрѣ общаго баланса банковъ и за списаніемъ изъ онаго всѣхъ долговъ, сомнительныхъ и неблагонадежныхъ, въ государственный банкъ передать наличныя кассы банковъ и всѣ торговые залоги, принятые коммерческимъ банкомъ.

Сумму вкладовъ, передаваемыхъ государственному банку, превышающую торговые залоги и наличность, и розданную въ долгосрочныя ссуды подъ залогъ недвижимыхъ имуществъ, обезпечить банку, впредь до окончательнаго погашенія сихъ ссудъ, особыми обязательствами со стороны государственнаго казначейства.

9) Разрѣшенныя Государственному Банку, по Уставу онаго, операціи вводить постепенно, сперва въ самомъ Банкѣ, а за тѣмъ Банковыхъ Конторахъ, по ближайшему усмотрѣнію Министра Финансовъ, съ объявленіемъ, къ общему свѣдѣнію, правилъ о производствѣ банковыхъ операцій.

10) Объ открытіи новыхъ Банковыхъ Конторъ въ городахъ, имѣющихъ важное значеніе во внутренней торговлѣ и промышленности, Министру Финансовъ войти въ ближайшее соображеніе и представить на утвержденіе Наше, установленнымъ порядкомъ.

11) Обязанности Коммерческаго Банка и его Конторъ, опредѣленныя Положеніемъ о государственныхъ 5% банковыхъ билетахъ, относительно платежа процентовъ, тиража сихъ билетовъ и возврата по онымъ капиталовъ, возложить на Государственный Банкъ и его конторы, на предписанныхъ въ означенномъ положеніи основаніяхъ.

12) Возвратъ вкладовъ и уплату по онымъ процентовъ на основаніи прежнихъ правилъ производить:

а) Изъ Государственнаго Банка: по билетамъ бывшихъ Банковъ Коммерческаго и Заемнаго и С. Петербурской Сохранной Казны.

б) Изъ Московской Конторы Банка: по билетамъ Московской Сохранной Казны, которая имѣетъ передать въ первую всѣ дѣла по вкладамъ.

и в) По билетамъ Приказовъ Общественнаго Призрѣнія, въ тѣхъ губерніяхъ, гдѣ имѣются Банковыя Конторы, — изъ мѣстныхъ Конторъ, а по билетамъ прочихъ Приказовъ не иначе, какъ изъ того Приказа, коимъ тѣ билеты были выданы.

13) Изъ числа ввѣренныхъ упомянутымъ Кредитнымъ Установленіямъ частныхъ вкладовъ, тѣ которые внесены на вѣчное время, перевести со счетовъ сихъ Установленій въ разрядъ внутренняго безсрочнаго долга, записавъ въ Государственную долговую книгу.

14) Ссуды изъ Кредитныхъ Установленій, выданныя Государственному Казначейству и казеннымъ мѣстамъ, соединить въ одинъ общій счетъ долга Государственнаго Казначейства Государственному Банку, съ тѣмъ, чтобы Банкъ сей получалъ впредь назначаемые по тому долгу ежегодные платежи изъ Государственнаго Казначейства.

15) На томъ же основаніи перенести на счетъ Банка со счетовъ Государсвенной Коммисіи Погашенія Долговъ сумму государственнаго внутренняго срочнаго долга, записанную въ Государственной долговой книгѣ на имя Сохранныхъ Казенъ.

16) Пріемъ платежей отъ частныхъ заемщиковъ по ссудамъ, выданнымъ изъ Государственнаго Заемнаго Банка, Сохранныхъ Казенъ и Приказовъ Общественнаго Призрѣнія, а равно и всѣ распоряженія по взысканію сихъ платежей, предоставить по принадлежности, С. Петербургской и Московской Сохраннымъ Казнамъ и Приказамъ Общественнаго Призрѣнія, на существующихъ для сего правилахъ.

17) Суммы, поступающія въ означенныя установленія отъ частныхъ заемщиковъ въ уплату процентовъ и погашенія по выданнымъ имъ изъ тѣхъ установленій ссудамъ, передавать: а) изъ С. Петербургской сохранной казны въ государственный банкъ; б) изъ Московской сохранной казны въ Московскую банковую контору; и в) изъ приказовъ общественнаго призрѣнія тѣхъ губерній, гдѣ банковыя конторы имѣются, въ мѣстныя конторы банка, а изъ всѣхъ прочихъ приказовъ въ государственный банкъ или, по его распоряженію, куда будетъ назначено.

18) Передаваемые въ государственный банкъ и его конторы платежи по ссудамъ, произведеннымъ изъ кредитныхъ установленій, обращать въ зачетъ суммы, потребной на выдачу процентовъ и капитала по государственнымъ 5% банковымъ билетамъ и по вкладамъ, ввѣреннымъ кредитнымъ установленіямъ; въ случаѣ же недостатка для сей операціи имѣющихъ поступать въ банкъ платежей по упомянутымъ ссудамъ, потребныя на то суммы отпускать изъ государственнаго казначейства.

19) Разрѣшеніе частныхъ вопросовъ, могущихъ возникнуть какъ по взаимнымъ расчетамъ банковыхъ установленій и государственнаго казначейства съ государственнымъ банкомъ и его конторами, такъ и снабженіе сихъ учрежденій надлежащими инструкціями по производству возложенныхъ на нихъ операцій, предоставить министру финансовъ.

Препровождая уставъ государственнаго банка въ правительствующій сенатъ, повелѣваемъ: къ приведенію сего устава и всѣхъ вышеизложенныхъ мѣръ въ исполненіе сдѣлать надлежащее распоряженіе.

На подлинномъ собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„*АЛЕКСАНДРЪ.*“

Въ Царскомъ Селѣ, 31 мая 1860 года.

(Уставъ будетъ напечатанъ въ слѣдующ. нумер. Вил. Вѣст.).

—

Ukaz do rządzącego senatu.

Przez ukaz Nasz do rządzącego senatu, dany 1-go września 1859 roku, rozkazawszy poddać ministrowi skarbu, oprócz banków państwa: pożyczkowego i handlowego, obróty kredytowe kass zachowawczych i urzędów opieki powszechnéj, ustanowiliśmy zarazem środki poprzednicze ku dalszym przekształceniom wydziału kredytowego.

Dla tego też, w celu stopniowego ulepszania systematu bankowego, przez tenże ukaz zostało pozwolone puszczenie w obieg 5% bankowych biletów państwa, w zamian za wydane z instytucij kredytowych bilety lokacyjne; za rozkazem Naszym w dniu 26-m grudnia 1859 roku nastałym, uchwalone było, iżby lokaty prywatne przyjmowano jedynie w handlowym banku państwa i jego kantorach; i następnie zakłady dobroczynne i wychowawcze, które się utrzymywały z dochodów kass zachowawczych i urzędów powszechnego opatrzenia, zabezpieczone zostały przez środki osobne, niezależnie od operacij kredytowych.

Obecnie utwierdziwszy rozpatrzone w radzie państwa projekta ministra skarbu względem zreorganizowania kredytowych instytucij państwa, uznaliśmy za dobre przedsięwziąć środki następujące:

1) Pożyczkowy bank państwa skasować, a interesa, rachunki, księgi i dokumenta tyczące się pożyczek oddać do S. Petersburskiéj kassy zachowawczéj. Minister skarbu ma uczynić w tym przedmiocie wszystkie zależące odeń rozporządzenia, z zastrzeżeniem, iżby w rzeczach przechodzących jego władzę przedstawiano Nam na utwierdzenie.

2) Kassy zachowawcze: S. Petersburska i Moskiewska mają zostawać w bezpośredniém zawiadowaniu ministra skarbu, zarówno z innemi instytucjami kredytowemi państwa, jemu podległemi.

3) Urzędy powszechnego opatrzenia, co do poruczonych im czynności części kredytowéj, pozostawić w zawiadowaniu ministra skarbu.

4) Handlowemu bankowi państwa, stosownie do utwierdzonéj przez Nas ustawy, nadać nowe urządzenie i nazwę banku państwa, oddając w jego zawiadowanie wszystkie istniejące kantory i wydziały czasowe banku handlowego, które odtąd nazywać kantorami i wydziałami banku państwa i przewodniczyć się ustawami istniejącemi (art. 765—1,061 urz. kred. ust. państ. zb. pr. t. XI wyd. 1857 r.), aż do odmiany ich urządzenia na zasadach ustawy banku państwa, o czém minister skarbu ma wejść z osobném przedstawieniem podług ustanowionego porządku.

5) Do banku państwa oddać wszystkie lokacje, przyjęte przez kredytowe instytucje państwa, wkładając też wypłacanie procentów i wracanie kapitałów, na mocy warunków, na jakich owe kapitały przyjęte zostały.

6) Po oddaniu z kass zachowawczych do banku państwa wszystkich lokacij, zamknąć w tych urządzeniach wydziały lokacyjne i zarazem, w skutek ustania pożyczek z kass zachowawczych, według ustanowionego porządku minister skarbu ma wejść z przedstawieniem, względem zmniejszenia listy tych urządzeń w części pożyczkowéj.

7) Ekspedycje kredytowych biletów państwa przyłączyć do banku państwa, na który wkładają się wszystkie obowiązki téj ekspedycji, w manifeście 1-go czerwca 1843 wymienione.

8) Na urządzenie banku państwa i jego kantorów, oddzielić na jego kapitał zasadniczy 15,000,000 r. z kapitałów banku pożyczkowego i handlowego, i nadto zaliczyć 1,000,000 r. do kapitału odwodowego banku państwa. Następnie, po rozpatrzeniu ogólnego bilansu banków i po przepisaniu zeń wszystkich długów, wątpliwych i niepewnych, do banku państwa oddać obecne kassy banków i wszystkie zastawy handlowe, przez bank handlowy przyjęte.

Summę lokacij, oddających się do banku państwa, przewyższającą zastawy handlowe i gotówkę, i wypożyczoną na długie termina pod ewikcje dóbr nieruchomych, bank ma zabezpieczyć, do ostatecznego umorzenia tych pożyczek, przez osobne zobowiązania się podskarbstwa państwa.

9) Pozwolone bankowi państwa, na mocy jego ustawy, operacje rozpoczynać stopniowie, najprzód w samym banku, a następnie w kantorach bankowych, stosownie do najbliższéj uwagi ministra skarbu, i prawidła tyczące się operacji bankowych podać do powszechnéj wiadomości.

10) Względem otworzenia nowych kantorów bankowych w miastach, co do handlu i przemysłu wewnętrznego ważne znaczenie mających, minister skarbu ma wejść w szczegółowe rozpatrzenie i podać na utwierdzenie Nasze, podług ustanowionego porządku.

11) Obowiązki banku handlowego i jego kantorów, oznaczone w ustawie o 5% biletach bankowych państwa, co do wypłacania procentów, losowania tych biletów i zwrótu ich kapitałów, włożyć na bank państwa i jego kantory, na zasadach w rzeczonéj ustawie przepisanych.

12) Zwrót lokacij i wypłacanie przypadających za nie procentów na zasadzie uprzednich prawideł uskuteczniać:

a) Z banku państwa: za biletami byłych banków handlowego i pożyczkowego, oraz S. Petersburskiéj kassy zachowawczéj.

b) Z Moskiewskiego kantoru bankowego: za biletami Moskiewskiéj kassy zachowawczéj, która ma tam oddać wszystkie interesa lokacyjne.

i c) Za biletami urzędów powszechnego opatrzenia w tych gubernjach, gdzie się znajdują kantory bankowe,—z kantorów miejscowych, za biletami zaś innych instytucji nieinaczéj, jak z tego urzędu pow. opatrzenia, z którego owe bilety zostały wydane.

13) Z liczby powierzonych pomienionym instytucjom kredytowym lokacij prywatnych, te, które złożone są na wieczne czasy, przenieść z rachunków tych instytucij do rzędu wewnętrznego długu bezterminowego, wpisawszy do księgi długów państwa.

14) Pożyczki z ustanowień kredytowych podskarbstwu państwa i sądownictwom skarbowym wydane, połączyć w jeden ogólny rachunek długu podskarbstwa państwa bankowi państwa należnego, z warunkiem, iżby bank ten otrzymywał odtąd naznaczane z rzeczy tego długu coroczne wypłaty z podskarbstwa państwa.

15) Na tejże też zasadzie przenieść na rzecz banku z rachunków komissji umorzenia długów państwa summę wewnętrznego terminowego długu państwa, zapisaną w księdze długu państwa na imię kass zachowawczych.

16) Przyjmowanie wypłat od dłużników prywatnych z rzeczy pożyczek, z pożyczkowego banku państwa, kass zachowawczych i urzędów powszechnego opatrzenia wydanych, równie też wszystkie rozporządzenia co do pozyskania tych wypłat, zostawić według właściwości, kassom zachowawczym S.-Petersburskiéj i Moskiewskiéj i urzędom powszechnego opatrzenia, na istniejących na to prawidłach.

17) Summy, wpływające do pomienionych instytucij od dłużników prywatnych na wypłacenie procentów i umorzenie wydanych im z tych ustanowień pożyczek, odsyłać: a) z S.-Petersburskiéj kassy zachowawczéj do banku państwa; b) z Moskiewskiéj kassy zachowawczéj do Moskiewskiego kantoru bankowego; i c) z Urzędów powszechnego opatrzenia tych gubernij, gdzie się kantory bankowe znajdują, do miejscowych kantorów banku, a ze wszystkich innych urzędów pow. opatrzenia do banku państwa, albo też, w skutek jego rozporządzenia, tam gdzie będzie rozkazano.

18) Odsyłane do banku państwa i jego kantorów wypłaty z rzeczy pożyczek, z kredytowych ustanowień wydanych, zaliczać na rachunek summy, potrzebnéj na wypłacenie procentów i kapitału z rzeczy 5% biletów państwa i lokacij, kredytowym ustanowieniom powierzonych; w razie zaś niedostateczności dla téj operacji mających wpływać do banku wypłat z rzeczy owych pożyczek, potrzebne na to summy wydawać z podskarbstwa państwa.

19) Rozstrzygnienie cząstkowych wątpliwości, mogących wynikać ze wzajemnych rozrachunków ustanowień bankowych i podskarbstwa państwa z bankiem państwa i jego kantorami, oraz zaopatrzenie tych urządzeń w należyte instrukcje względem porządku odbywania włożonych na nie operacij, zostawić ministrowi skarbu.

Przesyłając ustawę banku państwa do rządzącego senatu, rozkazujemy: ku wykonaniu niniejszéj ustawy i wszystkich powyżéj wyłożonych środków, uczynić właściwe rozporządzenie.

Na oryginale własną Jego Cesarskiéj Mości ręką napisano:

»*ALEKSANDER.*»

W Carskiém Siele, 31-go maja 1860 roku.

(Ustawa będzie wydrukowana w nast. numerach Kurjera Wileńskiego.)

—

датель пользующійся трубою легко можетъ увидѣть во время наибольшаго помраченія солнца 2 наиболѣе освѣщаемыя онымъ планеты, а именно Меркурія и Венеру, изъ коихъ первую надобно искать прямо на востокъ отъ солнца въ разстояніи 25°, послѣдняя же будетъ находиться только въ разстояніи 5° (т. е. 10-ти видимыхъ поперечниковъ солнца) къ юго-востоку отъ солнца и представится въ трубѣ весьма узкимъ серпомъ, обращеннымъ выпуклою стороною вверхъ. Разумѣется, что при этомъ отыскиваніи планетъ нужно трубу освободить отъ цвѣтнаго стекла передъ окуляромъ, но защитить какою либо ширмою, такъ чтобы солнечные лучи не падали на объективъ. Если бы разстояніе Венеры отъ солнца было нѣсколько значительнѣе, то можно бы было ручаться, что хорошій глазъ можетъ усмотрѣть ее и безъ помощи трубы, конечно также защищаясь отъ прямаго дѣйствія солнечныхъ лучей; въ настоящемъ же случаѣ возможность эта мало вѣроятна. Благодаря необыкновенно-рѣдкому стеченію обстоятельствъ еще 2 другія планеты находятся также весьма близко къ солнцу во время затмѣнія, а именно Юпитеръ и Сатурнъ; но такъ какъ свѣтъ оныхъ въ присутствіи солнечнаго свѣта, хотя и уменьшеннаго вдвое противъ обыкновеннаго, будетъ все еще чрезвычайно слабъ, то онѣ не иначе могутъ быть видимы, какъ только съ помощію сильныхъ зрительныхъ трубъ. Впрочемъ отыскать мѣсто ихъ на небѣ было бы чрезвычайно легко, ибо Юпитеръ находится надъ Венерою въ разстояніи 7° и въ такомъ же разстояніи отъ солнца, а Сатурнъ около 4° надъ Меркуріемъ и нѣсколько далѣе послѣдняго на востокъ отъ солнца.

Присутствіе 4-хъ свѣтлѣйшихъ планетъ солнечной системы вблизи помраченнаго, и все таки сіяющаго своимъ атмосфернымъ вѣнцомъ, солнца, въ тѣхъ мѣстахъ гдѣ затмѣніе онаго будетъ *полнымъ*, должно много способствовать возвышенію эффекта этого и безъ того уже великолѣпнаго явленія. И ко всему этому присоединяется еще вѣроятность появленія тамъ вблизи же солнца новой, недавно усмотрѣнной кометы, если только до того времени свѣтъ ея не ослабѣетъ,—чего еще нельзя предсказать за незнаніемъ ея орбиты.—По истиннѣ, великолѣпная программа спектакля!—Намъ же остается довольствоваться надеждою видѣть новую комету, независимо отъ затмѣнія, ночью, или скорѣе вечеромъ по заходѣ солнца на Сѣверо-Сѣверо Западѣ, гдѣ она и была усмотрѣна 10-го настоящаго мѣсяца въ 1-й разъ въ Утрехтѣ, простыми глазами.—Наконецъ, намъ остается въ утѣшеніе еще и другая, хотя довольно отдаленная надежда—дождаться и въ нашихъ странахъ *полнаго* солнечнаго затмѣнія, но конечно при менѣе богатой обстановкѣ. Полоса полнаго затмѣнія 1887 года 7 (19) августа проходитъ по вычисленіямъ какъ разъ черезъ Вильну, и мнѣ остается только пожелать, что бы всѣ читающіе эти строки собственными глазами могли убѣдиться въ вѣрности предсказанія астрономовъ. Но вотъ бѣда, до того времени пожалуй и у насъ всѣ безъ исключенія перестанутъ бояться кометъ и затмѣній и такимъ образомъ эти явленія утратятъ часть своего обаянія. Попавши на эту мысль, я не могу отказать себѣ въ удовольствіи, хотя бы только изъ простительнаго желанія освѣтить подъ конецъ картину затмѣнія бенгальскимъ огнемъ, выписать нѣсколько строкъ изъ повѣствованій знаменитаго Араго, относящихся къ этому предмету.

„Фонтенель въ своемъ изящномъ твореніи „Разговоры о множествѣ міровъ“, разсказываетъ, что въ 1654 году многіе изъ жителей Парижа, узнавши о предстоявшемъ тогда полномъ солнечномъ затмѣніи старались скрыться въ глубокихъ погрѣбахъ. Спустя 2 столѣтія тоже явленіе встрѣтило совершенно другія приготовленія въ публикѣ. Въ ожиданіи затмѣнія 1842 года жители бѣднѣйшихъ Пиренейскихъ и Альпійскихъ деревень цѣлыми толпами отправлялись къ болѣе возвышеннымъ мѣстамъ, откуда явленіе могло быть лучше видимо: они не сомнѣвались что затмѣніе предсказано вѣрно, (исключая впрочемъ не многихъ), они поставили его въ ряду естественныхъ происшествій, подлежащихъ вычисленію, коихъ не позволяетъ опасаться простой здравый смыслъ. Въ Перпиньянѣ (гдѣ наблюдалъ Араго) около двадцати тысячъ народа, уже съ ранняго утра покрывавшаго террасы и городскіе валы, (хотя затмѣніе было около 5 ч. вечера) съ закопченными стеклами въ рукахъ испытывали лучезарный шаръ, катящійся по лазурному небу. Едва мы, вооруженные сильными телескопами, усмотрѣли маленькую выемку на западномъ краѣ солнца, какъ ужасный крикъ двадцати тысячь смѣшанныхъ голосовъ показалъ, что мы только нѣсколькими секундами предупредили наблюденіе, сдѣланное простыми глазами 20-ти тысячь импровизированныхъ астрономовъ, для которыхъ это былъ первый дебютъ.“

Присовокупляю въ заключеніе еще другой весьма оригинальный отрывокъ изъ вышеупомянутаго сочиненія Фонтенеля, оставляя оный безъ перевода. „Dans toutes les Indes orientales, on croit que quand le Soleil et la Lune s'eclipsent, c'est qu'un certain dragon, qui a les griffes fort noires, les étend sur ces deux astres dont il veut se saisir; et vous voyez pendant ce temps-là les rivières couvertes de têtes d'Indiens qui se sont mis dans l'eau jusqu'au cou, parce que c'est une situation très-dévote, selon eux, et très-propre à obtenir du Soleil et de la Lune, qu'ils se défendent bien contre le dragon.“

Іюня 18 дня 1860.

М. Гусевъ.

ПРОИСШЕСТВІЯ ЗА МАЙ МѢСЯЦЪ.

По Гродненской губерніи.

Пожаровъ было 11, на сумму 12,746 р. Во время пожара въ казенномъ фольваркѣ Стригинѣ, *Слонимскаго* уѣзда, погибъ находившійся на практикѣ въ помянутомъ фольваркѣ, воспитанникъ Сокольскаго писарскаго егерскаго училища Саватій Петровъ.

Нечаянные смертные случаи: *Сокольскаго* уѣзда, казенный крестьянинъ Іосифъ Ярошъ найденъ въ постели мертвымъ; по заключенію врача, смерть послѣдовала отъ апоплектическаго удара, *вслѣдствіе излишняго употребленія горячихъ напитковъ*.—Въ *Бѣльскомъ* уѣздѣ, кашеваръ 3-й стрѣлковой роты Великолуцкаго пѣхотнаго полка Тимофѣй Ивановичъ Ананьевъ, 50 лѣтъ отъ роду, слѣдуя съ другими нижними чинами, скоропостижно умеръ; по заключенію врача, смерть послѣдовала отъ *излишняго употребленія пищи и горячихъ напитковъ*.

Въ *Слонимскомъ* уѣздѣ, безсрочно отпускной рядовой гренадерскаго генералиссимуса князя Суворова полка, Антонъ Матеушовъ Казуновъ вынимая заставку на спускѣ воды, по неосторожности упалъ и утонулъ. Въ г. *Гродно*, находившійся на баркахъ помѣщика Вольскаго, крестьянинъ помѣщика Минской губерніи, Новогрудскаго уѣзда, Раецкаго, Александръ Гусадковскій, проѣзжая въ лодкѣ чрезъ р. Нѣманъ, опрокинулся и утонулъ.—Въ *томъ-же* городѣ, крестьянинъ гродненскаго уѣзда имѣнія Жидомля помѣщика Парчевскаго, Юрій Юрьевъ Алексѣевскій, имѣющій отъ роду 30 лѣтъ, проѣзжая чрезъ рѣку Нѣманъ на лодкѣ, утонулъ. — Въ *Бѣлостокскомъ* уѣздѣ крестьянскій мальчикъ деревни Кржечковѣ Петръ Яроцкій имѣвшій отъ роду 11 лѣтъ, возвращаясь съ порожною фурою съ поля, опрокинутъ испугавшимися лошадьми, на другой день отъ сильнаго ушиба—умеръ. *Брестскаго* уѣзда, въ лѣсу, имѣнія Вилянова, убитъ свалившимся дубомъ находившійся при вырубкѣ на сплавъ дерева, житель царства Польскаго Иванъ Кригеръ, 45 лѣтъ.—*Слонимскаго* уѣзда, скоропостижно умеръ 48-лѣтній крестьянинъ пом. Пусловскаго, Петръ Цѣхановичъ; по заключенію врача, смерть послѣдовала отъ *излишняго употребленія горячихъ напитковъ*.—Въ *Сокольскомъ* уѣздѣ, скоропостижно умеръ находившійся на работѣ при желѣзной дорогѣ крестьянинъ Архипъ Евдокимовъ;— смерть послѣдовала вслѣдствіе прилива крови къ легкимъ и мозговымъ оболочкамъ. Въ *Брестскомъ* уѣздѣ, въ Копыловскомъ лѣсу, находившійся при вырубкѣ дерева крестьянинъ Иванъ Гацкевичъ, убитъ свалившимся деревомъ.—Въ *Пружанскомъ* уѣздѣ, скоропостижно умерла крестьянка, 40 лѣтъ, Марта Шахалевичева. Въ *Бѣльскомъ* уѣздѣ, на дорогѣ изъ м. Клещель, въ г. Бѣльскъ, умеръ доставляемый въ полковый лазаретъ на излеченіе рядовой Велико-Луцкаго пѣхотнаго полка Семенъ Милошинъ, отъ апоплектическаго удара. — Въ *томъ-же* уѣздѣ, крестьянинъ Григорій Олендзкій сбрасывая вмѣстѣ съ женою привезенное ими изъ лѣсу дерево, нечаянно убили подбѣжавшую случайно 3-хъ лѣтнюю дочь свою Катерину. — Въ *томъ-же* уѣздѣ, *утонулъ* въ р. Нарвѣ, больной горячкою, Прусскій подданный Юліусъ Визе, 34-хъ лѣтъ отъ роду.—Въ г. *Гродно*, умеръ отъ паденія съ лѣстницы, отставной титул. сов. Кулаковъ, 70 лѣтъ отъ роду.—Въ *Пружанскомъ* уѣздѣ утонулъ, купаясь въ рѣкѣ Мухавцѣ, крестьянинъ Осипъ Зеленякъ, 20 лѣтъ отъ роду:—Въ *Бѣльскомъ* уѣздѣ, утонулъ купая лошадей въ рѣкѣ Орлянкѣ рядовой Великолуцкаго пѣх. полка Ѳома Васильевъ, 37 л. отъ роду.—Въ *Брестскомъ* уѣздѣ, крестьянинъ дер. Рудавца Иванъ Яковукъ проходя въ бродъ р. Льсну, утонулъ. Въ *Гродненскомъ* уѣздѣ, проживающая въ дер. Рогачахъ рекрутка Маріанна Сапеева, безъ умысла, во время сна задавила дочь свою Варвару имѣвшую 2 недѣли отъ рожденія.—Въ *Бѣлостокскомъ* уѣздѣ, около деревни Малынки, убита громовымъ ударомъ пастушка крестьянская 20-ти лѣтняя дѣвка Настасія Нарпилючкова.

Найденныя мертвыя тѣла. *Волковыскаго* уѣзда въ казенномъ лѣсу Дрогикской дачи найдено мертвое тѣло неизвѣстнаго солдата. Въ *Сокольскомъ* уѣздѣ, при деревнѣ Варушлахъ, найдена мертвою Васильковская мѣщанка Екатерина Жуковская, по удостовѣренію врача, смерть послѣдовала отъ обморока, изъ рода тѣхъ, которые причиняются органическими пороками сердца. Въ *Брестскомъ* уѣздѣ, около деревни Пищатки, найдено мертвое тѣло, новорожденнаго ребенка женскаго пола, вырытое изъ земли собаками. По розыску оказалось, что таковый рожденъ дѣвкою Даріею Савчуковою, живымъ. Въ *Бѣлостокскомъ* уѣздѣ, въ лѣсу около деревни Цясно, найдена мертвою, предававшаяся распутству и пьянству, помѣщичья крестьянка, дѣвка Катерина Шербилова, 40 лѣтъ. Въ *Волковыскомъ* уѣздѣ, въ окрестностяхъ м. Свислочи, въ рѣчкѣ найдено мертвое тѣло новорожденнаго неизвѣстнаго ребенка мужескаго пола. Въ *Гродненскомъ* уѣздѣ, на берегу рѣки Нѣмана, при дорогѣ ведущей къ лѣсу Лососнѣ, найдено совершенно истлѣвшее тѣло, неизвѣстнаго по имени и прозваніи человѣка.

Самоубійство. *Брестскаго* уѣзда, казен. крестьянинъ, Герасимъ Здановичъ, повѣсился въ хлѣбномъ сараѣ, 40 лѣтъ отъ роду. Въ *Пружанскомъ* уѣздѣ, повѣсился помѣщичій крестьянинъ Осипъ Маркель, 26 лѣтъ. Въ г. *Бѣльскѣ*, въ пустопорожномъ хлѣвѣ мѣщанина Іосифа Масловскаго, зарѣзался въ припадкѣ умопомѣшательства, Бѣльскій мѣщанинъ Игнатій Остасевичъ.

Болѣзнь на людей. Въ *Волковыскомъ* уѣздѣ свирѣпствовала корь; больныхъ было 68, кои всѣ выздоровѣли и затѣмъ болѣзнь совершенно прекратилось.—Въ *Сокольскомъ* уѣздѣ, больныхъ скарлатиною было 383 человѣка; выздоровѣло 234, умерло 71, осталось больныхъ 33 человѣка.

Скотскій надежъ. Въ *Кобринскомъ* уѣздѣ появилась на рогатомъ скоту заразительная болѣзнь *чума*, которою заболѣло 1079 головъ, пало 903, выздоровѣло 165 и осталось больныхъ 11 штукъ.

ВИЛЬНО.

Его высокопревосходительство, Виленскій военный, Гродненскій и Ковенскій генералъ-губернаторъ, генералъ отъ инфантеріи, генералъ-адъютантъ В. И. *Назимовъ*, 18-го сего Іюня, возвратился въ Вильно изъ Гродненской губерніи.

—

Г. генералъ-губернаторъ, признавъ необходимымъ положить предѣлъ произвольному повышенію цѣнъ, за входъ въ концерты, а равно и на театральныя представленія, во ввѣренныхъ Ему губерніяхъ, изволилъ сдѣлать распоряженіе, чтобы въ театрахъ цѣны за билеты на мѣста ни въ какомъ случаѣ не были увеличиваемы противъ цѣнъ за представленія обыкновенныя и, чтобы пріѣзжающимъ артистамъ, желающимъ давать концерты, дозволено было, смотря по ихъ извѣстности, увеличивать плату въ театрѣ на 50% только противъ обыкновенной. — На концертахъ же, даваемыхъ въ залахъ клуба и въ другихъ домахъ, предписано ограничиваться опредѣленною постоянною платою: въ первыхъ пяти рядахъ по одному рублю пятидесяти коп.; а въ остальныхъ по одному рублю за каждое кресло. Объ этомъ поставлены въ извѣстность и начальники Гродненской и Ковенской губерній, для руководства и зависящихъ отъ нихъ распоряженій,

WYPADKI W MAJU ZDARZONE.

W gubernji Grodzieńskiéj.

Pożarów było 11, na summę 12,746 rubli.

W czasie pożaru w folwarku skarbowym Stryginie, w powiecie *Słonimskim*, zginął uczeń Sokolskéj szkoły strzelców Sawacy Pietrow, który znajdował się podówczas w tym folwarku na praktyce.

Przypadki nagłéj śmierci. W pow. *Sokolskim*, włościanin skarbowy Józef Jarosz znaleziony został na posłaniu nieżywy; według świadectwa medyka, śmierć nastąpiła w skutek apopleksji, pobudzonéj *przez nadmierne użycie trunków rozpalających*. W pow. *Bielskim*, kaszowar 3-éj roty strzelców Wielkołuckiego półku piechoty Tymoteusz Ananiew, wieku lat 50, idąc z innymi żołnierzami nagle upadł i umarł; podług opinji medyka, śmierć nastąpiła w skutek zbytecznego obciążenia żołądka jadłem i *nadmiernego użycia wódki*. W pow. *Słonimskim*, na nieograniczonym urlopie zostający żołnierz półku grenadjerow jeneralisymusa księcia Suworowa, Antoni Kazunow, wyjmując zastawę na spuście wody, przez nieostrożność wpadł do niéj i utonął. W M. *Grodnie*, znajdujący się na wicinie obywatela Wolskiego, włościanin obywatela Mińskiéj gubernji Nowogródzkiego powiatu Rajeckiego, Aleksander Husadkowski przeprawiając się przez Niemen na łodzi, wypadł i utonął. W témże mieście, włościanin powiatu Grodzieńskiego z majątku Żydomli ob. Parczewskiego, Jerzy Aleksiejewski, wieku lat 30, jadąc w łodzi na Niemnie, wypadł i utonął. W pow. *Białostockim*, chłopiec włościański ze wsi Krzeczkowa, Piotr Jarocki, lat 11, w próżnym wozie przez przelękłe konie unoszony, wypadł i od mocnego stłuczenia się umarł nazajutrz. W pow. *Brzeskim*, w lesie majątku Wolanowa, znajdując się przy wyrąbywaniu drzewa na spław mieszkaniec królestwa polskiego Jan Kryczer, mający lat 45, przez dąb podcięty zabity został. W powiecie *Słonimskim*, nagłą śmiercią umarł 48-letni włościanin obyw. Pusłowskiego, Piotr Ciechanowicz, *w skutek* (według opinji doktora) *nadmiernego używania wódki*. W powiecie *Sokolskim*, umarł nagle robotnik na drodze żelaznéj, włościanin Archip Gewdokimow, w skutek uderzenia krwi do płuc i błon mozgu. W pow. *Brzeskim*, w lesie Kopyłowskim rąbiąc drzewo włościanin Jan Hackiewicz, przez upadłe drzewo zabity został. W pow. *Prużańskim*, nagłą śmiercią umarła 40 letnia włościanka Marta Szachalewiczowa. W pow. *Bielskim*, na drodze z miast. Kleszczel do Bielska umarł wieziony do łazaretu żołnierz Wielkołuckiego półku piechoty Szymon Miłoszyn w skutek apopleksji. W tymże powiecie, włościanin Grzegorz Olędzki, wraz ze swoją żoną zrzucając przywiezione z lasu drzewo, trzyletnią swą córkę Katarzynę, która niespodzianie nadbiegła, przypadkiem zabili. W tymże pow. w rzece Narwi utonął chory na gorączkę pruski poddany Juljusz Wize, wieku lat 44. W m. *Grodnie* z przyczyny upadnienia ze wschodów, umarł dymisjonowany radzca honorowy Kułakow, wieku lat 70. W powiecie *Prużańskim*, kąpiąc się w rz. Muchawcu utonął włościanin Józef Zieleniak, w 20 roku życia. W pow. *Bielskim*, pławiąc konie w rz. Orlanie utonął żołnierz Wielkołuckiego półku pieszego, Tomasz Wasiljew, 37 lat wieku. W pow. *Brzeskim*, włościanin wsi Rudawca Jan Jakowuk, przechodząc w bród rzekę Lsnę, utonął. W powiecie *Grodzieńskim*, zamieszkała we wsi Rohaczach rekrutka Marjanna Sapejewa, przypadkiem w czasie snu zadusiła dwuniedzielną swą córkę przy piersiach, imieniem Barbarę. W pow. *Białostockim*, w bliskości wsi Małynek piorun zabił pastuszkę, 20-letnią dziewczynę włościańską Anastazję Narpiluczkównę.

Znalezione ciała umarłych. W pow. *Wołkowyskim*, w lesie skarbowym Drogińskiego folwarku znaleziony niewiadomego nazwiska żołnierz nieżywy. W pow. *Sokolskim*, około wsi Warszel znaleziono nieżywą Wasilkowską mieszczankę Katarzynę Żukowską; śmierć miała nastąpić, podług zdania doktora, w skutek zemdlenia, z rodzaju tych, których przyczyną bywają zwykle organiczne wady serca. W pow. *Brzeskim*, około wsi Piszczatek znaleziono nieżywą nowonarodzoną dziewczynkę, którą pies z ziemi wykopał. Z poszukiwań dowiedziano się, że matką tego dziecięcia, które się urodziło żywe, była dziewczyna Darja Sawczukówna. W *Białostockim*, w lesie około wsi Ciasno, znaleziono nieżywą obywatelską włościankę Katarzynę Szczerbiłównę, znaną okolicznie z nieporządnego i nietrzeźwego życia; lat miała około 40. W pow. *Wołkowyskim*, w okolicach m. Świsłoczy znaleziono w rzece nieżywe nowonarodzone dzieciątko płci męzkiéj, niewiadomego pochodzenia. W pow. *Grodzieńskim*, na brzegu rzeki Niemna, przy drodze prowadzącéj do lasu Łosośniańskiego znaleziono ciało niewiadomego człowieka całkiem już zgniłe.

Samobójstwa. W pow. *Brzeskim*, włościanin skarbowy Herasim Zdanowicz, 40 lat, powiesił się w gumnie. W pow. *Prużańskim*, powiesił się włościanin obywatelski Józef Markiel, 26 lat. W m. *Bielsku*, w próżnym chlewie mieszczanina Józefa Masłowskiego, w przystępie obłąkania zarznął się mieszczanin Bielski Ignacy Ostasiewicz.

Choroba na ludzi. W powiecie Wołkowyskim grasowała odra, na którą chorowało 68, ale wszyscy wyzdrowieli i następnie choroba ta całkiem ustała. W powiecie *Sokolskim* chorych na szkarlatynę było 383, wyzdrowiało 234, umarło 71, pozostało chorych 33.

Upadek bydła. W powiecie *Kobryńskim* na bydle okazała się epidemja, księgosuszem zwana, na którą zachorowało sztuk 1079, padło 903, wyzdrowiało 165, pozostaje chorych 11.

WILNO.

JW. Wileński wojenny, Grodzieński i Kowieński jenerał-gubernator, jenerał piechoty, jenerał-adjutant W. *Nazimow*, d. 18 b. m. powrócił do Wilna z gubernji Grodzieńskiéj.

—

P. jenerał-gubernator, przyznając za konieczne położyć tamę podnoszeniu cen za wejście na koncerty a również na widowiska teatralne w zostających pod jego zarządem gubernjach, raczył zrobić rozporządzenie, ażeby w teatrach ceny miejsc na widowiska były stałe, a przyjeżdżający artyści mieli prawo, w miarę rozgłosu swego talentu, podnieść cenę nie wyżéj nad 50 %.

Na koncertach dawanych w salach klubu i w innych miejscach postanawia się cena stała—a mianowicie w piérwszych pięciu rzędach złotych polskich dziesięć, w dalszych zaś po rublu za miejsce.

O niniejszém postanowieniu zawiadomieni są naczelnicy gubernij kowieńskiéj i grodzieńskiéj, dla właściwego zastosowania wyż wymienionych przepisów.

OBRAZKI LITEWSKIE.

przez

IGNACEGO CHODŹKĘ.

WOTUM CHYBIONE.

V.

(*Dalszy ciąg ob. N. 47*).

Onego czasu niektóry rolnik, nie zważając, że ziemia jego na zimę pszenicą zasianą była, postanowił koniecznie mieć na niéj jęczmień, na wiosnę więc zorał ją na nowo, zawrócił głęboko w ziemię pszenicę, a posiał po wierzchu jęczmień. Zeszedł więc jęczmień, ale słabo i niedołężnie, bo pszenica, choć głębiéj leżąca w ziemi, odciągała z niéj w siebie pożywne soki—już jednak powoli jęczmień podnosił się... gdy nadeszła burza i ulewa; mdłe źdźbła jęczmienia wyłamała i zniszczyła zupełnie, a przemaczając głęboko ziemię, ożywiła pszenicę, która wyszła wnet na jaw, i gęsto a bujnie pokryła ziemię.

—

Krótki ten apolog, wyrozumie łatwo czytelnik i łatwo go do stanu i walk wewnętrznych Załuskiego zastosuje. Burzą tą była miłość, która gwałtownie nań padła, i mdły zasiew ascetycznych nauk, na jego sercu obeszłych, zniweczyła mgnieniem oka pięknéj dziewicy. W domu rodzicielskim strzeżony on był od wszelkich zręczności niebezpiecznych spokojowi serca—strzeżono siarkę od iskry. Ks. teolog powtarzał mu codzień sentencję: «*Mulier est viri naufragium, quietis impedimentum, vitae captivitas, quotidianum damnum, voluntaria et sumptuosa pugna*". Czém znudzony uczeń a pełny sentencij pisma św., nad którém go tenże nauczyciel pilnie zasadzał, odpowiedział mu raz: „*Mulier fortis oblectat virum suum, et annos vitae illius, in pace implebit*". »Jegomościa sentencja świecka, dodał jeszcze uczeń; a moją powiedział mędrzec pański—gdzież prawda?

Zarwany tak nagle i niespodzianie teolog, skrobał się w głowę, zażywał tabakę, a Załuski patrzał mu w oczy i uśmiechał się z ambarassu swego mądrego nauczyciela.

No, no, odpowiedział ten nakoniec: „*Nulla regula sine exceptione*". Tak, odrzekł znowu młodzik, któremu z wiekiem żywości, energji i intelligencji przybywało; ale naprzeciw powagi pisma, sentencja chyba jegomościa dobrodzieja jest ekscepcją; moja zaś powszechną regułą.

Nie dysputował daléj ksiądz, ale tegoż dnia wieczorem na consilium domowém ostrzeżeni przezeń rodzice, postanowili wraz wysłać poślubionego syna do Ołyki, aby tam w seminarjum i pod okiem infułata wszedł już na przeznaczoną mu drogę.

—

Tak skoro tylko młodzieniec uwolnił się z pod takiéj klauzury i feruły, a odetchnął całą piersią wolném powietrzem, zdało mu się, że się odrodził, że świat inny piękniejszy otworzył mu się przed oczyma, że więcéj pojął i dójrzał w dni kilka, niżeli w całém dotychczasowém życiu... zszedł mu z myśli cel, do którego dążył; wrócił on mu wprawdzie na myśl, gdy ujrzał Ołykę, i zachmurzyło się natenczas czoło jego, ale myśl i serce nie dały się jeszcze ściągnąć z krainy młodzieńczych uniesień i omamień w których tonęły, i w których przygotowywały się mimowolnie do przyjęcia nowych wrażeń jakby czekających nań właśnie tam, gdzie się ich miał zarzec na zawsze.

I dla tego też iskra z oczu Hanny tak gwałtowny i nagły wzbudziła w nim płomień; dla tego w nocnéj po ogrodzie wędrówce, nie walczył on już z uczniem, którego pokonaćby nie mógł, i pokonywać niechciał; ale w pomieszanych myślach swych układał raz krnąbrne, to pokorne sposoby, to złamania, to przejednania przeciwności i przeszkód przedzielających go od Hanny, na gromadę których jak na widma nocne jawiące się przed nim z bojaźnią poglądał. Wśród nich najstraszniejszém jednak stawiło się *votum* rodzicielskie, bo obudzało w nim jeżeli nie zgryzoty, to przynajmniéj skrupuły sumienia, czcią i miłością jego dla rodziców zwiększone. Infułat rozwiąże śluby, myślał on, a rodzice przebaczą.... przebaczą rozwiązanie ślubów pierwszych.... ale czy zezwolą na drugie?.... Czy szeroko i znamienicie spokrewnieni po całéj Polsce *Załuscy*, pobłogosławią związek z ubogą szlachcianką?... a taż szlachcianka, czy podzieli co natchnęła?... i jakże się do niéj dostać, i to odkryć jéj... a tenże stary żołnierz, czujący nieuniżoną ubóstwem godność swojego rodu i własną osobistą, czyliż zniesie choć myśl nawet upokorzenia, jakieby go w córce spotkać mogło?... gdzież znaleść radę i pomoc? Takie walki miotające biednym młodzieńcem do jednego tylko czystego doprowadzały go wniosku, to jest *że księdzem być nie chce i nie może*, a reszta wszystko mieszało się przed nim jak we mgle, z po za któréj obraz uroczy Hanny przeświecał.

Wschód już goreć zaczynał, gdy Załuski wrócił do celi ks. kapelana, którego wejściem swém obudził.—Kara boska, rzekł ten, mieć lokatorem lunatyka! Ale mospanie, ostrzegam, z seminarjum tak absentować się nie będziesz mógł, ani wychodzić nawet bez pozwolenia księdza regensa.—Kto wie czy tam wejdę? pomruknął Załuski.—Jak to? zapytał ks. Idzy, ale odpowiedzi jużby nie słyszał, gdyby i była jaka, bo chrapał na nowo. Załuski także rzucił się na łóżko i wnet zasnął, bo sen nigdy nie odmówi ulgi młodym, w cierpieniach duszy—starym nigdy jéj nie da.

VI

Nazajutrz dzień piękny zaświtał,—książę hetman w którymkolwiek ze swych wspaniałych zamków przebywał *), każdy ranek, zwłaszcza latem, wojskowym swym funkcjom poświęcał; to jest, po wysłuchaniu mszy rannéj w kaplicy, wychodził na obszerny zamkowy dziedziniec: bito natenczas werble w kotły i bębny na przywitanie jego, a on usiadał na krześle i przypatrywał się zmianie warty na haupwachcie także w każdym zamku urządzonéj, która niemieckim manierem musztrę odbywała. Był to bowiem czas przejścia z dawnéj naszéj komendy „*Nabij!—Zabij!* na tempowy pruski moderunek. Z kilku dziesiątków żołnierzy odbywających tę paradę, widz obcy i nieświadomy, niewielkiego by mógł nabrać wyobrażenia, o stopniu i znaczeniu ich wodza, ale to lekceważenie wnetby się w cześć i przeciwne przekonanie o wielkości i potędze jego zmieniło, gdyby razem ujrzał świetność rycerskiego dworu, który go otaczał, więcéj około hetmana było jakby generałów złotem i stalą jaśniejących, niżeli żołnierzy na hauptwachcie, a wszyscy w téj obrzędowéj reprezentacji wojskowego trybu i wojskowéj subordynacji, zdawali się być gotowymi na skinienie wodza i w milczeniu oczekiwać jego ordynansów. Ale po przejściu téj żołnierskiéj ceremonji, hetman stawał się obywatelem popularnym, a dostatkami i bogactwem o tyle tylko zjednywał dla siebie cześć, miłość i powolne służby braci, o ile ich dobrodziejstwami swemi, dobrocią i wspaniałością zniewalał; i w tém był cały sekret arystokratycznéj przewagi i przewodnictwa naszych dawnych panów nad szlachtą, jak ta przewaga użytą bywała, to inna materja, do dziejów należąca.

Po ukończonym więc obluzie, korzystając z pięknéj pogody, Radziwiłł nie wracał jeszcze na pokoje, a zabawiał się rozhoworem z dworskiemi i gośćmi swemi, tłumem go otaczającemi. Była to chwila dobrego humoru dla samego

*) Nieśwież—Ołyka—Biała—Mir.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

POGLĄD OGÓLNY.

Chwilowa niespokojność Paryżanów, z powodu zjazdu badeńskiego, pierzchnęła jak chmura rozpędzona wiatrem, przed urzędowém oświadczeniem księcia rejenta. Jeżeli ta odezwa nie pozwala uważać wewnętrznych niesnasków niemieckich za uśmierzone, przynajmniéj to, co się ściąga do stosunków z Francją, jest tak stanowcze, iż najdrażliwsza podejrzliwość, przed głosem rządu pruskiego, zamilknąć musi. Okolnik p. Thouvenela, który ma być wkrótce rozesłany do wszystkich pełnomocników francuzkich przy dworach obcych, będzie jakby pieczęcią wynurzeń badeńskich i na czas usunie obawę co do mogącéj wybuchnąć nad Renem wojny. Wszakże te usiłowania, którym ani dobréj woli, ani zręczności odmówić niepodobna, mogą się roztrącić o groźne, zagadkowe i niepewne postępowanie Austrji. Z jednéj bowiem strony to państwo występuje przez zwykłe organa swoje gazety **Dunajską** i **Augsburską** z rószczką oliwną; z drugiéj, przez ciągłe pomnażanie żołnierza i zasobów wojennych na granicy piemonckiéj, zdaje się chować w zanadrzu miecz zabójcy i zarzewie podpalacza. Oświadczenia, które dziś czytelnikom naszym z Austrji podajemy, co do praw służących narodowościom, co do niezbędnéj potrzeby konstytucji, są rzucone dla zmylenia opinji i dla zatarcia śladów na krętéj drodze, którą Austrja idzie do niewiadomych celów. Nawet kamień potępienia, tak niespodzianie na rząd neapolitański rzucony, zdaje się mieć to znaczenie, że Austrja na zawsze z przeszłością zrywa; ale doświadczenie wieków uczy, że ile razy postępowanie jéj przybierało pozory łagodne, wyrozumiałe, pojednawcze, wnet po nich nagle i nieopowiednio wybuchała zdrada i zemsta.—Na południu włoskiém rzeczy zbliżają się ku końcowi; jedna tylko Messyna pozostała do zdobycia, i Garibaldi, który szczęśliwie i trafnie zarząd wewnętrzny w tak krótkim czasie i tak stosownie do okoliczności ustalił, który wszystkie stronnictwa, hasłem jedności włoskiéj i urokiem imienia Wiktora-Emmanuela, w jedną rodzinę zamienił, zostawiwszy w stolicy sycylijskiéj, na miejscu swojém, powszechnie wielbionego księcia **Torrearsa**, już wyciągnął na tę wyprawę, i lada chwila dowie się ludzkość, że trójkolorowa chorągiew włoska powiewa nad wieżami téj twierdzy. Czy w skutek powrótu komandora San-Martino i listu cesarza Francuzów, uchwalone postanowienie rady ministrów Franciszka II ogłoszenia konstytucji, zawarcia z Piemontem przymierza i wiecznego rozbratu z przeszłością, wpłynie na zmianę biegu rzeczy w Sycylji, czy poddani Burbonów uwierzą tyle razy łamanym przysięgom, to jeszcze rzecz wątpliwa. Może obywatele królestwa Obojga Sycylji powtórzą owe zgubne, przed 30 laty wyrzeczone do Karola X, głowy rodu Burbonów, słowa: **już zapóźno!** a wtenczas albo bój rozpaczny, do którego Austrja niechybnie wmieszać się musi i znowu za Alpy niezwyciężone zastępy Francuzów sprowadzi, albo zupełny i spokojny tryumf jedności włoskiéj rozraduje wielkie serce Wiktora-Emmanuela, a imię Garibaldiego obok imienia Waschingtona, na dziejowych kartach nieśmiertelności, wiecznotrwałemi głoskami zapisze. W obudwu atoli razach, wojna z Austrją jest nieuchronną; bo jeżeli niezawodna, że w takim obrócie rzeczy, Ojciec św. usłucha synowskiego głosu Wiktora-Emmanuela i poruczy mu dziedziczny wikarjat państw kościelnych, wówczas zostawienie Wenecji w ręku Austrji, która jakby urągając traktatom i wyzywając Piemont, znowu włoskie swoje posiadłości królestwem Lombardzko-Weneckiém nazywać poczyna, byłoby tak potworną anomalją, że Włosi, w żaden żywy sposób ostać się jéj niepozwolą. Z drugiéj strony, rząd austrjacki, przez tę chwiejność polityki, jaką od kilku lat w postępowaniu swojém zdradza, nagle z obrońcy islamizmu, z wroga chrześcjańskich uciemiężonych plemion, oświadcza się wystąpić w postaci opiekuna wszystkich wyznawców ewangelji na Wschodzie; do jakich powikłań to oświadczenie doprowadzić może, mówić o tém niepotrzebujemy, bo rzecz sama z siebie jest nader jasną. Tak przeto oddając winną sprawiedliwość rządom, które najwięcéj troszczą się o utrzymanie w Europie pokoju, przyjmując ich usiłowania z wdzięcznością, nikt zaręczyć niezdoła, czy znowu gromy dział nieobwieszczą, że tylko ów **znany, ostatni dowód królów**, nowe trwalsze urządzenie Europy rozstrzygnąć jest zdolnym.

WŁOCHY.

PIEMONT. Turyn, *d. 19 czewca.* Dziennik *la Patrie* został uwiadomiony, że hr. Cavour wysłał sekretarza swego p. La Farina do jen. Garibaldi. P. La Farina jest rodem z saméj Sycylji i posiada zupełną ufność piérwszego ministra, którego wielce zmartwiła wiadomość o zapadłém postanowieniu podziału ziemi gminnéj między walczących za sprawę wyzwolenia.

Nadesłana depesza z Palermo, rzuca niejakie światło na schwytanie dwóch statków, które wypłynęły z Genui. Lękano się, aby to niebyły okręta, wiozące ochotników, pod dowództwem pp. Melemsini i Medici. Lecz tak niejest. Zdobycz, jak już telegraf uwiadomił, zagarnięta przez fregatę neapolitańską, na wysokości wyspy Ponza, składa się z klippra i holownika. Na tych dwóch statkach znajdowało się 800 ludzi. Według zdania dziennika *Opinione*, rząd piemoncki ma prawo dopomnieć się o zwrót tych dwóch statków, ponieważ wzięto je za granicami wód neapolitańskich. Sycylijczyk p. Bertani deputowany i p. Zucoli Genueńczyk, urządzili ciągłą kommunikację między Genuą i Palermo. Piérwszy statek pocztowy *Veloce* wypłynął d. 16 z listami i dziennikami; jest nadzieja, że późniéj rząd rozciągnie opiekę nad tém przedsięwzięciem. Marynarka królewska wysyła *zwiastuny* z Cagliari do Palermo i na powrót, ale wyłącznie w sprawach rządowych; tą drogą ani listy, ani dzienniki niedochodzą, dla tego też największa niewiadomość panuje w Palermo o tém, co się w Turynie dzieje. Odmiany zaszłe w gabinecie neapolitańskim, poczytują za początek ulepszeń. P. Caraccolo mianowany głównym dyrektorem policji uchodzi za człowieka niezachwianéj uczciwości. Jest jeszcze w całéj sile wieku, służył dawniéj w żandarmerji. Powtarzają, że będąc jeszcze paziem na dworze Franciszka I-o, rozkochał się był w Marji-Krystynie, wydanéj późniéj za Ferdynanda VII, króla hiszpańskiego. Za karę zuchwałego oświadczenia miłości, które księżniczce uczynił, został wygnany z dworu i oddany do służby żandarmskiéj, w stronie dalekiéj od stolicy.

Poczynają dużo mówić o modyfikacji gabinetu turyńskiego, bez zmiany wszakże ducha w jakim ten gabinet działa. Hr. Cavour zawsze na jego czele zostanie; hr. Pepoli objąłby wydział skarbu i robót publicznych. Wystąpiliby zaś z gabinetu pp. Mamiani, Vegezzi i Fanti. Niektórzy jednak rozumieją, że zmiana będzie radykalniejszą.

Wylądowanie Mazziniego w Sycylji jest jeszcze wątpliwe, lecz obróty i zamiary tego głośnego wichrzyciela są dotąd okryte tajemnicą; niektórzy utrzymują, że znajdował się na klipprze amerykańskim, lecz gdyby tak było, jużby o tém z pewnością wiedziano. Zdaje się atoli, że Mazzini, znany ze swéj przezorności, dla dostania się do Sycylji, obrałby drogę skrytszą, przez Cagliari i na okręcie bardzo pewnym, np. francuzkim. Fałszywie utrzymują, że w Genui porozumiał się z p. Bertanim. P. Józef La Farina niewchodzi do składu ministrów Garibaldiego; w Palermo wszyscy są za Wiktorem-Emmanuelem, ale hr, Cavour, którego ma przedstawiać p. La Farina, ma wielu przeciwników. Wychodzą tu cztery dzienniki: *Urzędowy, Jedność narodowa, Wiktor-Emmanuel* i *Forbice (Nożyce)*. Z tych dzienników tylko *Jedność Włoska* otwarcie sprzyja hr. Cavour, dalsze tchną najwyraźniéj duchem rewolucyjnym. Na czele przeciwnikow piérwszego ministra stoi p. Bertani. Garibaldi zostawił go w kraju, dla czuwania i zasilania wyprawy, któréj hr. Cavour, ze swego stanowiska urzędowego, rzekomo sprzeciwiać się musi; późniejszy atoli bieg wypadków może odkryć, że działania, na pozór sprzeczne, zejdą się u jednego celu. P. Bertani zawiązał w Romanji towarzystwo zwane *Naród;* stara się zjednać co najwięcéj zwolenników i zamyśla wtargnąć z nimi do Umbrji; rzecz prosta, że hr. Cavour, całą siłą podkopuje to nierozważne przedsięwzięcie; stąd liczba jego przeciwników w Romanji coraz wzrasta.

Turyn, *19 czerwca.* Na posiedzeniu izby deputowanych hr. Cavour zapytany czy rząd przedsięwziął jakie środki do uwolnienia więźniów politycznych, uprowadzonych przez książęcia Modeny, odpowiedział: Dziękuję szanownym mówcom, że zwrócili uwagę izby i ministerstwa na boleśne zdarzenie, będące w sprzeczności z zasadami prawa publicznego, obowiązującego ludy cywilizowane. Książę Modeny wyprowadził więźniów stanu i oddał ich w ręce Austrji, podobnież Szwajcarowie i strzelcy papiescy uciekając z Romanji wyprowadzili z sobą wielką liczbę osób, trzymanych pod strażą z tegoż powodu. Gabinet, wiedząc o tém, zajął się czynnie ich oswobodzeniem, ale usiłowania jego były bezskuteczne. Niemając bezpośrednich stosunków z Austrją a mniéj jeszcze z rządem rzymskim, starał się, drogami ubocznemi tak u Austrji, jak w Rzymie, otrzymać czego żądał; tym końcem użył pośrednictwa państw przyjaznych; wszystkie atoli te kroki nie doprowadziły do niczego. Austrja odpowiedziała, że gdy umowa w Villafranca niewzięła skutku, niejest obowiązaną do ogłoszenia przyrzeczonéj amnestji; niewiadoma mi jest odpowiedź rzymska; ale to pewna, że nic na ulżenie losu więźniów nieuczyniono. Niewiadomo czy przystoi odnowić dopominek, ale niezawodnie zabrane głosy w téj izbie niebędą straconemi. Jeżeli jakikolwiek wpływ może być wywartym, to nie inaczéj jak tylko drogą powszechnéj opinji, nieomieszkam więc skorzystać z dzisiejszych rozpraw dla wywołania głosu Europy o tych nadużyciach i mam nadzieję, że ten głos musi być wysłuchany. Doniesiono nam, o niektórych smutnych zdarzeniach na granicy, w skutek których biedny jeden rybak stracił życie, inni wolność. Niemamy dyplomatycznych stosunków z Austrją, z powodu więc tych wypadków minister wojny musiał znosić się z jen. Degenfeld, głównodowodzącym wojskiem austryjackiém, który oświadczył, iż żałuje tego co zaszło i że podobne zdarzenia już się nieponowią. Niezdało się nam więcéj nalegać; izba zrozumie, że gdy podobne sprawy załatwiają się przez ministra wojny, dyplomacja niepowinna brać w nich udziału.

Wczoraj t. j. 18 czerwca, po serdeczném pożegnaniu z wojskiem, jen. Mollard wyjechał z Turynu. Jako Sabaudczyk udaje się do Francji, z którą złączona jest dola jego ojczyzny. Niemożemy ganić jenerała, ale powinniśmy żałować walecznego, co z taką sławą wypłacił, pod San Martino, swój dług Włochom. Pozostali nam mężni żołnierze jego dywizji. Byli oni uczęstnikami jego sławy; posiadanie ich jest dla nas powodem dumy, bo jesteśmy przeświadczeni, że w Mediolanie, oswobodzonym ceną ich krwi i waleczności, znajdą zawsze to spółczucie i to szczere przyjęcie, będące obowiązkiem uprzejmości względem wszystkich, a względem szlachetnych obrońców niepodległości włoskiéj, powinnością patrjotyzmu.

Turyn, d. 22 czerwca. Hr. Stackelberg, minister rossyjski, miał posłuchanie pożegnalne u króla. Z powodu zgonu swéj małżonki odjeżdża, za pozwoleniem swego dworu, na 3 miesiące do Petersburga.

W Turynie zbierane są podpisy na mającéj się podać rządowi prośbie, aby jedna z głównych ulic *della Dora Grosse,* na przyszłość nosiła nazwę ulicy *Garibaldi.* Od d. 1 lipca ministerstwo wojny w Toskanji będzie zwinięte; z liczby 74 urzędników, dotąd w niém służących, 50 znajdzie umieszczenie w ministerjum wojny w Turynie, inni otrzymają uwolnienie. Kawaler Piola, porucznik okrętowy marynarki sardyńskiéj, wyszedł ze służby. Upewniają, że uda się do Palermo, gdzie Garibaldi ma poruczyć mu ministerjum marynarki, które dla niego będzie utworzone. Dotąd ten wydział był złączony z wydziałem wojny, będącym pod kierunkiem kapitana Orsini.

Bolonja, 21 czerwca. Dziś rozpoczęła się sprawa, wytoczona przez rząd oficjałowi arcybiskupiemu księdzu Ratta. Oskarżyciel publiczny żądał kary, za dwa przewinienia, półtrzecia roku więzienia i 2500 fr. grzywien. Sprawę odłożono do następnego wtorku (26) z powodu słabości jednego z sędziów. Sąd w mieście Forli skazał za podobneż wykroczenie O. Barbiani dominikana, profesora miejscowego gimnazjum, na rok więzienia i 2000 fr. grzywien.

Neapol, *d. 15 czerwca.* Najsprzeczniejsze pogłoski krążą o zamiarach Franciszka II; wiele mówią o zmianach instytucij krajowych. Hr. Aquila, stryj królewski, miał oświadczyć, że tydzień nieminie, a nowa konstytucja nadaną zostanie. Wielkie wrażenie sprawiło naznaczenie książęcia Santo-Vito na ważną dostojność sekretarza stanu, w wydziale policji królestwa. Marszałek, książe Santo-Vito, wszystkie swoje stopnie wojskowe otrzymał w porządku starszeństwa; spowinowacony jest z książęciem Ottajano, najłaskawiéj widzianym u dworu. Margr. Ajossa uwolniony jest od służby czynnéj; dyplomacja krok ten bardzo pochwala. Podrzędna policja namówiła rybaków i lazaronów do wyprawienia wielkiego objawu na rzecz sprawy królewskiéj, ale wyższa zwierzchność rozkazała go zaniechać; ks. Santo - Vito niechciał rozpoczynać swego urzędowania od kroku tak wyzywającego. Król zakazał wszystkim jenerałom, wyjąwszy jednego jen. Letizia pobytu w stolicy; największa ich liczba znajduje się w Castellamare, udadzą się na wyspę Ischia; jenerałowi Salzano oznajmiono, że król widzieć go niechce; podobnież wszyscy oficerowie jeneralnego sztabu znajdujący się w Sycylji powinni w Ischji czekać na dalsze rozkazy królewskie. Mówiono o obozie, mającym rozłożyć się w Melazzo, o 20 mil od Messyny, ale urzeczywistnienie téj myśli jest wątpliwe. Garibaldi w bieżącym tygodniu wypłacił dyrektorowi banku w Palermo 133,000 dukatów, na rachunek zaciągniętéj w tymże banku pożyczki. Ustanie handlu, brak roboty dla pospolitego ludu, wyjazd cudzoziemców, sprowadziły wielką nędzę między gminem. Trzy statki parowe rossyjskie *Boh, Don* i *Moguczy* przybyły do Neapolu ze zbożem na rachunek rządu, zmuszonego przedawać ziarno, po zniżonéj cenie dla ubogiego pospólstwa. Od dwóch tygodni osławiony Maniscalco, były dyrektor policji w Palermo mieszka w ukryciu od świata w willi Vomero, leżącéj pod Neapolem.

D. 16 czerwca. Król odbył w Caserte przegląd żołnierzy przybyłych z Palermo, dziękował im za okazane męztwo; żołnierze żalili się na swoich dowódzców; dotychczasowi jenerałowie i półkownicy mają być usunięci. Fregata *Ruggiero* przybyła z Palermo d. 15 z 1200 ludzi, tejże nocy odpłynęła tam nazad. Oczyszczenie Palermo z wojska królewskiego przeciągnie się z powodu wywiezienia ogromnéj ruchomości wojennéj, stosownie do kapitulacji. Fregata parowa *Fulminante,* pod flagą kontr-admirała Roberti, ta sama co schwytała wiadomy klipper, d. 14 wypłynęła w kierunku Civita Vecchia. Rozniosła się wieść po Neapolu, że wojska królewskie zamknięto w Messynie, że wybuchnął między niemi rokosz, skutkiem którego część żołnierzy wypowiedziała posłuszeństwo i natychmiast wystąpiła dla złączenia się z wojskiem narodowém, pod dowództwo jen. Garibaldiego. Powstanie w Kalabrji jest przedmiotem ciągłych obaw; mówiono w Neapolu, że groźne rozruchy zaszły w téj prowincji. Nagłe odpłynienie marszałka Nunziante w nocy z 15 na 16 z 16,000-cznym korpusem wojska różnéj broni, czyni tę wieść wielce podobną do prawdy. Przy odpłynieniu statku *Hermus* uważano powstanie za nieulegające wątpliwości, niestarano się ukrywać ciężkich kłopotów, mogących z téj strony obarczyć rząd królewski. Marszałek Nunziante wylądował w Pizzo; wojsko jego ma być podzielone na 2 ruchome kolumny.

---

pana i dla wszystkich; z takich chwil, wiele zapewne już zapomniano, ale wiele jeszcze i zostało anegdot, zdarzeń i przymówisk, dowcipnych a charakterystycznych, które w naszych nawet czasach, gdy dowcip i wesołość umarły, budzą ją jednak, a szczerą, i przy niéj miłe wspomnienia.

———

— A zatém zgoda rybeńku, rzekł książę, obracając się do blisko stojącego *Nagurskiego*, wchodzisz znowu w komplet wojsk rzeczypospolitéj, jakiem to wczora ci proponował? Postanowię cię komendantem tutejszego zamku, abyś lafę, z mojego skarbu pobierał, bo nasz skarb publiczny częstokroć *vacat*, i assygnacje hetmańskie idą *per non sunt*, dam ci tam na załogę zamkową dwudziestu gimejnów... Bylem nie musiał mości książe dobrodzieju uczyć tych sztuk niemieckich, na które tylko co się patrzałem: stary i kulawy nie zdam się do nowych moderunków; przerwał *Nagurski*.

— Nie, nie rybeńku, mówił uśmiechając się książe, wybiorę ci inwalidów, z któremi zamiast exercycji wojskowych, różaniec będziesz mógł odprawiać, bo chwała Bogu, tańców tatarskich już nie będzie, bramy zamku Ołyckiego mogą stać otworem. Córkę zaś waszmości księżna żona moja z ukontentowaniem przyjmuje w swoje respekta, a zatém może ona swój wczorajszy los szczęśliwy darować jakiéj biednéj dziewczynie, któréj *spes fefellit*, bo wiano respektowéj Radziwiłłowskiéj, zaręczam cię rybeńku warte przecież będzie i dwudziestu twoich dworków Łuckich.

—Każże W. X. mość gotować to wiano, odezwał się z uśmiechem Faszcz, bo podług moich obserwacji *ausus sum* twierdzić, że ten gładki ptaszek niedługo na respektach księżnéj hodować się będzie.

— A to dla czego? zapytał książe.

— Albo co? zapytał skwapliwie Nagurski, zkąd to i jakie obserwacje, panie skarbniku dobrodzieju?

W tém pokojowiec stanął przed księciem i rzekł—księżna Imość na sali.

Faszcz na te słowa pomknął najpierwszy, bo i tak chybił swemu marszałkowskiemu obowiązkowi, zabawiając się między kompanją, gdy w pokojach ład prowadzić był powinien, nie dał odpowiedzi, ani księciu, ani zainteressowanemu tém bardziéj ojcowi Hanny.

Wszyscy zatém za hetmanem ruszyli do środka zamku.

Zamek ten dziś w ruinie, zewnętrzną potęgą swoją, twierdzę feudalnego możnowładcy przedstawiał; wewnątrz zaś wspaniałością i dostatkiem dowodził nadzwyczajnego bogactwa Radziwiłłowskiego domu; a lubo *Ołyka* nie była zwykłą rezydencją książęcą, wszakże komnaty pańskie, nie ogołocone z żadnych starożytnych a nader kosztownych sprzętów, za każdém przybyciem ordynatów, w świąteczne, że tak powiem, stroiły się suknie; tém bardziéj teraz, gdy księżna piérwszy raz nawiedzała *Ołykę*, a książę piérwszy raz także po otrzymaniu niedawno hetmańskiéj buławy, przybywał.

Kilką więc tygodniami pierwiéj, zajechał na dziedziniec zamkowy, cały obóz naładowany wszelkiemi ornamentami, ku ozdobie i wygodzie służyć mogącemi; a za obozem pan *Faszcz* marszałek dworu, pod dyrekcją którego wszystko się tam porządkować i układać miało. Rozściełano zatém sajety na podłogach, zawieszano makaty i bogate zapony po ścianach, oczyszczano ogromne weneckie zwierciadła; okrywano stoły wschodniemi kobiercami, i zastawiano je srebrném i złotém naczyniem, wytwornością sztuki złotniczéj lub wagą metalu znakomitém i kosztownem; słowem, monarszy przepych jaśniał w gmachu, oczekującym na przybycie dostojnych gospodarzy.

Wszedłszy teraz książę do pokojów, ucieszył się, widząc żonę na któréj twarzy ślady wczorajszéj słabości znikły zupełnie; otaczało ją niemniéj liczne, jak rycerska męża jéj kalwakata, grono kobiece; wśród którego Nagurski ledwo poznać mógł córkę swą, tak ją odmienił strój piękny, w który nową swą respektową pannę, księżna ubrała. Rzuciła się ona ku ojcowi, i bez względu na tę gromadę widzów, z tkliwym płaczem całowała mu ręce; rozrzewniony starzec, przytulił ją do serca, i ocierając także zwilżone oczy — chodź rzekł, Hanno chodź, upadnijmy do nóg dobroczyńcom naszym; ale księstwo nie dozwoliło téj pokornéj manifestacji, do któréj wiódł córkę Nagurski.

Rybeńku mówił książę, pod fortunną widać konstellacją, zaczyna się moje hetmaństwo, gdy *favente Deo* *), na piérwszym kroku zdarza mi się zręczność dania opieki cnotliwemu żołnierzowi, a księżna dając rękę do ucałowania Hannie: dziękuję, rzekła dobrotliwie do jéj ojca, dziękuję waszmości, za tę piękną ozdobę mojego *fraucymeru*, i proszę być o los córki swéj spokojnym.

Głośny dank téj wspaniałéj dobroczynności książęcéj brzmiał jeszcze po sali, gdy niespodziany odgłos trąb dał się słyszeć na dziedzińcu zamkowym.

(*Dalszy ciąg nastąpi.*)

———

*) Za łaską Bożą.

WYPRAWA GARIBALDIEGO.

Garibaldi uzupełnił swoje ministerstwo, obecnie skład jego jest następny: wojska i marynarki kapitan Orsini; sprawiedliwości i łaski Guarneri; wyznań i wychowania narodowego ks. biskup Grzegorz Ugdalena; policji ogólnéj i dozoru więzień Józef Ugdalena. Zaciąg wojskowy nakazany dekretem dyktatora, pobór koni i mułów wykonywa sie w należytym porządku; cała ta czynność ma być ukończoną do d. 25 czerwca. Okazuje się stąd, że panującą myślą jest wojna i zamiar postawienia siły zbrojnéj na takiéj stopie, aby można było co najprędzéj rozpocząć kroki nieprzyjacielskie i popierać je z największą sprężystością. Garibaldi poruczył hrabiemu Amari, jednemu ze znakomitych wychodźców sycylijskich, oddawna mieszkającemu wGenui czuwanie nad sprawami wyspy, przy rządzie piemonckim. Catana poniosła nienagrodzoną szkodę. W skutek rabunku i pożaru, wznieconego po bitwie, z rozkazu jen. Clary, zniszczono bogatą bibljotekę tego miasta. Księgi, rękopisma, zbiory, wszystko spalono, rozszarpano, podarto. Takiż los spotkał najcenniejsze galerje obrazów i muzea prywatne.

Garibaldi rozkazał przygotować kadry głównego sztabu dla wojska sycylijskiego. Jenerałów dywizyjnych ma być trzech, brygadnych sześciu. Mówią, że do piérwszych zaliczony zostanie półkownik Medici, do drugich pólkownicy Turr i Nino Bixio. Inne miejsca są zachowane dla wyższych oficerów wojska włoskiego, którzy usunęli się ze służby dla przejścia pod rozkazy Garibaldiego. Wiadome już nominacje zyskały ogólną pochwałę, ponieważ padły na ludzi dzielnych i oddanych sprawie powstania. Urządzenie wojska sycylijskiego, dokonane przez wcielenie doń pierwiastku regularnego nada mu potrzebną tęgość i nada obecnym zdarzeniom wyspy zupełnie inne znamię od owego jakie na nich zostawił rok 1848, bo wówczas zarządowi wyspy zbywało na jedności kierunku politycznego i na regularnéj wojskowéj organizacji.

Z drugiéj strony wojsko neapolitańskie ma być doprowadzone do najwyższéj liczby stopy wojennéj 100,000 ludzi, licząc w to rezerwę zwyczajną 33,000. Drugie wojsko rezerwowe zastąpi piérwsze, i składać się będzie z 40,000; dziś najczynniéj pracują nad jego utworzeniem. Rząd neapolitański zgromadzając to wojsko oświadcza, iż jedynym celem jego jest zachować się obronnie. Utrzymują, że istnieje zamiar poruczyć dowództwo młodym jenerałom i półkownikom; drugi z porządku brat królewski hr.Caserty obejmie dowództwo korpusu artylerji wysłanéj do Kalabrji; mówią, że hr. Caserty, oficer artylerji gwardji, ćwiczył się pilnie w téj broni.

Jeśli listy dochodzące z Palermo są rzetelne, żołnierze neapolitańscy wyszli stamtąd obciążeni łupami. Wiadome są skutki rabunku w Catane. List pisany do dziennika *Kurjer Marsylski* pod d. 16 czerwca, mówi, że żołnierze królewscy potracili lub porzucali broń swoję, ale sakwy ich były przepełnione zdobyczą. Srebro stołowe, naramienniki, pierścienie, klejnoty, ozdoby obrazów św.,naczynia kościelne, słowem wszystko zagarnęli co im w ręce wpadło; ci którym nieudało się nachwytać klejnotów, napełnili swe sakwy koronkami, cienką bielizną i t. p. Widziano żony oficerskie frymarczące djamentami i perłami, własnością piérwszych rodzin sycylijskich. Przeciwnie Garibaldi, chcąc utrzymać surową uczciwość w swych szeregach i niedozwolić, aby złodziejstwo i rabunek bezkarnie uchodziły,zmienił skład sądu wojennego i mianował na jego członków ludzi niedostępnych pobłażaniu.

Żebranina została wzbroniona ludziom mogącym pracować. Cena chleba podskoczyła. Udziela się więc pomoc potrzebującym. Już i za rządu królewskiego wyżywienie ubogich krocie kosztowało.

Podług ostatnich wiadomości broń zakupiona w Ameryce przybyła do Sycylji.

Przy wsiadaniu wojsk neapolitańskich na okręta, dowódzcy kazali muzykom półkowym grać marsz tryumfalny, pospólstwo wydawało obelżywe okrzyki, żołnierze zaś odpowiadali hasłem: *niech żyje król!* Obóz tak zwany barceloński, rozłożony o 4 mile od Messyny, liczy 10,000 powstańców; codzień powiększa tę liczbę zbiegowstwo z wojsk królewskich. Wszyscy czekają tylko na rozkaz dyktatora, aby uderzyć wstępnym bojem na Messynę. Okręta palermitańskie przepływają do Messyny na mocy patentów wydanych im w imieniu Wiktora-Emmanuela i stwierdzonych pieczęcią, mającą herb tegoż króla. Podobnież ma się rzecz z pasportami. *Dziennik urzędowy Sycylijski,* na czele którego znajdowały się lilje burbońskie, zamienił je teraz na krzyż sabaudzki. Za dojściem tego dziennika do Messyny, sekretarz jeneralny rządu królewskiego chciał wzbronić rozdawania téj gazety, ale poczta nieusłuchała rozkazu. Tak więc w mieście będącém jeszcze pod władzą Franciszka II, ustanowione w imieniu jego urzędy, samopas postępują. Wiadomości przywiezione przez parostatek *Dunaj,* z d. 17 czerwca, przedstawiają stan tego miasta w najsmutniejszych barwach; szczególniéj rozdzierający serce jest widok ludności, obozującéj nad brzegiem morza i pogrążonéj w największym niedostatku.

Dziennik urzędowy sycylijski umieszcza adresy gmin położonych w głębi wyspy, które łączą się do programatu Garibaldiego, t. j. jedności Włoch pod berłem konstytucyjném Wiktora-Emmanuela. Pomiędzy przyzwalającemi znajdują się gminy marsalska, agrygencka, salemska, i kaltanizecka. Mówią jak o rzeczy pewnéj, o umowie zawartéj przez Garibaldiego z kassą handlową i przemysłową turyńską, o kupno 3 statków parowych zaatlantyckich, które z dwoma innemi statkami, nabytemi w Anglji, stanowiłyby zawiązek floty sycylijskiéj. Potwierdza się, że hr. Amari, jeden z najznamienitszych wychodźców sycylijskich, umocowany został przez dyktatora przy rządzie turyńskim i złożył hr. Cavour swoje listy wierzytelne; rozumie się, że położenie jego niebędzie urzędowe, ale raczéj domniemane. Hr. Amari ma prócz tego wręczyć list Garibaldiego królowi, list w którym dyktator wynurza życzenia ludu sycylijskiego, najprzychylniejsze połączeniu. I treścią i językiem, ten list jest godnym człowieka, który go pisał, pełny uczuć prawdziwie włoskich i najczulszego uszanowania dla króla, uosobiającego wszystkie boleści i wszystkie nadzieje Włoch. W tém zdarzeniu jak zawsze jen. Garibaldi dowiódł niezrównanéj wierności i patrjotycznego ulegania względem Wiktora-Emmanuela. Hr. Cavour niepochwala wszystkich nominacij w głównym składzie rządu poczynionych przez jen. Garibaldi; p. Crispi np. znany ze swoich daleko posuniętych przekonań republikanckich, zdaje się być nie na miejscu, i hr. Cavour wolałby widzieć na niém p. la Farina: bo chociaż p. Crispi uznaje rząd Wiktora-Emmanuela, prezes ministrów chętniéj widziałby u steru ludzi szczerze i oddawna wyznających zasady konstytucyjne. Wszakże przyznać należy, że p. Crispi jest człowiekiem bardzo zdolnym, bardzo pracowitym i który tak o wszystkiém pamiętać będzie jak baron Ricasoli; być może, że zbywa mu na doświadczeniu i że początki nieobeszły się bez błędów, ale znajduje wymówkę w okolicznościach; w Piemoncie, jako stronnik pp. Garibaldiego, Bertani i innych, był przeciwnikiem hr. Cavour. Inni ministrowie są ludzie zdatni. Seranni dobrze pokieruje skarbowością, Orsini, młody, pełen ducha, jest jednym z najświetniejszych towarzyszów naczelnika. Ks. biskup Ugdulena jest zwolennikiem zasad liberalnych i czynnie dopomagał powstaniu.

Podług otrzymanéj dzisiaj depeszy, Garibaldi odbył d. 21 walną radę wojenną, ze wszystkimi dowódzcami zbrojnych oddziałów, w obecności półkowników: Medici, Bixio, Turra, i kapitana Orsini. Uchwalono na niéj, aby wojsko powstańcze zgromadziwszy wszystkie zasoby bojowe uderzyło na Messynę. Sądzą, że pochód rozpocznie się d. 28 czerwca. Wiadomo, że Medici z największą przezornością wybierał ochotników i przywiózł z sobą wielką liczbę oficerów i podoficerów artylerji, inżynjerji i t. p. wyćwiczonych w uczonéj broni. Pożytek z tych ludzi przy tworzeniu wojska jest niezaprzeczony. Dyktator dekretem umieszczonym w *dzienniku urzędowym* d. 13 czerwca, ustanowił na cały czas trwania wojny, po wszystkich miastach obwodowych, sądy złożone z prezesa, 4 sędziów, rzecznika rządowego i rejenta. Należą tu sprawy wykroczeń zwyczajnych, rozstrzygane zaś będą na zasadzie praw obowiązujących przed 15 maja 1849.

Obiega tu po rękach następna depesza telegraficzna, którą z rozkazu Franciszka II, miał przesłać komendantowi Messyny półkownik Severino, przyboczny jego sekretarz: „Skoro otrzymasz w Messynie wiadomość o zdobyciu Palermo, rozkaż natychmiast zamknąć bramy, osadź je dostateczną siłą, i zakaż bez żadnego wyjątku wypuszczać i wpuszczać kogokolwiek do miasta; pozostałe wojsko wprowadź do cytadelli i bombarduj Messynę tak, aby kamień na kamieniu niezostał. Lud, za najmniejszém poruszeniem, przeraź rozstrzelaniami i każ wytępiać ogniem buntowników.“

Włosi mieszkający w Konstantynopolu, w wielkiéj liczbie, postanowili wyprawić do Sycylji znaczną pomoc w ludziach, zapasach wojennych i pieniądzach. Z drugiéj strony rada miejska mediolańska wysłała do Palermo 3 skrzynie, zawierające zupełny zbiór narzędzi chirurgicznych dla służby obozowéj zdrowia. Podług nadesłanéj depeszy z Turynu, książę Torrearsa mianowany został przezesem rady ministrów i zastępcą dyktatora w Palermo. Od czasu zajęcia stolicy Sycylji przez powstańców,niektóre rozporządzenia dyktatora zdawały się mieszkańcom niewłaściwemi, mianowicie wybór ludzi na główne urzędy wiele osób obraził; stąd nieporozumienia, które wezwanie na prezesa rady księcia Torrearsa, powszechnie chwalone, uspokoi. Jest to jeden z pięciu książąt, co najżywszy wzięli udział w ostatnich wypadkach; nadto najściślejsza przyjaźń łączy go z hr. Cavour; obok najwznioślejszych uczuć, posiada wielką znajomość spraw rządowych. W chwili, w któréj Garibaldi wyruszy pod Messynę, należało koniecznie zostawić zastępcę mającego dosyć osobistego wpływu do uspokojenia różnicy zdań poczynających groźnie występować, zwłaszcza co do pytania o przyszłość Sycylji.

FRANCJA.

Paryż, *d. 21 czerwca.* Zwykle po odbytym jednym zjeździe panujących, poczynają wnet mówić o drugim. Owoż biega wieść po Paryżu, że w przyszłym miesiącu cesarz Napoleon uda się do Ostendy dla widzenia się z cesarzem austryjackim, królową angielską i królem Belgów. Tymczasem cierpki nastrój dzienników wiedeńskich o zjeździe w Baden-Baden, zwraca tu uwagę. Pora więc byłaby źle wybraną dla zjazdu dwóch cesarzów; nadto Austrja przybiera coraz bardziéj wojownicze pozory, zupełnie sprzeczne z zaręczeniami pokoju, świeżo wynurzonemi przez Napoleona III. Wszyscy arcyksiążęta są w ruchu: arcyksiążę Albert ogląda twierdze i zakłady wojenne w Czechach, Ferdynand udał się w tymże celu do Morawji, Ernest zaś do prowincij południowych. Jenerał Benedek rozpoczął wojskowy objazd po Węgrzech. Sam cesarz odbywa w stolicy po dwa lub trzy przeglądy na tydzień. Dwa półki piechoty świeżo postawiono na stopę wojenną i wyprawiono do Udino. Ogromne zapasy prochów przechodzą przez Triest do Wenecji. Do czterech korpusów, skupionych już w téj prowincji, ma być przydany piąty. Oczekują w Weronie i Padwie 70,000 ludzi, dla zajęcia warownego obozu pod Peschiera, 40,000 zaś tysięcy do podobnegoż obozu nad granicą Romanji. Drogi żelazne obowiązane mieć w gotowości 300 wagonów na przewóz wojsk cesarskich. Widocznie, że ogół tych rozporządzeń niedowodzi wielkiego usposobienia do pokoju, ze strony gabinetu wiedeńskiego i nieuniknie uwagi cesarza Francuzów.

Rząd ostrzegł redakcję dzienników, że cofa zakaz umieszczania ogłoszeń na pożyczkę papieską; w krótce więc ukażą się też ogłoszenia w czasopismach paryzkich i departamentowych.

Zakład kredytu ziemskiego ma wkrótce rozszerzyć obręb swych działań; połączy się z nim towarzystwo tak zwanego kredytu rolnego, we wszystkich jego gałęziach. Rząd zobowiąże się do poręki części procentów, w razie niedostatecznych zysków, co nada znamię urzędowe temu przedsiębierstwu, które tém samém ulegać będzie kontroli ministerstwa skarbu.

P. About, znany autor książki *Pytanie rzymskie,* wydał świeżo broszurkę *Prusy w roku 1860.* Pismo to narobiło wiele wrzawy, dzienniki obce przypisują mu pochodzenie rządowe i wywodzą stąd wnioski, równie dla Prus, jak dla Francji, niekorzystne. *Constitutionel* zatém odzywa się, w téj mierze w następny sposób: Od kilku dni dzienniki obce usiłują niepokoić powszechność pojawieniem się broszury *Prusy w 1860 r.* Często, kiedy chodzi o poniżenie wartości wielkiego jakiego wypadku, najbłahsze nawet środki niesą pogardzane; tak i obecnie przyszła do głowy dziwna myśl, użycia powyższéj broszury dla rzucenia niepewności w Niemczech, co trzymać o porozumieniach się badeńskich. Czytamy właśnie w wielu dziennikach angielskich i niemieckich, że wspomniana broszura wypłynęła z urzędowego natchnienia i że jéj celem było zasianie niezgody między panującymi niemieckimi, w chwili przybycia cesarza do Baden. Ale pytamy, czy podobna pójść daléj na drodze niedorzecznych domysłów i z większém zuchwalstwem żartować ze zdrowego rozsądku powszechności? Jakże, wówczas kiedy cesarz Napoleon, przez obecność swoję w Baden, dawał Niemcom tak wyraźny dowód prawości swéj polityki, podobało się rozprawiać nad pismem niemającém innéj wagi, prócz téj, jaką czerpie z osobistego rozgłosu swojego autora? Ubolewać rzetelnie przychodzi, że systematyczna zła wola używa tak nędznych sposobów; wszyscy będą musieli przyznać, że braku godności i dobréj wiary w podobném postępowaniu nieokupuje nawet nowość pomysłu. Co do nas, z równą wytrwałością pracować będziemy nad utrzymaniem prawdy, z jaką duch stronniczy ją usiłuje przytłumić. Za granicą uporczywie obstają przy tém, że każda wydana we Francji broszura ciężyć powinna na odpowiedzialności rządu cesarskiego; jest to wybieg, za pomocą którego stronnictwa spodziewają się wtrącić w kłopoty politykę francuzką; ale my nieprzestaniemy zdzierać z nich maski. Czyż potrzeba przypominać, że wpływ rządu na wydawnictwo broszur niejest bynajmniéj takim, jaki posiada na czasopisma? Czyż potrzeba raz jeszcze określać wzajemne stanowisko zarządu i autorów wypływające z prawa 21 pazdziernika 1854? Powiedzieliśmy już przed kilku dniami, że „na mocy artykułu 14, byleby rząd był uwiadomiony o wyjściu broszury i przepisana ilość egzemplarzy została złożoną, każdemu wolno ogłaszać tego rodzaju pismo.“ Ale jakkolwiek prawo nasze, w téj mierze, jest stanowcze, góruje nad niém czyn jeszcze bardziéj stanowczy: oto, że na ogromną liczbę broszur wydawanych przez księgarstwo paryzkie, największa ich część jest wymierzoną przeciw rządowi, tak dalece że wszystkie gwałtowności, które nie śmieją wystąpić w czasopismach, uciekły się do tego rodzaju publikacji. Istnieje dziś prawdziwa wojna świstków rozpoczęta z rządem, do któréj zaciągnięto najdosadniejsze pióra, najrozgłośniejsze nazwiska. Jakże, po tych uwagach, twierdzić, że rząd to wszystko pochwala, czego niezakazuje? Zapewnie, zarząd, w rozległych obrębach swéj władzy, czuwać obowiązany nad wszystkiemi pismami ściągającemi się do obyczajów, winien uprzedzać radami to wszystko, co poczytuje za niebezpieczne, i komuż niewiadomo, z jaką oględnością i jak przezornie téj władzy używa; ma też przykry obowiązek poskramiać co uzna za zdrożne, ale ponieważ tyle wychodzi pism przeciwnych rządowi, zaiste, dosyć na tém iż znosić je musi: byłoby więc największą śmiesznością zwalać nań jeszcze za to odpowiedzialność. Broszura więc, z powodu któréj chcianoby wichrzyć w nieprzyjaznym duchu dla Francji, mogła być i wydrukowaną i rozprzedaną, pod wyłączną tylko odpowiedzialnością autora; słowem, to praca czysto osobista i dla każdego, co rości prawo do pewnéj przenikliwości, powinno być oczywistém, że kilka kartek błyskotliwie dowcipnych, niewystarcza na utworzenie prawdziwie politycznego dzieła.

Paryż, *22 czerwca.* Dzienniki paryzkie otrzymały następne urzędowe zawiadomienie: „Mam zaszczyt uprzedzić, że dzienniki i czasopisma wysyłane z Francji do krajów Parmy, Modeny, Romanji i Toskanji, drogą lądową, począwszy od 1 lipca, będą podlegać warunkom przesyłki i opłacie frankowania, zastosowanéj do przedmiotów tegoż rodzaju przesyłanych z Francji do państw sardyńskich.“

(podpisano) Radzca stanu dyrektor poczt

„*Stourm.*“

Powszechność widziała w tém zawiadomieniu jakby uboczne uznanie krajów przyłączonych do Piemontu, a między innemi i Romanji: dotąd bowiem wysyłane tam dzienniki i czasopisma ulegały opłacie, postanowionéj na przesyłki pocztowe do państwa kościelnego. Cokolwiekbądź jest to wyborne postanowienie.

Jutro p. Thouvenel da posłuchanie poselstwu marokańskiemu, które, jak zapewniają, nieuda się do Fontainebleau; ale cesarz przybędzie do Paryża dla uroczystego przyjęcia go wTuilleries, w sali tronowéj. Cesarzowa podczas tegorocznego pobytu w Biaritz, uczyni nową wycieczkę do Biskai i zwiedzi swój wspaniały pałac Arteaga, niedaleko Guernica.

Znakomici Neapolitanie przybywają do Paryża jeden po drugim. Po księciu Ischitella był tu p. San-Martino, następnie przyjechał kawaler Cantalupo. Ma on w Paryżu wydać swoje dzieła ekonomiczne, między któremi odznacza się *traktat o dobrobycie społecznym.*

W przewidzeniu chybionych urodzajów, spowodowanych przez niestateczność pogody, rząd francuzki ma zakupić w Stanach Zjednoczonych znaczną ilość mąki.

Głównym teraz przedmiotem rozmów w Anglji, bywa porównanie siły zbrojnéj morskiéj angielskiéj, z flotą francuzką, oraz flotami drugiego rzędu innych państw europejskich, które sprzymierzywszy się z Francją mogłyby stawić czoło niezwyciężonéj dotąd królowéj morza. Roztrząsając ten przedmiot, dziennik angielski *Army and Navy Gazette* z dnia 16 czerwca, podaje następne liczby: Francja miała w m. czerwcu 1858 r. 400 okrętów wszelkiego rozmiaru, parowych, szrubowych i żaglowych, z których 356 na morzu, 44 jeszcze na warstatach. Od tego czasu, jak tenże dziennik utrzymuje, flota francuzka pomnożyła się o 155 statków, tak, iż obecny stan floty francuzkiéj wynosi 555 statków, uzbrojonych w 8700 dział, o sile pary 80,000 koni. Do osadzenia zaś rzeczonéj floty znajduje się w pogotowiu 15,0000 majtków. Co do floty rossyjskiéj, która według dziennika angielskiego, w danym razie, będzie wspólnie z francuzką działała, w końcu roku 1859 skład jéj obejmował 158 okrętów, nielicząc łodzi kanonjerskich. A więc obadwa mogłyby rozwinąć na morzu 713 statków. Anglja posiada 220 statków żaglowych i 530 poruszanych parą, razem 750; na tę liczbę, pod koniec maja bieżącego roku, było 241 statków parowych róznego rozmiaru, uzbrojonych 4,880 działami o sile pary 64,000 koni, prócz tego 62 żaglowe z 900 działami, co wynosi 303 okręta i 64,000 majtków. Odtrącając zaś nieużytki, dziennik angielski dochodzi do wniosku, że przeciw 620 statkom rossyjskim i francuzkim, osadzonym uczniami marynarki i żołnierzami, niemającymi *morskiéj nogi,* t. j takimi, ktorzy od dzieciństwa niebyli z morzem oswojeni, Anglja może postawić 650 statków, osadzonych marynarzami *angielskimi.* Jeśliby przyszło do walki, ta pewnie byłaby gorąca, ale Anglja nieobawia się jéj rozwiązania. Francja pragnie pokoju i przywrócenia powszechnéj ufności, wszakże zastanawiając się nad powyższym wykazem dziennika angielskiego, poświęconego wyłącznie rzeczom morskim, niemożna nieoddać sprawiedliwości rządowi, że tak troskliwie czuwa nad wdrożeniem do służby morskiéj majtków francuzkich.

ANGLJA.

Londyn, *15 czerwca.* Od czasu ogłoszenia sprawozdania o obronie narodowéj, wszystkie umysły są tu niém wyłącznie zajęte. *Times* roztrząsa tę kwestję z patrjotycznym zapałem, i w numerze dzisiejszym aż trzy razem artykuły jéj poświęcił. Dziennik ten zgadza się w zdaniu z komissarzami królewskimi, że organizacja obrony Anglji tak była dotąd prowadzona i kierowana, przez następujące koleją po sobie rządy, że w całém zjednoczoném królestwie, zamek tylko i cytadella w *Doouvres* są regularnie ufortyfikowane. Jest to systemat taki, który mogło tylko powziąć i wykonać mocarstwo morskie, nieprzypuszczające zgoła podobieństwa obcéj napaści, lub jedynie przypuszczające tylko miejscowe wylądowanie w celu attakowania jakiéj fortecy.

Niema tu ani tego łańcucha twierdz, które okrywają granicę francuzką od oceanu aż do morza Śródziemnego. Wyjąwszy Weedon, zaimprowizowany wczoraj, niemamy arsenałow, oprócz będących przy warstatach okrętowych. Anglicy nigdy niemogli się oswoić z ideą obcego najścia, podbicia, bitwy stoczonéj na ziemi angielskiéj. Kobiety londyńskie, jak niegdyś Spartanki, niewidziały nigdy ognisk nieprzyjacielskiego obozu. Czego dotąd nigdy niebyło, wierzyliśmy, że i być nigdy niemoże. Ale teraz udoskonalenia żeglugi, ogromny wzrost marynarki francuzkiéj, szybkość środków kommunikacji, niepewność wypadków politycznych, zmieniły wyobrażenia w tym względzie.

Co niegdyś zdawało się niemożliwém, stało się prawdopodobném. Ponawiające się obawy napaści, wywołały fanatyczne odezwy do patrjotyzmu narodowego, których skutkiem było utworzenie stowarzyszeń strzeleckich ochotników. „Dzisiaj — jak mówi *Times,* — „niemożemy już liczyć na tę fossę wody słonéj, która nasze wyspy otacza. Nie możemy już liczyć na tę odwieczną tradycję, która nas zabezpieczała od napaści nieprzyjacielskiéj.“

Niespokojność naszę powiększa jeszcze i ta okoliczność, iż chcą koniecznie wynaleźć środek połączenia Anglji z lądem stałym za pomocą kommunikacji podmorskiéj, co zmieniłoby całkiem naturę naszego terrytorjum. Anglja z wyspy, stałaby się półwyspem.

Z obawy w obawę, doszło nakoniec do tego, iż uznano za konieczne ufortyfikować stolicę. Idea ta objawiła się i rozszerzyła mianowicie od czasu wyznaczenia kommissji do zbadania ogólnego systematu obrony kraju. I dla tego to sprawozdanie kommissji nawiasowo tylko o stolicy wspomina.

Kommissja przypuszcza napaść w znacznéj sile liczebnéj; przypuszcza możność wylądowania w odległości 300 do 750 mil ang. między *Humber* i *Land's end,* dosyć blizko aby zagrozić Portsmouthowi albo Douvres. Siła ta napastnicza, niezatrzymując się nigdzie dla zdobywania najeżonych działami fortec, mogłaby się obrócić, podług przypuszczeń komissji, prosto na Londyn. Wzięcie Londynu zapewniłoby jéj panowanie nad krajem.

„Komissja — powiada *Times* — uważa za pewne, że nieprzyjaciel zająłby stolicę i trzymał ją, jako zakład, do wyjednania pożądanych przezeń warunków, i że my niemielibyśmy nic innego do wyboru jak ślepo przystać na wszystko. Wetując niby za pewne *mniemane* obrazy i szkody, wyrządzone przez nasze wojska i floty niektórym stolicom i portom cudzoziemskim, lub też publicznym pomnikom i własnościom narodowym, nieprzyjaciel mógłby przyprawić nas o niezmierne straty, albo wymódz na nas ogromny okup, albo domagać się zniszczenia naszéj marynarki i naszych arsenałów. Zdobycie Londynu, bez oblężenia, sprowadziłoby równe klęski, jak oblężenie i zdobycie Portsmouthu albo Plymouthu.“

Komissja skłania się zatém ku ufortyfikowaniu stolicy, ale tego wyraźnie nieproponuje: koszt na to byłby zbyt wielki. Komissja niepodaje nawet projektu co do ufortyfikowania Woolwicha; ale zdaje się że dodatki w tym względzie

posypią się w Izbie Niższéj, gdy przyjdzie do roztrząsania sprawozdania komissji.

„Opuszczenie Londynu w sprawozdaniu podaném parlamentowi—powiada *Times*,—niejest to tylko proste zawiedzenie oczekiwania publiczności; niejest to tylko okaleczenie sprawozdania; ale jest to zupełne zaprzeczenie jego. Do rządu należeć będzie wyjaśnić i usprawiedliwić to opuszczenie. Powiedzą może, że obrona Londynu jest sprawą nazbyt wielką. Tak! jest ona wielką, ale też i o wielki chodzi tu interes. Cóżbyśmy powiedzieli o właścicielu, któryby niechciał zabezpieczyć od ognia swojego domu dla tego, iż to zbyt drogo kosztuje, albo iż niemoże przypuścić aby pożar miał przyjść kiedy na niego. Strata naszych portów niepociągnęłaby jeszcze koniecznie za sobą upadku stolicy; ale równo ze zdobyciem stolicy, wszystka reszta jest już stracone, upadek stolicy rozbraja cały kraj. Przykład tego, co zaszło w Palermo, powinenby dać nam wiele do myślenia. Opanowawszy stolicę, Garibaldi mógł zmusić do kapitulacji i ustąpienia wojsko królewskie, liczące 20,000 ludzi. Wprawdzie napaść na naszę wyspę jest trudniejsza niż napaść na Sycylję.„

Dnia 21 czerwca. Na posiedzeniu izby lordów magr. Normanby pragnie zapytać rząd względem niektórych szczegółów walki toczącéj się między królem neapolitańskim i korpusem indywiduów *cokolwiek nieoznaczonych*. Oświadcza, iż niechce wyrzec ani słowa o samym buncie. Jedyny ma cel nastręczenie rządowi zręczności zadania kłamstwa rozpowszechnionéj od kilku dni pogłosce, która obudziła za granicą ciężkie podejrzenie co do wdawania się Anglji w sprawy włoskie. Jedna z depesz telegraficznych utrzymuje, że minister nasz w Neapolu, popierał reklamację rządu sardyńskiego o oddanie dwóch statków parowych, mających na swym pokładzie uzbrojonych ochotników schwytanych przez rząd neapolitański. Cokolwiek dałoby się powiedzieć o rządzie sardyńskim, jest zupełnie niewiaropodobném, aby rząd angielski mógł popierać dopominek powrócenia na wolność ludzi jawnie i otwarcie zaciągniętych na zamach przeciwny prawu narodów, a tém mniéj jeszcze, aby p. Elliot miał wdać się, jak utrzymują, pod pozorem, że ci ludzie byli opatrzeni pasportami do Malty. Rzecz jest niepodobna do prawdy, aby ci ludzie uzbrojeni i wiozący z sobą zapasy wojenne, mieli być dobrze przyjętymi przez gubernatora Malty. Nic przeto niebyło właściwszém do usprawiedliwienia podejrzeń interwencji ze strony Anglji, jak rzeczone pogłoski. Szlachetny margrabia spodziewa się, że rząd będzie rad zaprzeczyć wiadomości o zajęciu przez wojsko angielskie warowni Castellamare. Zwraca, z tego powodu, uwagę na artykuł dziennika piemonckiego *Unione*, wykazujący dobrą i złą stronę przyłączenia Sycylji do Sardynji; *dobra* polega na tém, że usuwa interwencję angielską, *zła*, że może dać powód do nowych wymagań francuzkich,o większe jeszcze terrytorjalne ustępstwo.

Lord Granville odpowiada, iż był uprzedzony o niektórych z obecnych pytań, ale sądzi, że margrabia rozszerzył się nad zbyt licznemi przedmiotami,aby mógł o każdym dać dokładne wyjaśnienie; ograniczy się więc zapewnieniem co dö piérwszego pytania, że rząd nieotrzymał wiadomości o zajęciu jakiegokolwiek punktu w Sycylji; co do drugiego,t. j. do wdania się p. Elliot, żadna depesza, w téj mierze, dotąd nienadeszła.

Lord Brougham cieszy się, iż niesprawdziło się zajęcie Castellamare, przez wojska jej kr. w. Spodziewa się, że również jest bezzasadną pogłoska o wyprawieniu wojsk austrjackich na pomoc *tyranowi neapolitańskiemu*.

Izba przechodzi do porządku dziennego i dozwala drugiego lub trzeciego odczytania bilów, po większéj części miejscowych.

Królowa łaskawie oświadczyła, iż chce zagaić ubieganie się o nagrodę, w Wimbledon Common, stowarzyszenia narodowego strzelców, na d. 2 lipca. Z tego powodu złożone będą adresa stowarzyszenia królowéj i książęciu małżonkowi. Współubieganie się zagai królowa wystrzałem z karabinu, opartym na mechanicznym przyrządzie.

Dziennik *Press*, tygodniowy organ torysów, udziela dziwne wiadomości,np. że Rossja i Austrja odmówiły przyznania wcielenia Toskanji do Piemontu,że Prusy wywinęły się od konieczności odmowy, radząc hr. Cavour, aby tego przyznania od nich nieżądał, że wielkie mocarstwa odkryły zamiar Rossji i Francji oddania księstw naddunajskich ks. Leuchtenberskiemu, i że to odkrycie wpłynęło na oziębłe przyjęcie przełożenia ks. Gorczakowa wdania się w wewnętrzne sprawy tureckie. *(J. de St. P.)*

D. 22 czerwca. Posiedzenia dzisiejsze izby lordów i izby gmin, były wyłącznie poświęcone miejscowym sprawom angielskim; tylko na posiedzeniu poobiedniém Sir Robert Peel wystąpił z zarzutami, przeciw zewnętrznéj polityce gabinetu. Między innemi wyraża: że jest szczęśliwy, iż widzi szlachetnego lorda na swém miejscu; bo nieobecność jego w izbie kilkokrotnie ponawiana, kazała mu obawiać się, czy szlachetny lord nieuchylał się umyślnie od złożenia żądanych objaśnień. Zdaniem sir Roberta, polityka gabinetu była słabą, chwiejną i upakarzającą. Opiera swoje zdanie na tém, co mówią o depeszy p. Thouvenela, w sprawie przyłączenia Sabaudji, depeszy, którą poczytuje za ubliżającą Anglji, gdyż w niéj widać całą wzgardę, z jaką odrzucono jéj rady; ta depesza dowodzi poniżenia uroku,jaki Anglję otaczał w oczach Europy. Roztrząsając sprawę przyłączenia z moralnego stanowiska czynu, twierdzi, że każdy człowiek mający uczucie honoru, powinien najmocniéj protestować przeciw postępowaniu Francji w téj mierze. Jeśli Francja obejmie zneutralizowane obwody, prawa Szwajcarji ciężko zostaną zagrożone, przez okrutną obłudę rządu francuzkiego.

P. I. Acton zapytuje, czy gabinet złoży doniesienia *p. Lyons* o czynnościach rządu papieskiego w latach 1855, 1856 i 1857?

Lord John Russel, usprawiedliwia niebytność swoję na przeszłém posiedzeniu nawałem zatrudnień rządowych. Przechodząc do samego pytania, oświadcza, że poseł francuzki doręczył mu dziś właśnie notę p. Thouvenela, w któréj ani wzmianki nieznalazł o deklaracji rządu francuzkiego, iż ani piędzi ziemi nieustąpi Szwajcarji, ze świeżo zajętego kraju. P. Thouvenel sądzi, iż po przyjęciu obowiązku dotrzymania art. 92 wiedeńskiego traktatu, można pogodzić go z art. 2 umowy turyńskiéj trzema sposobami: albo przez zebranie się mocarstw, które podpisały traktat wiedeński na koferencję, albo przez wymianę not jednobrzmiennych, albo nakoniec przez porozumienie się Francji i Sardynji co do wynalezienia substytucji na miejscu dawniejszych zobowiązań. Szlachetny lord dodał, iż rząd jéj kr. m. wynurzył stanowczo swe zdanie co do rodzaju substytucji, mogącéj być przyjętą, ale ze smutkiem powiedzieć musi, że w całym ciągu rokowań, Francja nieoświadczyła gotowości do jéj przyjęcia; niemógł więc objawić zadowolenia z dwuznacznego sposobu, w jaki Francja zamyśla zapewnić bezpieczeństwo Szwajcarji. Lord Russel nietai, iż zamiar ustąpienia Szwajcarji przez Francję części territorjum, przytykającéj do jeziora genewskiego, nigdy nieistniał; wszakże choćby ten zamiar objawiono, rząd jéj kr. m. niesądziłby mieć prawo do jego przyjęcia. Wprawdzie była chwila w m. lutym, w któréj cesarz i jego minister skłaniali się do ustępstwa Szwajcarji Chablais i Faucigny, ale wnet myśl tę cofnięto, skoro deputacja sabaudzka zaprotestowała przeciw wszelkiemu podziałowi. Lord John Russel kończąc powiedział, iż należy zastanowić się, czy rząd jéj kr. m. ma uczynić jakie nowe przełożenia, lecz takie, jakieby przez Szwajcarję przyjętemi być mogły; wszakże jeśliby Francja do niczego zobowiązać się niechciała, prócz dotrzymania warunków włożonych przez traktat na Sardynję, rząd jéj kr. m. będzie zmuszony powiedzieć i powie to w sposób najbardziéj stanowczy i najsilniejszy, iż niesądzi aby zobowiązania się przyjęte przez art. 92 traktatu wiedeńskiego, mogły pogodzić się z warunkami objętemi w art. 2 traktatu turyńskiego. (Oklaski).

W końcu lord John Russel oświadczył, że skoro będzie uczynione wniesienie, papiery tyczące się spraw rzymskich zostaną izbie złożone.

Na tém, wyjąwszy załatwienie niektórych bieżących czynności, zamknięto dzisiejsze posiedzenie.

AUSTRJA.

Dziennik *Donau-Zeitung*, przywodząc wyrzeczone do członków rady państwa słowa cesarza Franciszka-Józefa o narodowościach, czyni następne uwagi: Od lat 10 rzecz o narodowościach wystąpiła naprzód na polu polityki i wzajemnych między państwami stosunków; stała się ona godłem obecnéj chwili. Zwiększona prawowitemi i nieprawemi żywiołami, zajęła szerokie miejsce w stosunkach oświecenia powszechnego, języka urzędowego, administracji wewnętrznéj, polityki i prawa narodów;nawet zewsząd objawiły się usiłowania, aby zapewnić stanowczy i wyłączny wpływ narodowości na wszystkie krajowe sprawy. Niezaprzeczamy, że pod wielu względami te dążenia opierają się na podstawie prawnéj i dziejowéj, i, o ile niewystępują z tych obrębów, jesteśmy dalecy od walczenia z niemi. Lecz niepodobna jest niewidzieć, iż często cel swój prześcigają. Nietaimy przed sobą, że chęć urzeczywistnienia *polityki narodowości* w sposób bezwględny i wyłączny, wywołałaby nader ciężkie starcie się z innemi żywiołami, również silnemi, a daleko prawowitszemi. Te żywioły polegają z jednéj strony na istniejących politycznych i międzynarodowych instytucjach, z drugiéj zaś, na wymaganiach cywilizacji. Walczymy więc jedynie z gwałcicielami cywilizacji i prawa, jakimi zwykli być zapamiętali stronnicy narodowości. Potępiamy każdą ostateczność, z którejbykolwiek strony występowała. Dla nas prawa dziejowe i cywilizacja będą zawsze na piérwszym względzie; narodowość idzie później. Nieprzyzwolimy na utworzenie oddzielnych państw, na czystéj zasadzie narodowości, tam gdzieby to prawo ulegało zgwałceniu, a cywilizacja była tamowana w swoim rozwoju. Zasady dopuszczające dwóch sprzecznych wykładów, są zasadami wywrótu, jakiekolwiek byłyby rzekomo zachowawcze błyskotki, któremiby świeciły. Ale wolny rozwój narodowości uznajemy zupełnie i we wszystkich jego wynikłościach. Nieścieśniamy tego ustępstwa żadném zastrzeżeniem, wyjąwszy tém, jakie wypływa z prawa i cywilizacji. Jeżeli przeto indywidualność narodowa rozwija się w tych warunkach najzupełniéj i najswobodniéj, w moc najwyższego prawa, niemamy nic do zarzucenia tak temu wypadkowi prawowitemu i rodzimemu, jak i jego następstwom. W tym to duchu uznajemy jako zasadę równouprawnienie.

Czytamy w *Gazecie Augsburskiéj*: Konstytucja jest punktem, w którym zbiegają się powszechne życzenia. Rząd i rada państwa będą zniewolone zająć się konstytucyjném pytaniem, zewnątrz którego wszelkie rozwiązanie jest niepodobne. Takie jest zdanie ogółu, takie przeświadczenie wszystkich ludzi dobrze myślących, nie tylko liberalnych, ale nawet najwierniéj trzymających się zachowawczéj zasady. Stronnicy centralizacji i federaliści, Austryjacy wszelkich narodowości, arystokracja i mieszczaństwo łączą się około tego politycznego programatu. Mnóstwo najważniejszych i najtrudniejszych pytań czeka na rozwiązanie. Ale skoro sprawa ogólnéj konstytucji załatwi się w sposób zadawalający, wnet trudności znikną i pytania rozwiążą się bez najmniejszych wstrząśnień. Gdyby rząd niedał tak długo czekać na konstytucję cesarstwa, ani pojedyncze roszczenia rozmaitych krajów koronnych, niewystąpiłyby z taką natarczywością, ani rzecz narodowości nieurosłaby do dzisiejszéj potęgi. Konstytucja odpowiedna prawym potrzebom ludności i wymaganiom czasu, odjęłaby wszelką siłę dążeniom zerwania węzłów, łączących pojedyncze narodowości z ogółem państwa. W oczach narodu, rada państwa niema innego posłannictwa, tylko złożyć prośbę u podnóża tronu o nadanie cesarstwu konstytucyjnéj organizacji. Winna to sobie saméj, winna ocaleniu monarchji. Jeśli to uczyni, otworzy drogę przyszłości, choćby skądinąd inne jéj prace były zupełnie błahe.

Gazeta Wrocławska otrzymała z Wiednia wiadomość, że raport złożony przez komissję naznaczoną do obliczenia długu narodowego, napisany jest z taką prawdą, iż rząd żałuje, że sam to sprawozdanie wywołał. Śledztwo komissji roztrząsnęło stosunki wydziału skarbu z birżą. Wniesiono do linji długów wszystkie dopominki roszczone do podskarbstwa państwa, mianowicie zaś długi hipoteczne, wypływające z odebranéj ziemi właścicielom i oddanéj gminom wiejskim; dopominki francuzkie z czasów królestwa włoskiego, wskrzeszone osobnym warunkiem umowy zapadłéj w Villafranca. Ogół długów, zliczonych na nową stopę pieniężną, w stosunku 5 od 100, dosięga niesłychanéj summy 2,800 miljon. zł. reń.; same procenta pochłaniają połowę ogólnego dochodu państwa, który dziś, po stracie Lombardji, nieprzechodzi 310 miljonów.

PRUSY.

Berlin, *d. 23 czerwca.* Dziennik urzędowy *Staats-Anzeiger,* umieścił następną wiadomość o zjeździe panujących w Baden-Baden: Cesarz Francuzów, w uprzejméj chęci uśmierzenia niespokojności Niemiec, polecił wyrazić książęciu rejentowi pragnienie pozdrowienia go na ziemi niemieckiéj. Ks. rejent zgodził się na to oświadczenie monarchy wielkiego sąsiedzkiego cesarstwa tém ochotniéj, że właśnie w tym czasie, liczni panujący niemieccy mieli przybyć do Baden-Baden, i mogli stać się uczęstnikami rzeczonych odwiedzin. Obok tego, sam czyn zjazdu dowodził, że utrzymanie całości krajów niemieckich nieulegało najmniejszemu powątpiewaniu. Cesarz Francuzów wynurzył przed ks. rejentem i przed obcymi panującymi wielokrotne zaręczenia uczuć tchnących pokojem i rzeczywistą przyjaźnią, które go ożywiają względem Niemiec. Mógł też wzajemnie przekonać się, że również Niemcy te uczucia podzielają. Niemcy przeto i Francja będą mogły zaczerpnąć w tym zjeździe badeńskim uspokojenie, jednostajnie pożądane dla tych dwóch wielkich narodów, co w równym stopniu przyczyni się do szczęścia materjalnego obudwu krajów. Widząc tylu najznamienitszych książąt zjednoczonych razem, lud niemiecki znalazł w tém nową rękojmię narodowych dążeń pruskiéj polityki, która nigdy niestraci z oczu spólnego dobra Niemiec, oraz nowe zastosowanie wyrazów wyrzeczonych przez ks. rejenta, przy zamknięciu pruskiego sejmu. W zgodzie, która panowała na zjeździe badeńskim, lud niemiecki ujrzy dowód że ani polityka pruska, ani innych państw niemieckich nieda się z raz obranéj drogi sprowadzić przez najzawikłańsze nawet spory w sprawach wewnętrznych; przywiąże do niéj nadzieję, że ta zgoda i ufność ustalona w prawéj i narodowéj polityce pruskiéj, wywrze swój wpływ pojednawczy i kojarzący na wewnętrzne pytania niemieckie.

Poselstwo pruskie przybyło do Teheranu d. 6 maja, na d. 10 tegoż miesiąca otrzymało posłuchanie u szacha perskiego. przyjęcie było wspaniałe, wyznaczono jeden z domów wiejskich rządowych na mieszkanie posła.

Podobnież wschodnio azjatyckie poselstwo pruskie stanęto w Aleksandrji. Hr. Eülenburg, przyjęty jak najlepiéj przez wice-króla, zabawi dziesiątek dni w stolicy Egiptu, stąd uda się do Cejlanu.

Ks. rejent, który w przejeździe swoim przez państwa pruskie, z jednego ich końca na drugi, miał sposobność oglądać wojsko pruskie rozmaitéj broni, w rozkazie dziennym, przesłanym ministrowi wojny, oświadcza swe zupełne zadowolenie.

TURCJA.

Góra Liban, 9 czerwca. Czytelnicy nasi wiedzą już o niektórych szczegółach okrucieństw, których są ofiarą, w górach libańskich, chrześcjanie *Maronici.* Druzowie, plemię tajemnicze, którego pochodzenie jedni przypisują najodleglejszym czasom ludu izraelskiego, inni mniéj prawdopodobnie, pozostałym krzyżownikom francuzkim, po zburzeniu królestwa chrześcjańsko-palestyńskiego, pod berłem książąt de Bouillon, mieszkają w Libanie i Anti-Libanie, już to oddzielnie, już zmieszani z Maronitami. Lubo te dwa pokolenia, różniące się wiarą i pochodzeniem i wzajemnie sobie niechętne, w dawniejszéj epoce często występowały do krwawych zapasów; jednak przez lat kilkadziesiąt, aż do roku przeszłego, żyły obok siebie spokojnie, rządzone przez oddzielnych narodowych swoich szejków. Poblizki pasza Bejruthu, poglądał zazdrośném okiem, że tak znaczna ludność nieulegała jego władzy; rzucił więc między nią zarzewie niezgody, w téj nadziei, że skoro na Libanie zapali się domowa wojna, wówczas wystąpiwszy do jéj potłumienia, wyjedna u sułtana oddanie obudwóch plemion pod rząd czysto turecki. Tym końcem, korzystając z piérwszéj kłótni, skutkiem któréj Druzowie napadli na chrześcjan, ci zaś odwołali się do opieki paszy, poradził on chrześcjanom broń złożyć i zachować się spokojnie, ręcząc, że Druzom stanowczo zakaże wszelkiéj napaści. Lecz zaledwo Maronici to wykonali, wnet przeciwnicy ich rzucili się na bezbronnych, poczęli zabijać ich kapłanów, palić ich wioski i najsrożéj znęcać się nad nieszczęśliwym ludem, który tłumnie z żonami i dziećmi uciekał do Bejrutu i do obozu tureckiego. Z rozkazu paszy, drzwi miasta znaleźli zamknięte, a przed obozem rozstawieni siepacze, mianowicie z baszi-buzuków, nielitościwie uciekających mordowali. Okropności jakie się przytém działy, żadne pióro opisać niezdoła; niegodziwość Turków do tego doszła stopnia, że konsul francuzki, którego przełożenia, równie jak i jego towarzyszów pogardzonemi były, dla ocalenia życia, musiał pochwytanych przez baszi-buzuków Maronitów z rąk ich wykupować, i blizko 1000, tą tylko drogą, od zagłady wyzwolił. Nędza oczekująca chrześcjańskich mieszkańców Libanu jest niezmierna, bo Druzowie niszcząc ich osady, wytępili jedwabniki,jedyne źródło dochodu mieszkańców tego skalistego i bezpłodnego kraju. Łatwo przewidzieć jaka dola chrześcjan czeka, jeżeli prędka i skuteczna pomoc państw europejskich niezasłoni ich od podwójnych wrogów, Druzów i muzułmanów.

W dzienniku wychodzącym, po grecku pod tytułem *Nowa Epoka,* umieszczono pod napisem: *arcyważne ostrzeżenie,* w języku francuzkim, następną notę: Wielu mieszkańców Tessalji i Epiru, dowiedziawszy się, że rząd turecki mianował różne komissje dla zbadania krzywd chrześcjan i stanu w jakim się znajdują, pośpieszyli z udzieleniem nam poniższéj wiadomości: „Przed dwoma laty gubernator wspomnianych krajów Hlosni-pasza wymusił groźbami i przez pośrednictwo niektórych kapłanów, tudzież innych wpływowych osób, liczne podpisy na czystym arkuszu papieru.“ Doniesienie nasze jest najprawdziwsze, wzywamy więc dziennikarstwo europejskie, aby zawiadomiło chrześcjan zachodnich z jednéj strony, a z drugiéj rządy, aby wypadkowi śledztw tureckich dawały tylko względną wiarę. Prosimy też braci naszych, jęczących w niewoli, aby nas zawiadamiali o swoich uciskach, które przenieść do wiedzy krajów obcych będzie naszym obowiązkiem. Rzecz widoczna, że Hlosni-pasza zawczasu przygotował wyżéj wspomniane podpisy, aby na ich czele umieścić oświadczenie, że ludność chrześcjańska jest nadzwyczaj szczęśliwą pod ojcowskim rządem sułtana. *(Le Nord.)*

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

Palermo, czwartek 14 czerwca. Przybył tu p. La Farina prezydent włoskiego narodowego towarzystwa.

Londyn, sobota 23 czerwca. Książę rejent pruski nalegał, aby ks. Saxe-Coburg-Gotha był obecnym na konferencji badeńskiéj, ponieważ jako spokrewniony z angielską królewską rodziną, może upewnić, że czynności zjazdu niepowinny obudzać żadnych podejrzeń w mocarstwach, lecz że w wypadku swoim dają rękojmię pokoju dla Europy.

Londyn, sobota 23 czerwca. Nadeszły tu wiadomości z Japonji, podług nich cesarz został zamordowany na dniu 15 marca przez 14 Japończyków. Oczekiwano powstania, wszakże zabójców ukarano śmiercią. Podług wiadowości z Chin nadeszłych przez Kalifornję i pisanych 10 kwietnia, Chińczycy przyjęli wymagania Francji i Anglji.

Paryż, poniedziałek 25 czerwca. Ks. Heronim Napoleon umarł. Urodzony roku 1784 dnia 5 listopada w Ajaccio na wyspie Korsyce, po ukończeniu nauk, oddany do marynarki, znajdował się w wyprawie do St. Domingo. Zawinąwszy do New-Yorku w młodym bardzo wieku, poślubił tam miss Elżbietę Petterson, lecz Napoleon nieuznał tego małżeństwa i rozkazał bratu wrócić do Francji. Następnie po traktacie tylżyckim, skłonił go do ożenienia się z królewną würtemberską Frydryką, dnia 7 sierpnia 1807 roku. Następnie wyniósł go na tron westfalski dnia 1 grudnia tegoż roku. Nowy król zamieszkał w Kassel. Upadek cesarza Napoleona uczynił go tułaczem; wzorowa miłość żony osłodziła jego niedolę; król würtemberski mianował go ks. Montfort. Odtąd mieszkał w Austrji w Trieście i we Florencji. Od roku 1846 począł kołatać do rządu Ludwika Filipa o pozwolenie powrótu do Francji, co nakoniec otrzymał, i w 1847 stale w Paryżu zamieszkał. Tu znalazła go rewolucja lutowa; wnet najczynniéj zajął się ułatwieniem powrótu Ludwika Napoleona do kraju; zjednał mu ogrom stronników, i przygotował niejako drogę do dzisiejszéj jego wielkości. Z piérwszego małżeństwa miał syna Heronima Napoleona, który w Baltimore odziedziczywszy znaczny majątek po matce, nigdy Ameryki nieopuszczał i w zaciszu wiéjskiém życie pędzi. Z powtórnego małżeństwa syn ks. Napoleon-Heronim, znany jak jeden z najszlachetniejszych ludzi, urodzony 9go września 1822 roku, zaślubił 30 stycznia 1859 Klotyldę królewnę sardyńską córkę Wiktora-Emmanuela; oraz córka Matylda urodzona 27 maja 1820 roku, zaślubiona w 1841 p. Anatolowi Demidow. Książę umarł w 76 roku życia.

Turyn, niedziela 24 czerwca. Dziennik **Opinione** donosi, że król Franciszek II jest ciężko chory, tudzież że rząd na domaganie się p. Villamarina odda schwytane statki i wróci wolność podróżnym, którzy się na nich znajdowali.

Londyn, niedziela 24 czerwca wieczorem. Hr. Cavour pochwalił postępek p. Villamarina, co do żądania zwrótu schwytanych statków.

Londyn, 24 czerwca wieczorem. Otrzymana przez zakład Reutera depesza z Neapolu twierdzi, że cesarz Francuzów oświadczył urzędowie p. San-Martino, że Francja nieuzna wcielenia Sycylji do Piemontu, i że zachowa się w téj mierze tak samo, jak zachowuje się względem Toskanji.

Londyn, poniedziałek 25 czerwca. Ostatnie wiadomości z Chin donoszą, że Francuzi i Anglicy zajęli wyspę Chusan bez najmniejszego oporu. Rozruchy powstańców w państwie Niebieskiém przybierają coraz groźniejszą postać. Dnia 6 maja odpowiedź rządu chińskiego na żądania Anglji i Francji niebyła jeszcze wiadomą w Kantonie. Chińczycy czynili wielkie przygotowania do oporu.

Londyn, poniedziałek 23 czerw. wieczorem. Minister hiszpański umocowany przy dworze turyńskim oświadczył hr. Cavour, że opuści swoje stanowisko, jeżeli wyprawy ludzi i dostarczanie broni, oraz innych zapasów wojen-

nych do Sycylji, nie zostaną przez rząd piemoncki wstrzymane. Lord Elgin i baron Gros pełnomocnicy wyprawieni do Chin przez Francję i Anglję, zatrzymani zostali w Pointe-de-Galle porcie wyspy Cejlan, przez rozbicie się okrętu Malabar. Ambasadorowie stracili w téj burzy swoje papiery.

Wiedeń, 22 czerwca. Arcyksiążę Raynery prezes rady państwa oznajmił, że cesarz pozwolił radcom włoskim używać na posiedzeniach własnego ich języka. P. Petrino w komissji kadastru zajął miejsce hr. Barkoczy.

Paryż, 25 czerwca. Depesza z Neapolu donosi, że ministrowie zgromadzili się na dniu 22 dla odczytania listu cesarza Napoleona pisanego do króla. Król dla niezdrowia nieznajdował się na radzie. Rada przyjęła następne postanowienia: Wprowadzenie rządu konstytucyjnego; —amnestję; —zmianę ministrów; —przymierze z Piemontem; —chorągiew włoską z herbem neapolitańskim. Te postanowienia przeszły większością 9 głosów przeciwko 3. Dotąd jeszcze król ich niesankcjonował.

Czy to wiosna? wy mówicie
Że już dawno stopniał śnieg,
Wystrzeliło listkiem życie
Bliżéj ziemi słońca bieg!

Czy to wiosna? wy mówicie
Spojrzyj tylko w dal,
Już przyroda jak w rozkwicie
Wśród zielonych błyska fal!

A więc wiosna! czyż i w łonie
Kwitnie, kwitnie boży siew,
Taki wonny jak to błonie,
Jak skowronka wzniosły śpiew?

Mówcież bracia... wy milczycie,
Niemy smutek odbił w łzie...
O! choć kwitnie wiosny życie,
To nie wiosna ducha— nie!

Jan z nad Berezyny.

PRZEGLĄD ROLNICZY.

Pragnąc zawsze współdziałać z interesem ogółu, i być niejako organem ziemian naszych w sprawie naszego krajowego rolnictwa, w imieniu ogólnego dobra wzywamy ziemian do wspólnéj pracy, w następnym przedmiocie:

Kwestja żniwiarek tak ważna, tak żywo każdego obchodząca, a przecież ogółowi tak mało przystępna, na drodze tylko doświadczenia, praktyki, prób, i to nie forsowanych, godzinowych, ale ciągłego działania maszyny, rozwiązaną być może. Każda maszyna, a tém bardziéj rolnicza, musi uwzględniać tysiące miejscowych okoliczności, które na szybkość i dokładność jéj działania wpływają, i wyższą lub niższą jéj realną wartość nadają.

Wiedząc, że w roku bieżącym w różnych miejscach naszego kraju będzie w działaniu kilkanaście żniwiarek różnych składem i wyrobem, bo parę francuzkich i angielskich, kilka amerykańskich, jak niemniéj i ks. Podlaszeckiego a i nasze miejscowe wystąpią: przeto, oprócz szczegółowych sprawozdań, których każdy z właścicieli żniwiarki udzielić łaskawie nam raczy, o czém niewątpimy, —pragnęlibyśmy, aby szanowni ziemianie, u których żniwiarki będą w działaniu, wcześniéj przed zaczęciem żniwa, raczyli za pośrednictwem naszego pisma donieść, gdzie i kiedy mianowicie żniwiarka i jaka rozpocznie działanie. Uwiadomienie takie będzie nader korzystne dla ogółu, bo każden chętnie o mil kilka pojedzie, aby się samemu naocznie przekonać; zyska ogół, zyska i sama rzecz, przez wielu z różnych punktów zapatrywania się oceniona, a z tego wszystkiego może błysnąć i myśl szczęśliwa w usunięciu małych niedogodności, poprawek, lub się i nowy pomysł wyrodzić.

Z zupełną ufnością odzywamy się tu do ziemian naszych, że ci nasze działanie na téj drodze czynnie wesprzeć raczą. Będzie to piérwszy krok w kwestji tak ważnéj na drodze téj assocjacji, bez któréj ani myśleć o postępie naszego krajowego rolnictwa.

Mówiąc o żniwiarkach, pomówmy i o samém żniwie. Zanim żniwiarki dościgną realnéj doskonałości i staną się powszedniém narzędziem, niezapominajmy, że kosa, któréj już używa cała Europa, może nam ważną wyświadczyć usługę w pośpiechu roboty i oszczędności sił roboczych. Niemówimy tu o podmiąstowéj gospodarce, gdzie mężczyzny za żadną cenę niedostać, więc robi się nie jak trzeba ale jak można. Ale w odległości dalszéj od miasta aż żal patrzeć na gnącego się nieraz silnego mężczyznę z sierpem w ręku, marnującego czas i siłę, gdy tymczasem daj mu kosę, niech tnie na ścianę, to lekko $^{3}/_{4}$ morga jeden wykosi. Wiemy, że walka z przesądem ludu ciężka, ale cóż bez niéj na świecie? wszak to człowiek na każdéj drodze musi iść na przebój, aby coś mógł zdobyć. Zbyteczném zda się tu nadmieniać, że zboże tak do kosy jak do żniwiarki, a nawet i sierpa winno być nieprzestałe, boć wié każden gospodarz, że gdy zielonkowate zerżnie, to ma lepszą słomę, i ziarna wiele oszczędzi, które późniéj się wysypie. To marnowanie ziarna u nas na wielką odbywa się skalę; ileż go to natrą i naniszczą owe nieszczęśliwe przewiąsła, boć tu wszędzie każde zboże samo w siebie wiążą, gdzie niegdzie staranniejszy gospodarz tylko do jęczmienia trochę przewiąseł wyrobi. Cóż to za strata ziarna, strata czasu, jakie to przewiąsła i wiązanie, jeszcze na wóz nie podadzą a już się snop rozleci. Czyżby to trudno zimową porą, jak się na całym świecie dzieje, wieczorami i rankami, nakręcić przewiąseł, choćby na największą krescencję i mieć je gotowe, potém tylko zmoczył wodą i wyniósł na pole, oszczędzilibyśmy wiele ziarna, wiele czasu, w czasie żniwa gdzie żniejka sama robi przewiąsła, tak użnie kilka garści, mielibyśmy inną wiąź i wiązanie. Do podobnych robot zaliczyć można rwanie gryki; już to najmniejszy rachunek wyjaśni, że gdzie gryka tak nędzna że ją rwać trzeba, tam jéj zbierać niewarto, nędzna zaś gryka dla tego, że jéj przeznaczają już pole takie gdzie ani kozia bródka ani dziewanna nawet nierośnie, tymczasem gryka zasiana w porze, i na gruncie jéj odpowiednim t. j. lekkim ale niepłonnym, lepiéj jak wiele innych roślin pracę rolnika opłaci.

Bujny wzrost w tym roku koniczyn i grochu, które rolę należycie ocieniły, dozwoli nam w gospodarstwach, które wyszły z trzypolówki siać żyto po tych roślinach na jednokrotnéj orce, co jest najlepiéj, również po mieszankach, byleby ścierń jeszcze zieloną natychmiast podorać, co będzie niemal nawozem zielonym pod żyto. Szpergle na nawozy zielone w poparze zasiane dobrze rosną, nietrzeba tylko pozwolić im się zestarzeć ale młode podorać.

Teraz to pora przygotowania torfu na podściół, aby należycie wysechł i potém czy podściełany, czy mieszany z nawozami cząstki ich płynne należycie absorbował. Jak na wstępie pisma naszego, tak i tu powtarzamy, że torf powinien zwrócić szczególną uwagę ziemian naszych jako surrogat nawozowy najtańszy i najlepszy, a obfitość jego prawie w każdém gospodarstwie przedstawia nieocenione korzyści. Z radością spotkaliśmy w piśmie naszém niedawno artykuł o torfie przez jednego z ziemian naszych ze znajomością rzeczy i praktycznem przeświadczeniem napisany. Oby ziemianie nasi chcieli się tylko obejrzeć w około siebie, a znaleźliby wiele gotowych materjałów, któremi dzielnie na podwyższenie sił odżywnych ziemi, a z nią i podniesienie gospodarstwa wpłynąć mogli, a na długo sprowadzanie guana i sztucznych nawozów byłoby dla naszego kraju niepotrzebném, tak jak obecnie przy dzisiejszych stosunkach gospodarstwa jest za kosztowném i nie pożytecznem. Torf, i z rozmnożeniem uprawy roślin pastewnych podniesiona tak co do ilości jak i jakości staranna hodowla bydła, oto są dwa czynniki niezawodne, których użyć winniśmy, które nas na straty nienarażą, ale pewny trwały i coraz większy dochód z naszych gospodarstw zapewnią.

(*T. S.*)

ŚRODEK OD ZARAZY NA KARTOFLE.

W roku przeszłym suche i gorące lato, zniszczyło trawy na pastwiskach, a szczególniéj po zoraniu poparów w czerwcu, i w piérwszéj połowie lipca przy niepokoszonych jeszcze łąkach, zniszczyła się u krów ilość mléka: —codziennie kilka garncy z udoju ubywało. W zwyczajny rok na to mamy sposób, bo kosimy trawniki w ogrodach fruktowych codziennie, i w pół dnia wracającemu z paszy bydłu w chlewach zarzucamy; lecz gdy to się wyczerpało, dnia $^{13}/_{25}$ lipca *) rozkazałem zżąć potrzebną ilość kartoflaniska *nisko, równo z ziemią*, i codziennie w południe krowy tém karmić. Chciwie pożerając w dni kilka wróciły do dawnéj w mléku obfitości.

Uwagi mego ekonoma i czeladzi, iż niszczę plon kartofli, gdyż po $^{6}/_{18}$ sierpnia jakoby zaledwie kartoflanisko może być żętem bez straty dla owocu, niewstrzymały mię; lecz mię wstrzymało zawiadomienie pakciarki, że z nocy zburzyło się mléko, co przypisywała ona karmieniu nacią **). Ale już pół morga kartofli posianéj na piaskach gnojnych zostało zupełnie zżęte, a połowa druga morga rosła daléj bujnie, kwitła aż do piérwszych dni sierpnia, i jak lat przeszłych poczęła więdnąć, schnąć, czernieć, a wreszcie jak zwyczajnie, sucha jéj łodyga opadła. *Na zżętéj zaś kartofli, poczęły nowe puszczać jak wiosną zielone odrośle*, i mimo trwającą suszę i upały do końca sierpnia, jedną rosą ożywiana, doszedłszy do téj co była wielkości w lipcu, *zakwitła obficie po raz drugi*. Mały przymrozek $^{6}/_{18}$ sierpnia, który tykwy i ogórki pomroził, naci odrastającéj z żętéj kartofli nieszkodził, aż dopiéro mroz $^{8}/_{20}$ września, równie i tę nać, jak i wszystkie ogrodowiny, pomroził. Plon kartofli żętych był obfity, wybrano zdrowe, wielkie bo rosły do mrozu, wtedy gdy nieżęte, jednocześnie z poczernieniem naci zwolna zamierając już od połowy sierpnia wzrost swój przerwały.

Stąd pewnik: *że kartofla zżęta nisko równo z ziemią w perjodzie czasu od $^{13}/_{25}$ do $^{20}/_{1}$* sierp. *nie podległa żadnéj zarazie w 1859 roku u mnie*, i że była taką, jaką ją pamiętam przed 1847 rokiem.

Lipiec blizko, dla tego w téj chwili ogłaszam, aby się każdy przekonał u siebie. Że to rzecz ważna, więc zechcą koledzy rolnicy w jesieni ogłosić przez gazety skutki i rezultata. —Jeszczebym prosił, (i bardzo proszę) o jedno, aby to doświadczenie zrobić nie przez rozkaz dany *komuś*, ale dopilnować *wprost samemu*.

Wszystkich zaś pp. Redaktorów gazet w języku polskim wychodzących, upraszam o przedrukowanie tego artykułu, jeszcze w czerwcu miesiącu.

Rolnik na Białejrusi.

$^{5}/_{17}$ czerwca 1860 r.

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Podajemy treść czerwcowego zeszytu Bibljoteki Warszawskiéj, pisma redagowanego zawsze najstaranniéj i stale odznaczającego się doborem treściwych i użytecznych artykułów:

Jakób z Kobylan kasztelan gnieźnieński, starosta brzeski 1407—1454, przez *J. T. L.*

Literatura angielska. Dugald Stewart i filozofja szkocka.

Jan Huniad wojewoda, napisał *Karol Sosnowski.*

Kobieta. Studjum historyczno-obyczajowe. III. Wprowadzenie chrześcjańskiéj religji do Polski, przez *Zygmunta Kaczkowskiego.*

Kilka słów o lichwie i o kredycie w kraju naszym, przez *Mathiasa Rosena.*

Burgrafowie, dramat w trzech częściach Wiktora Hugo. Tłómaczył *Kazimiérz Kaszewski.*

Kronika paryzka literacka, naukowa i artystyczna. Thiersa XVIII tom historji konsulatu i cesarstwa. Nowy tom historji francuzkiéj Micheleta: *Louis XIV et la révocation de l'Edit de Nantes.* Historja panowania Filipa II, przez amerykańskiego dziejopisa Prescotta. Trzy studja Macaulaja. Laryngoskop, wynalazek Węgra Czermaka. Wynalazek panny Cléret. Zorza północna. Wiadomości literackie.

Kilka uwag nad prawem towarzystwa Kredytowego Ziemskiego o pożyczkach podwyższonych.

Pochwała historyczna Ludwika Jakóba Thenard'a, czytana na posiedzenie Akademji Umiejętności instytutu Francji, w dniu 30 stycznia 1860 r., przez pana Flourens; artykuł *Józefa Bełzy.*

Abecadłowy spis wyrazów ludowego języka w okolicach Łomży, Wizny i przyległych.

Kronika literacka: —Ofiara i sumienie, dramat opowiedziany przez Józefa Korzeniwskiego. Przez *Kazimierza Kaszewskiego.* Chemiczne sprawy żywotne, przez A. Kryszkę, d-ra medycyny. Przez *Adolfa Pieńkowskiego.*

Rozmaitości: Konrad Wallenrod. Słowa Adama Mickiewicza, muzyka Ignacego Feliksa Dobrzyńskiego. Przez *Maurycego Karasowskiego.* Dorota kasztelanowa Czechowska. Przez *J. T. L.*

Kronika bibljograficzna; Wiadomości literackie; Dostrzeżenia meteorologiczne za m. kwiecień r. b.

— W Gaz. Codz. czytamy: » 17 czerwca, miała miejsce piérwsza próba kolei żelaznéj Warszawsko-Petersburskiéj, która się odbyła na przestrzeni kilkudziesięciu wiorst od Targówka do rz. Liwca, gdzie szyny są już położone i główniejsze roboty ukończone. W imieniu Towarzystwa rossyjskiego kolei żelaznych, zaproszeni na to otwarcie JW. radca tajny Muchanow, dyrektor gł. prezydujący w K. R. S. W. i Duch. i kurator Okręgu Naukowego waszawskiego, jenerał-adjutant Kotzebue, naczelnik Sztabu głównego armji, radca tajny Łaszczyński, hrabia Andrzej Zamojski, prezes towarzystwa Rolniczego, R. R. S. Andrault, prezydent m. Warszawy, hr. Stanisław Zamojski, R. R. S. Wysocki główny inspektor dróg żelaznych, p. Rosenbaum, dyrektor drogi żelaznéj warszawsko-wiedeńskiéj, bar. Fraenkel, p. Laski, wielu wyższych urzędników, inżynjerów, dziennikarzy i gości; przybyli około godziny ósméj do Targówka, oddalonego o półtoréj wiorsty od Pragi, w miejscu gdzie koléj przecina szossę radzymińską, dokąd wkrótce nadeszła piękna lokomotywa angielska, mająca raz piérwszy przewieźć po drodze zaproszonych.

Chociaż wszystko to na prędce pomyślane i urządzone było, niepodobna nieoddać sprawiedliwości tym, którzy się tém zajmowali, bo w najmniejszych nawet szczegółach, potrafili wszystko wykonać wdzięcznie, wygodnie i pięknie.

Sama machina ozdobiona chorągwiami rossyjskiéj marynarki i handlu, i francuzkiemi, obwieszona kwiatami, błyszcząca i świeżutka, najprzód uderzała oczy. Za nią szły odkryte wagony, i na pokładach ich urządzone dwa piękne namioty, przyozdobione chorągwiami i wieńcami, przeznaczone dla gości. Lekkie te budowy, w ciągu kilkanastu godzin zrobione i upiększone, wyglądały świątecznie i wesoło. Najpiękniejszy ranek i pogoda, sprzyjały téj podróży, która się rozpoczęła o kwadrans na dziewiątą i po dziesięciominutowym przystanku w Jasiennicy, ukończyła w Liwcu o godzinie kwadrans na jedenastą, wiodąc krajem równym, lesistym, piaskowatym, ale dziwnie pięknym dla oczu naszych. Gdzie-niegdzie ukazywały się po bokach osady, wioski spokojne i jakby zawstydzone, że je nowa droga światu odkryła, dwory, kościołki, chaty na tle sosnowych borów i zarośli; gdzieniegdzie pierzchało stado koni przestraszonych, i ludek się zbiegał, by podziwiać to cudo, którego wieńce i różnobarwne chorągwie przelatywały przed nim, jak jakieś widmo senne.

Z Ząbków pociąg udał się przez Wołomin (gdzie naznaczona jest stacja) mimo pięknego z lewéj strony ukazującego się kościołka na tle drzew zielonych w Kobyłce, znanéj ze swych odpustów, z fabryki pasów litych i innych zakładów, przez Lipinie (własność hr. Władysława Zamojskiego), Jasiennicę i Tłuszcz, potém przez młode lasy sosnowe i powoli tamując bieg, zatrzymał się nad brzegiem rzeki Liwca, gdzie się podróż kończyła, w Urlach (naprzeciw Łochowa) po prawéj stronie miasteczka Jadowa, do dóbr hr. Andrzeja Zamojskiego należącego, kilkunastu w rok na okolicę jarmarkami słynnego. Miejsce to nad Liwcem, po przybytych lasach uderza pięknością niespodzianą. Liwiec z kraju borów, po zielonych łąkach wije się kręto, i gdzieniegdzie sypnąwszy ławą piasku, ucieka daleko jakby żartował z oka, które go ściga. Po nad jego brzegami na łące rozsypane piękne drzewa, wesołe wioski w dali, stanowią malowniczy krajobraz.

Gaz. War. podaje z powodu tego otwarcia następny poczciwy i sumienny wniosek: że z litewskich gubernij pochodzący robotnicy, wieśniacy, górują niesłychanie nad Niemcami w obróbce tych skał twardych; a górują nietylko taniością, bo za trzecią część ceny dokonywają téj saméj roboty, ale robią daleko prędzéj i dokładniéj. Sprowadzonych wielkim kosztem Niemców kamieniarzy odprawiono, a bałabajka Rusinów brzmi wesoło nad brzegami Liwca, inżynjerowie angielscy i innych narodowości, których tym pociągiem dość przybyło, nadziwić się niemogli zmyślności i dowcipowi w środkach jakiemi ci robotnicy sobie radzą. Kilka prątków drewnianych np. zaczepionych o siebie nacięciami, służy im za dokładną miarę figur geometrycznych, jakie przy ciosaniu granitów zachować mają. To pokazuje dowodnie, że niezbywa wieśniakowi naszemu na zdolnościach, tylko je rozwinąć i oświecić.

— W Warszawie p. *Kreutzer*, wykonał piękną monstrancję srebrną dla kościoła w *Litynie* na Podolu, kosztem pani Julji..., a staraniem księdza Kołba Sieleckiego miejscowego proboszcza zamówioną. Imię Marji odnoszące się do nazwy kościoła i krzyż na księżycu oparty w górze wedle obyczaju podolskiego, są ozdobami, tego wyrobu odcechowującemi go. Środek opatrzony na przemiany wieńcem cierniowym, wieńcem z kłosów i wina i złocistemi promieniami, wcale pięknie jest wykonany.

— Dnia $^{5}/_{17}$ czerwca, umarł w Warszawie Jan Łubieński, radzca tajny, senator.

— Obecnie Casanova daje widowiska w Warszawie w cyrku afrykańskim.

— W W. Brytanji i Irlandji wychodziło: w r. 1840 tylko 472 pism czasowych, w r. 1850 tylko 443, zaś w r. 1860 wychodzi 1041.

— Pewien handlujący kwiatami w Belgji, ogłasza po gazetach środek długiego zachowania w świeżości ściętych na bukiet kwiatów. Zależy on na tém „aby do szklanki lub innego naczynia wody, wsypać jedną albo dwie łyżek stołowych proszku utartego z drzewnego węgla.

— Znany i sumienny pracownik na niwie literackiéj p. *Jan K. Gregorowicz*, rozpoczyna wydawnictwo pisma czasowego, tygodniowego pod tytułem *Kmiotek*, szczególnie dla ludu wiejskiego przeznaczonego. Jest to przedsięwzięcie tak ważne, tak zastosowane do chwili obecnéj, że życzyć tylko pozostaje ażeby usiłowania p. J. K. Gregorowicza pomyślny uwieńczył skutek.

— W *Czasie* czytamy: W Galicji niezaginęło jeszcze rzemiosło żebracze, i tłumy dziadów i kalek ciągną z jednego odpustu na drugi. Od niejakiego czasu zaczynają i do Krakowa zaglądać, tak, iż spotykamy nieznane tu dawniéj postacie czystego typu dziadowskiego lub też kaleki, które tylko po szpitalach lub domach przytułku pomieszczenie znaleźć powinny.

KORRESPONDENCJA KURYERA WILEŃSKIEGO.

List A. E. Odyńca do redaktora Kuryera Wileńskiego.

Panie redaktorze!

Wysławszy właśnie do Gazety Codziennéj odpowiedź moję na artykuł p. Alexandra Mickiewicza, z przyłączeniem kilkunastu listów Adama Mickiewicza do mnie pisanych, kommunikuję panu jedną i drugie, z prośbą o jednoczesne ogłoszenie ich w piśmie pańskiém.

A. E. Odyniec.

List A. E. Odyńca do redaktora Gazety Codziennéj.

Panie redaktorze!

Artykuł pana Alexandra Mickiewicza, w 137 N. *Gazety Codziennéj* przejął mię najniewypowiedziańszém zdumieniem. Wprawdzie, gdyby nie poważny podpis autora, pociski wymierzone w nim na mnie, chociaż bez wymienienia mego nazwiska, są tego rodzaju, iż nie czułbym się nawet obowiązanym odpowiadać na nie. Ale teraz, przy powadze podpisu brata Adama Mickiewicza, professora uniwersytetu, rzecz się ma wcale przeciwnie; i pan sam pojmujesz zapewne, że jakkolwiek może mi być przykro i wstrętnie zajmować publiczność moją osobistością, zmuszony wszakże jestem prosić pana, abyś poniższą odpowiedź moję w piśmie swém zamieścić raczył.

Pan Alexander Mickiewicz obwinia mię w gruncie o nic mniéj, jak *o przechwalanie się* przyjaźnią jego brata, podczas kiedy *»jeden z jego najbliższych znajomych miewał od niego pisma, poświadczające o stanie jego uczuć i myśli, a nawet i o rodzaju stosunków jego«* ze mną. Autor artykułu niedodaje wprawdzie wyraźnie, że te uczucia i myśli i ten rodzaj stosunków był wręcz przeciwny téj mniemanéj przyjaźni, z któréj się ja fałszywie, podług niego, przechwalam; ale to aż nadto jasno wynika z samego tonu, w jakim autor o mnie w kilku miejscach przemawia, a o którego przyzwoitości i smaku sąd uczuciu czytelników zostawiam. Atoli w obec takiéj wagi zarzutów moralnych, co znaczą gorzkie sarkazmy lub nawet grube docinki, które tylko czy osobistego rozdrażnienia autora, czy osobistéj ku mnie niechęci jego dowodzą? Dla tego też pomijam je milczeniem, a o samych tylko zarzutach mówić mam za powinność.

A naprzód co do zarzutu przechwałek.

Zaprawdę, jeśli nieprzyzwoitą jest rzeczą przechwalać się własném swojém uczuciem dla kogo, to cóż dopiéro powiedzieć o przechwalaniu się uczuciem drugiego dla siebie, a zwłaszcza, gdy już ten drugi z grobu temu zaprzeczyć niemoże. Idzie więc tylko o to, na czém w zdaniu p. Alex. Mickiewicza te mniemane przechwałki zależą? Jeżeli na poczuciu i wyrażeniu przywiązania i uwielbienia dla kogo; toć wyznaję, że od piérwszéj chwili poznania Adama w r. 1821, wina ta względem niego ciężyła i cięży dotąd na sercu mojém, a piérwszym jéj dowodem piśmiennym, jest ballada moja *»Rusałki«*, pisana do niego w r. 1825, przy posłaniu mu kwiatów z doliny Kowieńskiéj, a wynikła z okoliczności miejscowéj. Że przecież on sam tego rodzaju winy, ani za przechwałkę z méj strony, ani za ubliżenie sobie niepoczytywał, późniejsze stosunki jego ze mną najlepiéj zda się dowodzą.

Ale w oczach p. Alexandra Mickiewicza głównym dowodem tego przechwalania się z méj strony, są, jak uważam, notaty o wspólnéj podróży za granicą, udzielone przezemnie panu Kazimierzowi Władysławowi Wojcickiemu. Odwołuję się więc do świadectwa samegoż p. Wojcickiego: czym się ja sam z niemi narzucał, i co mu odpowiadałem na wielokrotne jego nalegania w tym względzie? P. Wojcicki żądał co najwięcéj szczegółów, ja chciałem poprzestać na samém udzieleniu dat suchych, i to właśnie jedynie z obawy, aby szczegóły blizkich, codziennych stosunków z człowiekiem *sławnym*, ogłoszone za życia piszącego, w oczach podejrzliwéj zazwyczaj złośliwości albo zawiści czyjejś, nieuszły za jakiś rodzaj przechwałki. Szlachetne serce p. Wojcickiego nieprzypuszczało tego przypadku; pomimo to wszakże niechciałem przyjąć na siebie obowiązku napisania wprost dla publiczności szczegółowego dziennika wspólnéj podróży, i tylko w przyjacielskim, poufnym liście do samego p. Wojcickiego pisanym, przesyłając mu głównie jéj daty, opowiedziałem kilka szczegółów, które mi się interessowniejszemi zdawały, albo przyszły na pamięć w chwili pisania, aby ich użył jak sam sobie zechce. Że zaś podobało się panu Wojcickiemu umieścić list mój dosłównie, jego była w tém wola nie moja. Jeśli więc może w stylu tego listu jest co rzeczywiście takiego, co może razić czytelników obcych, jak raziło widocznie p. Alexandra Mickiewicza; usprawiedliwienie moje byłoby w tém, że pisałem go nie dla nich, ale do przyjaciela, którego sercu ufałem, iż słów moich nie pojmie i nie przekręci opacznie. Zdaje mi się jednakże, że pisząc nawet dla publiczności, a mówiąc o wspólnéj podróży *we dwóch*, niemógłbym mówić inaczéj jak w piérwszéj osobie liczby mnogiéj: *»jechaliśmy, przybyliśmy, bawiliśmy*, i t. p., nie *»moszcząc się bynajmniéj wyżéj za pomocą tego rodzaju frazesów.«* a tém bardziéj niemogąc nawet przypuścić, ażeby komukolwiek mogło przyjść do głowy, iż mowa o wspólném jechaniu na jednym wózku, lub o wspólném mieszkaniu w jednym pokoju, może być dowodem roszczenia pretensji do wspólności czyjejś zasługi i sławy. Co się zaś tyczy zarzutu nieprawdy przytoczonych przezemnie faktów—na to już słównéj odpowiedzi niemam, i zostawiam każdemu wolną wolę wierzyć: czy mnie, który sam byłem świadkiem tego, co piszę; czy Panu Alexandrowi Mickiewiczowi, który sądzi o tém, jako krytyk, zdaleka i podług siebie, a od rozstania się z bratem swym w Wilnie, przez 30 ostatnich lat jego życia ani razu go, jak mi się zdaje, niewidział. Ja tylko pozwalam sobie zacytować tu krótki wyjątek z listu p. Bohdana Zaleskiego do mnie, w którym pisze o owych wyjątkach z listów moich we *Wspomnieniu* p. Wojcickiego zamieszczonych: »Czytałem je z lubością i rozrzewnieniem. Tyle w nich uczucia, prawdy i prostoty — że przypomniały mi się *nasze* tu przechadzki z Adamem po lesie, kiedy sam opowiadał pobyt *wasz* u Goethego i we Włoszech. W niczém niezawiodła cię twoja pamięć.«

---

*) Mam daty spisane.

**) Okazało się późniéj, że garnki były źle wyparzone, i to niedbalstwo było temu przyczyną.

Czuję jednakże aż nadto, że samo to, acz ważne i chlubne dla mnie świadectwo, niewiele może mi pomódz w obec zarzutu o fałszerstwo, nie pojedyńczych już tylko faktów, ale całéj natury stosunku mego z Adamem, które mi rodzony brat jego przed obliczem narodu zadaje, powołując mię, rzadkim zapewnie, a może i jedynym w dziejach prawa przykładem, do tłómaczenia się publicznie z powodów, dla których śmiałem rozumieć, iż człowiek, którego sam najmocniéj i całą duszą kochałem, może też nawzajem mię lubić, i chociaż jest sławnym poetą, może być przecież przyjacielem moim. Któż ze szlachetnych a myślących ludzi niepojmie, ile to mię musi kosztować, i jak boleśnie a głęboko dotyka? A jednak któż z nich nieuzna, że bez ściągnienia na się wiekuistéj plamy, niemogę tego pozwu odrzucić, i muszę stawać przed wskazaném mi *forum*, aby zaocznie potępionym niezostać?

Ale tu znowu zachodzi obawa, czy chcąc się usprawiedliwić z jednego, nienarażę się może, chociaż już z innych powodów, na nowy zarzut próżności i samochwalstwa; bo nauczony doświadczeniem półwiecznego już przeszło życia, wiem, niestety, że się i to czasem przytrafia. Ktoś *np.*, pomówiony o złą intencję w napisaniu jakiegoś miejscowo-okolicznościowego artykułu, gdy widzi, że go daleki jakiś oskarżyciel, powybierawszy zeń pojedyńcze frazesy lub wyrazy, opacznie i złośliwie na krzywdę autora tłumaczy, i sąd swój o nim, zaprawiony obelgami i potwarzą, puszcza w szeroki obieg publiczny; on zaś sam, dla jakichbądź powodów, ani w obronie pisma swego wystąpić, ani potwarzy odeprzeć nie może; cóż mu pozostaje innego, jak samo owe *corpus delicti*, w całości przynajmniéj swojéj przedstawić oczom tejże publiczności? Jeśli albowiem ma świadectwo sumienia że złéj intencji nie było, toć może przynajmniéj przypuszczać, że beznamiętni i bezstronni czytelnicy sami go z tego posądzenia oczyszczą. Ze strony jego może być w tém akt rzeczywistéj pokory, akt uznania nad sobą prawa publicznego sądu, akt zaufania w bezstronną sprawiedliwość jego. A przecież kto zabroni oskarżycielowi, mającemu swobodę głosu, zawołać: że to jest cynizm, brawada, zuchwałość? i jeśli większość tym słowom uwierzy, któż niewidzi, że zamiast spodziewanéj obrony, przybędzie tylko przeciw oskarżonemu nowy kamień potępienia, do przygotowanych już przedtém na ukamienowanie jego? (*d. c. n.*)

Z Kijowa, *d. 9 czerwca.*

Po kilkomiesięcznéj ciszy Kijów zakipiał nanowo gwarem i niopokojem życia napływowego. Obywatelskie wybory w przymierzu z nadchodzącym jarmarkiem wyrwały na chwilę miasto nasze z tego bezruchu powierzchownego, jaki pomimo dość znaczną ludność i wcale nieapatyczną naturę mieszkańców, cechuje powszednią fizjonomję jego. O czemże pisać w huraganowéj epoce wyborów jeżeli nie o wyborach samych? Jakaż to niewyczerpana studnia dla korrespondentów miejscowych, co w przeciągu kilku miesięcy poili się i poili publiczność mętami powszedniego żywota wypowiadając słyszane i niesłychane szczegóły o starym Dnieprze, o młodziuteńkim teatrze, o ludziach ogromnych, o większych nad ludzi sklepach i wynioślejszych nad sklepy i męże cenach! Jakiegoż to taktu strategicznego potrzeba, ażeby na wstępie wyborów powiedzieć mnóstwo rzeczy o tém co wiadomo będzie na końcu, a o czém korrespondent wié najmniéj od innych! Jakiejże to nareszcie statystycznéj zbrojowni wymaga stanowisko dziennikarskiego plotkarza, ażeby z pewną wiadomością obliczyć mógł rezultata walki jutrzejszéj i pocieszyć lub zmartwić kogoś prawdopodobnym tryumfem Pana Q., nieochybném fiasco pana X. lub zagadkową przyszłością pana Y! (Przypominam że piérwsze dwie litery wyszły z użycia, a od ostatniéj żadne imię ani nazwisko polskie zaczynać się niemoże). Pan Q, na wzór Cavoura uwikłał w więcierz dyplomacji swojéj wszystkie szermujących języków potęgi; Pan X. oszańcował się stosami kotłów (kuchennych) i flasz elektryzujących; Pan Y., jak Garibaldi, wybrał się na zdobycie urzędu bez żadnego porcelanowego talerza... Kto wygra? komu uśmiechnie się dola uszczęśliwienia aniołka tytułem marszałkowéj? kto będzie sekretarzem marszałka albo marszałkiem sekretarza?—Wszystko to kryje tajemnica, od któréj pióro moje odwraca się z rezygnacją do rzeczy jaśniejszych.

Zaledwie od pięciu dni datują się wyborowe obrady. Jeden z najwymówniejszych objawów zbiorowego sumienia stanowi akt obywatelski złożony urzędowie w kole wyborczém, jako uznanie zasług zacnego Tytusa Jaroszewicza, marszałka radomyślskiego. Manifestacja ta, pochodząca z samorzutnego popędu szlachty, niezawodnie milszą była dla p. marszałka niż serdeczne toasty głoszone na wydanym z tego powodu obiedzie. Nie przymawiamy bynajmniéj obiadom, gdyż i korrespondenci lubią takowe, zwłaszcza gdy dobre. Szkoda tylko że tak miła przyjemność kosztuje za drogo, a kraj odnosi z niéj tyleż korzyści ile Szampania francuzka. W ubiegłym roku słyszeliśmy od p. Kraszewskiego, że wyborowe obiady w Żytomierzu pochłonęły kilka tysięcy r. sr. Oczywiście wołyńskiéj mieścinie Kijów wyprzedzić się nieda.

Za najważniejsze, acz niebezpośrednie, następstwo zjazdu wyborowego, uznać należy projekt zawiązania Towarzystwa kredytowego ziemskiego dla trzech gubernij naszych. Hr. Juljusz Łubieński i pp. Mich. Grabowski, Bobrowski i Wierzbicki, po dokładném uzasadnieniu projektu, zaszczyceni zostali obowiązkiem wypracowania statutu, który, wnosząc z wyboru osób, nieznajomością rzeczy grzeszyć niebędzie. Nawiasowo napomknę o nadesłanych tu z Żytomierza w téjże materji uwagach p. Knolla. Autor zaleca konieczność samorządów i zbija opinję komissji co do poddania czynności Towarzystw dozorowi prykazów, twierdząc, że brak specjalistów, motywujący opinję powyższą, do obywatelstwa naszego zastosować się nieda. Oby p. Knoll niebył fałszywym prorokiem.

Zanim wybory się skończą, zostawiając po sobie massę czynności dokonanych, niemogę się powstrzymać od pewnego zboczenia, porywającego myśl moję na widok sejmikującéj gromady szlacheckiéj. Rzecz ta zawadza o sprawiedliwość: temat prawdziwie arkadyjski! Nie brak mu ani Saturna z przywiązanym doń mytem ani metalicznych połysków złotego wieku, ani srebrzystych baranków z patrjarchalną prostotą i umizgającém się do nożyc runem... A jednak myśl zatrzymana nad tą Arkadją szczęśliwą nieoddycha sielankową błogością raju, a przeciwnie, zatapia się w niepokoju właściwym surowemu okresowi żelaza.— Prawo, jak wszędzie tak i u nas, ma w założeniu oddziaływanie krzywdzie i zadośćuczynienie słuszności. Tysiące drobiazgowych przepisów, obejmujących wypadki specjalne, stanowią jak gdyby wskazówki, któremi posługiwać się winno sumienie w przestrzeganiu prawdy społecznéj. W zasadzie ich leży słuszność, podstawa stosunków nie tylko już prawnych ale i powszednich czyli zwyczajowych. Prawo w pojęciu najściślejszém, jako budowa społeczno-naukowa, niema pierwiastku odrębnego, organizacyjnego: tego wypada szukać w zwyczajach, a raczéj w saméj istocie człowieka. Prawo statutowe w rozwoju normalnym powstaje drogą kodyfikacji prawa zwyczajowego. Podstawą i źródłem kodeksowych przepisów nieprzestaje być nigdy idealne uczucie słuszności, moralne słowo ducha ludzkiego, sumienie jednostek stanowiących stowarzyszenie społeczne. Ogólne uznanie prawdy powyższéj obwarowało wysoką powagą pełnienie sprawiedliwości polubownéj, wszędzie niemal wyzwolonéj od litery ustaw pisanych, o ile pozwoliły na to warunki dyscypliny społecznéj. Im silniéj rozwinięty jest w społeczeństwie szlachetny instynkt prawdy, tém potężniéj wytryska w życiu jego struga rozjemczéj sprawiedliwości, nie tylko nieparaliżując czynności sądownictw urzędowych, lecz zasilając je wyrabianiem opinji publicznéj i rozkrzewianiem pojęć prawnych pomiędzy ogółem obywatelskim. Z tego wszystkiego okazuje się jak na dłoni niepospolite znaczenie tak zwanych sądów kompromisarskich. Dają one miarę moralnych potęg społeczeństwa, podnoszą uczucie prawdy i łagodzą stosunki obywatelstwa z władzą.—Na nieszczęście dotychczas niezwracaliśmy należytéj uwagi na potrzebę pielęgnowania instytucji pomienionéj,—a kiedy obecnie po wydeptaniu dróg innych rzucamy się i na tę, rezultata długiego zaniechania okazują się na każdym kroku. A czyliż nie wstyd nam tradycji dawnéj, co sądy ojców i dziadów naszych otacza aureolą prawości, do obywatelskiego wypromienionéj ideału! Dzisiaj, w sprawach najzwyczajniejszych, uderzają co chwila usterki zbiorowego sumienia. Szczególnie zauważać się daje popęd do manipulacji Salomonowéj, płatającéj słuszność na dwoje. Sprawy zamknięte krakowskim targiem zabijają się ostatecznie paleniem aktów, strzałami szampana i uroczystém fotografowaniem się sędziów w majestatycznym komplecie. Czasami ekscentryczność obywatelskiego sumienia posuwa się daléj, słyszeliśmy o kompromisie pozbytym parą cytacij biblijnych, gdy rzecz o którą chodziło pozostała nietkniętą. Moglibyśmy przytoczyć historję obywatelskiego sądu zakończonego bardzo tragicznie i budująco zarazem, bo zabiciem niewinnego człowieka i chrześcjanskiém uwzględnieniem najohydniejszéj nikczemności. Lecz dość już tego. Niechodzi nam o poniżenie ale o wzrost obywatelskiéj powagi. Tysiące względów nakazują pomyśleć o podniesieniu godności kompromisu i o rozszerzeniu zakresu jego, a jednym z najskuteczniejszych do tego sposobów byłoby przeznaczenie zgromadzeń wyborowych na roztrząsanie sporów obywatelskich. W ten sposób zużytkowałyby się korzystniéj chwile swobodne, przeznaczone dziś na obiady i uczty Baltazarowe. Poważna liczba arbitrów dawałaby rękojmię sądu światłego, a wykonanie wyroku zabezpieczałoby gwarancja zbiorowa. Rozszerzajmy więc zakres rozjemczéj sprawiedliwości, uświęcając jéj akta uznaniem opinji publicznéj, a gnębiąc ogólną pogardą pieniactwo, krzywdę ludzką i nieprawe wybiegi.

Zwracmy uwagę waszę na dzieło wydane w Petersburgu p. t. Historja Uniwersytetu S. Włodzimierza przez profesora Witalisa Szulgina. Obchodzi ono zblizka kraj cały. Autor podejmuje dzieje oświaty w prowincjach zachodnich od założenia komissji edukacyjnéj. Charakterystyka i zawód ks. Czartoryskiego, Sniadeckich i Tadeusza Czackiego skreślone są świetnie i zajmująco. Historyk niezapomniał i o zasługach wileńskiego uniwersytetu, krzemienieckiego liceum i szkół zakonnych, chociaż działalność ich na polu oświaty przyćmiewa, podług p. Szulgina, charakter miejscowy i jednostronny. Część statystyczna niesłychanie jest ważna. Dowiadujemy się z niéj, że liczba szkół tutejszych, zamkniętych w dziesięcioletnim okresie (1830—1840), dochodzi dwiestu czterdziestu kilku. Historję kijowskiego uniwersytetu dzieli autor na trzy perjody: 1-szy od założenia do 1842, 2-gi do r. 1848, 3-ci bieżący. Piérwszy z nich tylko zajmuje p. Szulgina. Cechy jego są również miejscowe i jednostronne. Następnie uniwersytet wyzwala się zwolna od wyobrażeń obcych widokom naukowym. Professorowie b. liceum krzemienieckiego i w ogóle Polacy, każdy z osobna, ocenieni są słusznie: to też nie pomału dziwi każdego niekonsekwencja autora w sądzie ogólnym, kiedy powiada, że starzy professorowie nie stali na wysokości powołania swojego. Ludzie tacy jak Jakubowicz, Wyżewski, Daniłowicz, Mickiewicz, Korzeniowski, Zienowicz, Besser, zasługują na sprawiedliwsze uznanie. Wieleby także zarzucić można niemieckiemu poglądowi autora na powołanie wyższego naukowego zakładu. Niedarowaném jest również dowolne przypuszczenie p. Szulgina, brukające poczciwą sławę młodzieży interesem pieniężnym. Niemyślę zresztą wdawać się w rozbiór szczegółowy pracy p. Szulgina: chciałem jedynie zachęcić was do odczytania ciekawéj ze wszech miar książki.

Towarzystwo Rolnicze—w zawieszeniu. Ks. Wasilczyków zażądał od obywateli modyfikacji co do nazwiska Towarzystwa, co do prowincjonalnych zjazdów, kontroli nad officjalistami i redakcją pism perjodycznych. Stosowne wyjaśnienia niezwłócznie złożone zostały.

Część artystyczną wyborów i następne ich dzieje odkładam na czas późniejszy. *L. S.*

Ze Święcian.

(*Dokończenie. ob. N. 47*).

Drugiém imieniem, zapisaném w kronikach naszego miasteczka jest, jak wyżéj rzekłem, były marszałek powiatowy Chomiński. Okrąg naukowy wileński postanowiwszy powiększyć liczbę gimnazjów, wybrał w liczbie innych miast i Święciany, gdzie niebyło jednak żadnego domu, w którymby się mogło wygodnie pomieścić gimnazjum. Uwiadomiony o tém jenerał Chomiński wespół z obywatelem Adolfem Kublickim wnieśli głos na sejmikach o wymurowanie na ten cel domu; obywatele nasi, niezwykli się cofać przed ofiarą dla dobra ogółu, pobudzeni pełném zachęty i zapału słowem swego marszałka, jednogłośnie zobowiązali się do dobrowolnéj składki 20 kop., a wielu z biedniejszych nawet się podpisało na 40 kop. z głowy kmiecéj, szlachta zaś po rublu z włoki, miasto ofiarowało 1,000 r., a honorowy kurator tego gimnazjum hr. Adam Plater 500 r. Obiecywano więc zebrać tą drogą summę do 5,000 r., coby jednak niebyło jeszcze i trzecią częścią 17,000, wyliczonych wedle zatwierdzonego przez rząd planu. Jakże przystąpić do fabryki z tak szczupłym kapitałem w chwili, kiedy robotnik niepraktykowanie drogi z przyczyny ogromnych robot obok Święcian na kolei żelaznéj, czy, jak tu zwykle lud nazywa na *Czuhunce*; kiedy ceny wapna i cegieł, sprowadzanych o kilka, a nawet kilkanaście mil, ogromne. Czyż ma więc upaść projekt? czyż te trudności pozbawią święciański powiat wyższego naukowego zakładu i odbiorą zdolnéj, ale niemającéj środków udania się gdzieindziej młodzieży sposób wyższego wykształcenia się i zmuszą poprzestać na trzech klassach, które przy teraźniejszéj reformie zastąpiły szkoły powiatowe o pięciu klassach? Cios to niemały dla powiatu. Korzystając z chwilowéj trwogi komitetu, utworzonego pod prezydencją marszałka powiatu i dyrektora gimnazjum, obywatele złéj woli wprawdzie bardzo nieliczni, występując w egoistycznéj obronie swéj kieszeni, starali się zachwiać stałość komitetu krzykiem: „A na co to potrzebne gimnazjum dla Święcian? moi synowie tu chodzić niebędą, ja ich posyłam do Instytutu wileńskiego; lub: ja niemam synów“ i t. p. Niewiadomo na czémby stanęło, gdyby czcigodny członek komitetu obywatel Joachim Masłowski, człowiek pełen miłości i poświęcenia się, w kiku słowach niewskazał drogi do wyjścia z trudności, upewniając, że cegły i wapno niebędą tyle kosztowały ile rachowano, skoro komitet sam będzie je wypalał na miejscu w Święcianach, a co o wiele zniży wyliczoną summę. Komitet więc zwrócił się z prośbą do J. Masłowskiego, aby zechciał zająć się całą fabryką; ten zaś w krótkich, ale pełnych serdeczności słowach wyraził swą wdzięczność komitetowi za położoną w nim ufność i oświadczył się z gotowością poświęcenia się pracy, mającéj dobro ogółu na celu, niezważając na trudności, jakie go czekają, na brak czasu, nieodłączny od zajęcia tenutora ferm rządowych i z wiosną roku przeszłego z dziwną energją wziął się do dzieła. Wespół z nauczycielem gimnazjum Kotaszewiczem przewędrował okolice Święcian i nie dalej wiorsty od miasteczka wynalazł pokład strycharskiéj gliny; a nieszczędząc nawet swéj kieszeni, ponieważ przyrzeczone składki niezaczęły jeszcze wpływać, do jesieni wypalił z górą 200 tysięcy cegieł, których tysiąc kosztuje siedm rubli, kiedy w Święcianach płacą 12 r. i więcéj. W swojéj fermie o pół wiorsty od miasteczka odkrył bogaty pokład wapiennego kamienia i przygotował więcéj 300 beczek wapna po rublu, kiedy tu zwyczajna cena dwa i pół do trzech rubli za beczkę; przygotował 45 sążni sześciennych kamienia na fundamenta po 5 i pół do 6-ciu r., kiedy tu się płaci 7 r. li tylko za zwiezienie sześciennego sążnia z przyczyny dobrze opłacanych robot na kolei żelaznéj. P. Masłowski ma zamiar wypalić większą ilość cegieł i wapna nad tę, jaka jest potrzebna, a ze sprzedaży onéj dopełnić summę składkową. Dotąd żadna trudność niepotrafiła ostudzić obywatelskiego zapału p. Masłowskiego; w ciągu upłynionéj zimy każdodziennie prawie, nie zważając na mróz i nieustanne zawieje, przyjeżdżał sam do Święcian dla przyjmowania zwożonych kłód, a jego ekonom ciągle siedział w lesie przy wyprawianiu furmanek. Do téj pory mało jeszcze potrzebował pieniędzy od komitetu; lecz 10-go maja ma się rozpocząć fabryka, nietraci jednak energji, ufa, że obywatele pośpieszą z wnoszeniem składek z ochotą równą téj, z jaką się podpisali na nie. Szczęść ci Boże, czcigodny obywatelu! niech te słów kilka posłużą ci za dowód, że ogół umie być wdzięcznym za twe poświęcenie dla jego dobra, że zrozumiał i ocenił poczciwe twe chęci.

Spytasz może mię, szanowny redaktorze, dla czegoż przy takiéj łatwości o wapno w Święcianach niema ani jednego domku, prócz kaznaczejstwa, murowanego? niepotrafię ci odpowiedzieć zadowalniająco. Zapewnie brak dobréj woli, nieczynność mieszkańców, lękających się pracy, nieobiecującéj pewnéj korzyści, są temu przyczyną. Lecz, niechcąc posądzać ludzi, z którymi los kazał mi żyć, nim gruntowniéj ich niepoznam, zostawuję rozwiązanie tego pytania do przyszłéj pogawędki.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— Mieliśmy tu w Wilnie szanownych gości, professorów uniwersytetu Petersburskiego Antoniego Muchlińskiego i Włodzimierza Spasowicza. Piérwszy z nich udał się za granicę.

— P. Zygmunt Sierakowski przejeżdżał przez Wilno udając się do Londynu na kongres statystyczny.

— P. Juljan Rechniewski, współredaktor Słowa, przybył do Wilna.

— 19 czerwca odbył się obrządek ślubu p. Juljana Schreyera, naczelnika stacji telegraficznéj w Wilnie z panną Matyldą Bohdanowiczówną, córką zasłużonego półkownika, byłego plac-majora wileńskiego, zmarłego przed laty kilkunastu, którego życiorys skreślony przez ś. p. professora Jana Waszkiewicza był drukowany w Athenaeum.

— Proszono nas oświadczyć podziękowanie służącym teatru wileńskiego. Pewna dama straciła w teatrze, na korytarzu mantylkę dość kosztowną. Zaledwo po dwóch tygodniach obejrzano się, że jéj niema. Posłano do teatru na domysł i mantylka została natychmiast wręczona.

— A oto jeszcze fakt pocieszający. Pewien obywatel przepędził wieczór u autora Obrazów Litewskich w mieszkaniu jego w domu b. Puzyny, dziś Kwiatkowskiego. Wracając po 11-éj w nocy przez Łotoczek, postrzegł światło w handelku, zbliżył się więc ku drzwiom otwartym prosząc o świecę dla zapalenia sygara,—dopiéro będąc już przy końcu zaułka postrzega, że niema pugilaresu z 2,500 r.! Pewnym był, że stracił na ulicy, najprawdopodobniéj wyjmując sygara, bo do handlu nawet niewchodził zapalając sygara na progu. Rozpoczął więc poszukiwanie na ulicy, gdy w tém dopędza go jakaś żydówka i oddaje w całości pugilares.—Fakt to prawdziwy, żałujemy tylko, że niemogliśmy jeszcze dowiedzieć się imienia i nazwiska téj zacnéj i poczciwéj Izraelitki!

— Dnia 16 czerwca umarł w Wilnie półkownik wojsk ross. Witortt.

— Na rzecz pogorzelców w Małatach złożyli w redakcji Kurjera: A. H. K. rs. 5, D. Rejkowski rs. 2, M. W. P. Petrulewicz rs. 1. Feliks Laskowicz rs. 2.

— Na instrumenta muzyczne dla orkiestry wil., Dr. D. Rejkowski złożył rs. 2.

— Nakładem Maurycego Orgelbrandta, wkrótce wyjdzie zbiór piosnek, z muzyką Ludwika Nowickiego, którego uprzednie prace, tak szczerze były przyjęte przez miłośników muzyki rodzinnéj. Słyszeliśmy kilka piosenek, ze zbioru, i śmiało możemy je polecić, jako utwory udatne pełne uczucia i melodji oryginalnéj.

ODPOWIEDZI REDAKCJI KURJERA WILEŃSKIEGO.

P. T. B. w Kijowie. Z żalem nadesłanego nam przez p. M. C. przekładu drukować niemożemy.

P. D-r H. M. Ż. Cesarskie wil. towarzystwo Lekarskie w odezwie z d. 16 czerwca (N. 31), następną nadesłało odpowiedź: „Cesarskie Lekarskie towarzystwo na sessji d. 13 czerwca r. b. uchwaliło zwrócić korrespondencję Dr. H. M. Ż. do Redakcji Kurjera niedając stanowczego zdania dla tego, iż Dr. H. M. Ż. jako mieszkaniec Wilna, przy spotkaniu jakiéjkolwiek bądź wątpliwości odnoszącéj się czy do kuracji saméj, czy do choroby, lub też do saméj machinki, może się łatwo o tém rozmówić z W. Dr. Maleszewskim, który najprędzéj wszelką wątpliwość usunąć może.

Puhaczowi znad brzegów Świętéj. Całą odpowiedzialność w wiadoméj sprawie redaktor wyłącznie przyjmuje na siebie. Daruj pan, że listu pańskiego niedrukujemy, dość już i tak! Sprawa ta na wszystkich niemiłe robi wrażenie.

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно, съ 16-го по 20-го іюня.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ.

Пом.: Любанскій. Полонскій. г-жа Мацкевичъ. Черницкій. Бол. Ромеръ Сопоцько. баронъ Бруновъ. Брон. Бениславскій. Помарнацкій. Домбровскій Корн. Макарскій. Лукашевичъ. г-жа Жилинская. д-ръ Козловскій. Студ. Кондратовичъ. д-ръ Сонгайло. колл. асс. Добошинскій. чин. при жел. дор.: Траульманъ. Гюиліо. купцы: Раппопортъ. Шезенъ.

Въ д. Бранта: пом. Корсакъ. отст. маіоръ Э. Свенторжецкій.—Въ д. Пузыны: пом.: Брон. Бернатовичъ. Ксав. Подберескій. отст. пор. Кудоровскій. пом.: Тымовскій. Ан. Новогунскій. Карлъ Янчевскій. канцеляр. Грод. казен. палаты Каз. Толочко.—Въ д. Гордона: пом. Стан. Родзевичъ,—Въ д. Казенномъ: помѣщица Заіончковска. колл. асс. Мрайскій. Въ д. Пясецкаго: пом.: Эд. Ротынскій. Кон. Снитко.—Въ д. Мышковскаго: двор. Феликсъ Щука.— Въ д. Крассовскаго: пом.: Ад. Вилейко. Петръ Курковскій.— Въ д. Монтвиллы: двор. Осипъ Войшвилло. пом. Онуф. Янушевскій. — Въ д. Ромера: поруч. Сумск. гусар. полка князь Ю. Четвертинскій.—Въ д. Доминиканскомъ при доминикан. улицѣ: студ. Петербург. акад. мед. Г. Штейнъ.—Въ д. Абрамовичовой при преображенской улицѣ: инжен. поруч. Осипъ Калиновскій. студент. Император. Москов. универ. Карлъ Калиновскій.—Въ д. Шишки при скоповкѣ: Анна Марія Шлейзнеръ.—Въ д. Ленскаго при Егорскаго площади: студ. Император. мед. академ. Осипъ Петрашкевичъ.

Выѣхали изъ Вильна, съ 16-го по 20-го іюня.

Пом.: Лопацинскій. Жуковскій. Товгинъ. Тукалло. Янушкевичъ. Швыковскій.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna, od 16 do 20 czerwca

HOTEL NISZKOWSKI.

Obywatele: Jan Lubański. Połoński. Pani Mackiewiczowa. Czernicki. Bol. Romer. Sopocko. Baron Brunow. Benisławski Bronisław. Pomarnacki. Dombrowski. Makarski Korneljusz. Łukaszewicz. Pani Żylinka. Doktor Kozłowski. Uczeń uniwersytetu Kondratowicz. Doktor Songajło. Kollegiałny ass. Doboszynski. Po żelazéj drodze Tranlman. Huilot. kupcy: Rappoport. Chesen.

W d. Brandta. ob. Tomasz Korsak. Dym. maj. Edw. Świętorzecki.—W d. Puzyny; ob. Bron. Bernatowicz. Ksaw. Podbereski. Dym. por. Kudorowski. ob. Pymowski. Ant. Nowoguński. Karol Janczewski. Urzęd. grodz. izby sarbow. Kazimierz Tołoczko.—W d. Gordona: ob. Stan. Rodziewicz. W d. skarbowym: pani Walerja Zajączkowska. Kol. Ass. Mrajski.— W d. Piaseckiego: ob. Edw. Rotyński. Konst. Snitko.— W d. Myszkowskiego: dworzanin Feliks Szczuka. W d. Krassowskiego: ob. Adam Wiłejko. Piotr Kurkowski. W d Montwiłły: dworz. J. Wojszwiłło. ob. Onufry Januszewski.— W d. Romera: por. sumsk. huzar. półku ks. Jerzy Czetwertyński.—W d. Dominikańskim przy ulicy Dominik: stund. petersb. akad. Hen. Sztejn.—W d. Abramowiczowéj przy ulicy Preobrażeńskiéj: porucz. inżynjerów Józef Kalinowski. Stud. moskiewskiego uniw. Karol Kalinowski.— W d. Szyszki na Skopówce: Anna Marja Szlejzner.— W d. Leńskiego przy S-to Jerskim placu: stud. medycz. akad. Adolf Pietraszewicz.—

Wyjechali z Wilna, od 16 do 20 czerwca.

Ob. Łopaciński. Żukowski. Towgin. Tukałło. Jauuszkiewicz Szwejkowski.

МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКІЯ НАБЛЮДЕНІЯ НА ВИЛЕНСКОЙ ОБСЕРВАТОРІИ.

POSTRZEŻENIA METEOROLOGICZNE NA OBSERWATORYUM WILENSKIÉM.

Мѣсяцъ и Число. / Miesiąc i dzień.	Средняя за цѣлый день. / Średnia za cały dzień, Баром. по разд. Англ. / Barom. podł. podz. Ang.		Термометръ Реомюра. / Termometr Reaumura.	Господствующія. / Panujące. Направ. и сила вѣтра. / Kierunek i siła wiatru	Состояніе неба. / Stan nieba.
16-го Іюня. / 16-go Czerwca.	29	5,7	+ 15,4	Ю. слабый. / P. słaby.	пасмурно. / pochmur.
17-го Іюня. / 17-go Czerwca.	29	4,5	+ 16,1	Ю. слабый. / P. słaby.	облочно. / pochmur.
18-го Іюня. / 18- o Czerwca.	29	5.2	+ 15,3	ЮЗ. умѣрен. / PZ. umiar.	облачно. / pochmur
19-го Іюня. / 19-go Czerwca.	29	7,4	+ ,412	ЮЗ. слабый. / PZ. słaby.	ясно. / jasno

Цѣны въ Вильнѣ на базарахъ и рынкахъ отъ 16 до 20 іюня.

	р.	к.
Ржи (прив. 500 четв.)—Żyta (przyw. 500 czet.)	4	50
Пшеницы (прив. 260 чет.—Pszenicy (przyw. 260 czet)	11	50
Ячменя (прив. 140 четв.)—Jęczmienia (przyw. 140 cz.)	4	—
Овса (прив. 440 чет).—Owsa (przyw. 440 czet.)	3	50
Гороху (прив. 70 четв.)—Grochu (przyw. 70 czet.)	4	50
Гречихи (прив. 138 четв.)—Gryki (przyw. 138 czet.)	3	25

Ceny w Wilnie na targach i rynkach od 16 do 20 czerwca.

	r.	k.
Картофеля—Kartofli	2	25
Сѣна пудъ (3300)—Siana pud (3300)	„	25
Соломы пудъ (360)—Słomy pud (360)	„	16
Льна пудъ.—Lnu pud	3	50
Сѣмяни льняного.— Siemienia lnianego.	7	50
Масла пудъ—Masła pud	7	—

PIJAWKA.

Komu jest nieznanem to nazwanie? Czy jest ktokolwiek z ludzi, ktoby mógł powiedzieć nieznam? Nie—wszyscyśmy słabi niedołężni, co chwila, co powiew wiatru, mamy choroby i jęki w rodzinach. W pałacu magnata, w chałupie kątnika, w szpitalach biedaków i w eleganckich buduarach, wszędzie pijawka ma swoje znaczenie, ma wstęp do każdéj rodziny, bo wejście jéj poprzedza cierpienie. Z jaką radością, z jakiem oczekiwaniem spotyka ją stroskana matka, na któréj ręku umierające, duszone krupem dziecię, prawie kona— jak niecierpliwie czeka pijawki ojciec rodziny, zagrożony chorobą mogącą bez jéj pomocy osierocić drobne dziatki, zostawić ich obcym ludziom. Widziałem dużo cierpień i boleści ludzkich, jako lekarz najbliżéj mogłem dotknąć się wszystkich ran tego żywota—bolałem razem z nędzą— widziałem ciche cierpienie znoszone z rezygnacją świętych męczenników,—widziałem łzy rozpaczy— widziałem dumę i pychę w saméj boleści, szukającą i tu jakiejś wystawy, czegoś niezwyczajnego— widziałem opuszczenie, bez litości obojętność, — ale najwrażliwsze uczucie smutku w sercu sprawiał zawsze brak środków ratunku. Oto matka otoczona dziatkami, niegdyś w dostatkach i wygodach, dziś wypadkami a raczéj wolą Boga zubożała, leży chora— wzywa ratunku naszego — potrzeba pijawek a one tak drogie, zostało jéj zaledwo kilka złotych na przekarmienie dziatek, a kilkanaście pijawek, to dla niéj kapitał nie wypłatny. Cierpi, modli się biedaczka do lekarza Niebieskiego, a głos takiéj modlitwy wiecie jak daleko sięga. Oto ojciec z pracy rąk hodujący syna, by na późniéj widział w nim uczciwego człowieka, biega, szuka by mógł dostać zalecone mu pijawki—wraca smutny, zabity, udręczony, bo niema tyle, żeby mógł je kupić—one tak drogie— może straci syna, a choć będzie się pocieszał, Bóg dał Bóg wziął, niech będzie imie Jego błogosławione, ale jako ułomny człowiek, pomyśli, ach! czemuż to tak drogie pijawki, żebym je miał możeby mój syn żył jeszcze. Na podobne przykłady zatętni wasze poczciwe litewskie serce, każdy z was moi bracia chętnieby dał biednéj matce i stroskanemu ojcu i pijawki i pieniądze, gdybyście o ich nędzy i potrzebie wiedzieli, zrobilibyście dla nich składki, zasoby, bo duch miłości żyje w was. Starajcie się więc tylko mieć dużo, dużo pijawek a wtedy one będą wszędzie tanie i najbiedniejsi będą je mogli kupować.—Ale idźmy daléj:oto wieś zagrożona jakąś ogólną chorobą— dziedzic sprowadza lekarza, ten daje przepisy i zaleca w każdym razie jak najprędsze stawienie pijawek— ale zkąd ich wziąść— we dworze niema— w błotach kiedyś były a teraz niema— trzeba posyłać do miasteczka a tam usłużny cyrulik, co wyłowił uprzednio na gruntach tejże wsi pijawki,przeda albo bardzo drogo,albo powodowany innym zyskiem, powie że niema. A więc cóż robić? Doktor kazał stawić pijawki—ale ich niema—pobiedują— popłacze nie jedna matka, żona — pogadają jakto było dobrze dawniéj, kiedy w naszem bagnie było tyle pijawek, że bydło obsiadały— jedni wyzdrowieją, drudzy umrą a wszyscy, nawet dziedzic, co może stracił kilka rąk pracowitych, zapomną o potrzebie pijawki. Wreście do domu dziedzica wezwany lekarz—nagły ratunek—trzeba pijawek (*). Do miasta daleko, więc posyłają to do sąsiadów, to do proboszcza, to do wsi— w końcu znajdą spekulanta cyrulika pijawczanego, — z nadętą protekcjonalną miną decyduje się dać, przedać je dla pana dziedzica, a które może kilka dni temu komuś już stawiał—pijawki naturalnie nie biorą się,— on zwala to na chorobę— męczy te biedne stworzenia octem, winem—męczy chorego. Choroba tym czasem biegu nie zmienia i nic, jeżeli chory wyzdrowieje,—jeżeli umrze, toć to będzie gadania, wszystkośmy robili, co doktorowie kazali— nawet tyle to a tyle pijawek stawili, ale nic nie pomogło. Upomnę ich tylko tém że powiem, a czy te stawiane pijawki wyssały tyle krwi, ile chciał doktor? on liczył na liczbę świeżych, a cyrulik postawił takie, co ledwo skórę przecięły i odpadły— nie lepiejże było mieć swoje w domu dla siebie i dla włości? Jakżeby te poczciwe, pokorne i wdzięczne nasze wieśniaczki wielbiły i kochały swoją panię, która by dzieliła się z nimi życiem ich rodzin. Za kilka pijawek danych do wsi w potrzebie, ile matek przyprowadzałoby dziatki do pani dziękować— ona znałaby się z nimi— one by ją kochały, ubóstwiały, a zgódźcie się, iż być kochanym od tych poczciwych ludzi, jest większą pociechą jak słyszeć salonowe zaloty, bo te prędko przeminą, ale z nimi będziecie razem, bo serce nie patrzy w twarz a w serce—oni was i w złem i w dobrem nie odstąpią— i zamiast chodzić do cyrulików oszustów, pójdą do swojéj pani razem popłakać i pocieszyć się.

Może kto powie, iż ten komu brak środków leczyć się w domu, niech idzie do szpitala, tam znajdzie wszystko. Bodaj to prawda! co do pijawek, i tam taż trudność i oszczędność, bo wysokie ceny i tu stanęły na przeszkodzie. Ile mogą zastępują pijawki lancetem— dziś, kiedy w Wilnie cena świeżéj pijawki bez stawienia 10 kop. s. jeżeliby szpital dziennie wydawał najmniejszą ilość 100 sztuk, kosztowałoby to 10 rs. a w miesiąc 300 r. co znacznie może przewyższać roczny budżet szpitali miejskich cywilnych i wojskowych.

Kiedy już trochę wiemy o téj trudności w dostaniu a nawet kupieniu w miastach i na wsi pijawek, zróbmy pytanie dla czego, w naszéj Litwie tak hojnie obdarzonéj wszystkiemi bogactwy ziemi, gdzie nigdy niebrak było pijawek, doszliśmy do tego, że kupujemy to cośmy dawniéj sąsiadom Niemcom darmo oddawali i sprowadzamy już z dala na własne potrzeby? Litwę jak przywykliśmy ją dzisiaj widzieć, składają gubernje Wileńska, Grodzieńska, Kowieńska i Mińska z ludnością do 3 milionów wiejską i 280 tys. miejską. Biorąc za normę najmniejszą liczbę chorych, bo po 10 ze sta zdrowych, wypadnie w przecięciu rocznem na Litwę około 320 tys. chorych—licząc dla nich na jednego w rok najmniejszą dowolną liczbę 5 pijawek, potrzeba będzie na rok więcéj niż półtora miljona pijawek. Cyfra na zubożałą dziś w pijawki Litwę ogromna, a jednak niegdyś musieliśmy mieć więcéj, kiedy sami obchodziliśmy się i jeszcześmy przedawali. Tak, w pierwséj ćwierci bieżącego stulecia a nawet i późniéj pamiętam sam jak w Wilnie kopę pijawek przynoszonych z Trok przedawano po 40 gr i było ich bardzo dużo w przedaży—w klinice, szpitalu PP. Miłosiernych, u każdego cyrulika,u bab pod ratuszem były wielkie zapasy, krajowe po większéj części, z Trockich błot i jezior. Dziś już w tych bagnach niema pijawek a za kopę w Wilnie przywoźnych baby proszą po 30 złł. Toż samo dzieje się w innych miejscach, gdzie tylko były pijawki—wyginęły— bośmy je oddali na łup chciwym spekulantom co handlem naszego dobra porobili fortuny a nam zostawili łzy rodzin i wspomnienia. Tak aż do 1851 roku, ile wiem z pewnością w całéj Litwie przez dziesiątki lat były (rozmaite) stowarzyszenia wynajmujące w dzierżawę główne błota pijawczane. One to opustoszyły kraj ostatecznie z pijawek, równie jak lasy a z nimi nasze pszczółki i bogactwo domowe— Przyjeżdżano do nas prosić o pijawki a my dziś czy wiecie z kąd mamy pijawki, oto z Czarnomorza (**), z wybrzeżów Czarnego Morza przy ujściach rzeki Kubań od kupca Mamontowa, który w 1856 roku do naszych zachodnij gubernij wysłał 30 bryk z pijawkami w liczbie 1,200,000 sztuk. One najpierwiéj dochodzą do Mińska a ztamtąd już przez drobiazgową roprzedaż w słojach, workach i kadziach przybywają aż do Wilna— a gdzież nasze, litewskie?— rozpłodziły się zapewne w Prusiech, Niemczech i Francji, bo tam ich hodowano, pielęgnowano i dziś mają milion sadzawek i zakładów.

Dochodzące do nas pijawki z południa: z Czarnomorza Kaukazu, nawet z Persji, składają gatunek słaby nie trwały. Byłem świadkiem w Derbencie wyprawianych w połowie Marca transportow pijawek, nałowionych u wybrzeżu Kaspijskiego morza, przy ujściu Samura, Kury, na błotach Leńkorańskich i indziéj—zajmowali się tém umyślnie przysłani po to z Moskwy komissanci. Duże to są pijawki, gatunek szaréj i zielonéj odmiany ale nie trwałe, nie chętnie przyjmują się, mało napijają się i bardzo prędko zdychają. Mór na nie bywa wielki. Być może niedbałe łowienie, przenoszenie wiele temu winny— w samym Derbencie w gubernatorskim ogrodzie były zrobione dwa basseny murowane z piaskowca morskiego, wpuszczone (1850 r.) pijawki, zdechły wszystkie. Inaczéj być nie mogło, bo w takie sadzawki ani ziemi ani źdźbła trawki nie włożono, a prócz nagich cembrowanych elegancko ścian i wody głębokiéj, biedne pijawki nie miały innéj wygody. Jeden spekulant nazwiskiem Hermann przez kilka lat chodził po Kaukazie od miasta do miasta z galanteryjnemi towarami, zwiedzał czasami nasze wojenne obozy, bawił nas magicznemi sztukami a chociaż je niezbyt zręcznie pokazywał, płaciliśmy mu chętnie, bo to była rozrywka. Otoż ten Hermann zebrawszy znaczne pieniądze w 1848 roku zakupił wielką partję pijawek, spakował do transportowego okrętu kupieckiego, popłynął morzem do Astrachania, a ztamtąd Wołgą miał odpłynąć z pijawkami do Moskwy. Nie udała się ta spekulacja— okręt wstrzymała burza, nieumiejętne spakowanie czarnych niewolników a może i samo morskie powietrze (*) było powodem że wszystkie wydechły a on w 1850 roku znowu zjawił się i pokazywał nam sztuki. Wyniszczone i osłabione takiemi drogami delikatne z gatunku pijawki, dochodząc do nas są powodem wysokich cen. Jeżeli w drodze dużo ich wymrze, handlarz na pozostałe nakłada cenę i każe sobie płacić straty, a stosunkowo do tego i mniejsi miejscy przekupnie,—a że te pijawki z natury są słabe, więc całe owe miliony w różnych miejscach giną i nie mogą aklimatyzować się. Sprowadzanie z Francji pijawek możeby było dla nas lepszem, ale kosztowałoby jeszcze drożéj (**). A więc co robić? Oto starać się mieć swoje trwałe, piękne, mocne i ochocze pijawki Litewskie, na które chociaż użalają się (co sam w 1857 roku słyszałem) Warszawscy felszerowie, że leniwie i bardzo długo ciągną i nie prędko odpadają, jednak są zawsze poszukiwane. Dla czego w Warszawie litewskie pijawki a w Wilnie cudze? Znowu wybitność spekulacji i rozwój handlu na naszą stratę. Niech pijawki zostają tam gdzie się urodziły, w swoich bagnach, a będą ochocze, bo wiezione z Litwy (z Białostockich a może i Pińskich bagien) extra-pocztą do pana Krinke za żelazną bramę, chociaż przybywają w wygodnych starannie urządzonych brykach, muszą coś ucierpieć w drodze i pomimo wygłodnienia brak im ruchliwéj żywości, siły do opicia się a z tąd tyle wymaganéj prędkości od zwinnego warszawskiego felczera, który jednak za każdą sztukę z przystawieniem każe sobie 2 złp. płacić.

Zapytajmy jeszcze siebie, co się stanie z pijawką skoro gospodarstwo rolne, skoro wielowładny system drenowania rozpowszechni się u was? Zniknie dziko istniejąca pijawka, trzeba będzie płacić, a płacić drogo za cudze. Bierzmy się za pola i rolę, a zostawmy dla pijawki nie te wielkie bagniste moczary, mchy i sitowia, które i dla niéj są niepotrzebne, a dajmy jéj kątek jaki morg choć by pół morga błota, bagna, tylko urządźmy to dla niéj, a nam i im będzie dobrze. Wpatrując się w gatunki pijawek będące w handlu mało się trafia na prawdziwy zielony gatunek—tu i ówdzie pomieszany z szarym, albo innemi gatunkami z oliwkowym i żółtawym brzuszkiem. Te to gatunki idą do nas z południa, pomieszane z gorszą jeszcze odmianą, mniéj trwałe prędko giną, o czém handlarze dobrze wiedzą. Widzieliśmy sami jak oni skrzętnie i starannie gatunkują na trzy oddziały. Zieloną najwyżéj cenią a żółtą najniżéj. Ale i te zasoby południowe przy nieumiejętnych połowach, przy chciwości mieć co najwięcéj na sprzedaż prędko wyginą. I tam coś podobnego jak w naszéj Litwie dzieje się. Tak w Gruzji (***) około Sygnachu, na błota rzek Jory i Ałazani w 1845, 46 i 47 dla potrzeb łazaretu posyłałem felczera z żołnierzami łowić pijawki — przynoszono tysiące — w roku 1856 wróciłem w też same miejsca. W łazaretach mego zarządu nie znalazłem nigdzie pijawek, zdziwiony, uważałem to za brak chęci wyjątkowy—radziłem więc posłać na Jorę, Ałazani albo pod Sygnach po pijawki. Odpowiedziano mi: posyłaliśmy już nie raz, ale pijawek niema albo tak mało że w kilka dni zaledwo kilko dziesiątków można nałowić, a posyłać daléj nie wiemy gdzie. Znalazłem jednego z felczerów co w owe lata był przezemnie posyłany, pytałem go czy w też same miejsce co dawniéj chodziliście,— powiedział mi, iż w tych miejscach zupełnie już niema pijawek, ale są mniejsze błotka zarosłe trzcinnikiem, to tam tylko łowiemy i to już nie wiele. Nic dziwnego, dawniéj nie było w tych miejscach spekulantów handlarzy, oni mieli jeszcze Litwę, a gdy tu wyniszczyli, daléj w świat. Będąc głównym doktorem centralnego szpitala w Aleksandropolu, w latach wojny w Turcji Azyatyckiéj, mianowicie w 1854 roku, biedziłem się bardzo o brak pijawek, a chociaż to było wiosną i w kraju gdzie bliżéj są obszerne bagna pijawczane, dawał czuć się wielki brak pijawek tém dotkliwszy, że tameczny gatunek szaréj pijawki, niedał się nigdy powtórnie wytrawić i użyć. Ormianie i Grecy przynosili nam na przedaż w workach po kilkaset sztuk, zawsze tylko szary, ciemno czarny gatunek.

Napomknąłem o tém dla tego, ażebym jako świadek zapewnił, że i tam zasoby pijawczane znacznie wyplenjają się. Mamy wprawdzie naturalne rezerwy w gubernjach Połtawskiéj, Czernihowskiéj, Charkowskiéj około Nieżyna i w ziemi Kozaków Dońskich, ale czyż dla tego mamy o sobie zapominać? Kto może i ma za co kupić pijawkę kiedy mu trzeba, temu wszystko jedno z kąd ona pochodzi— ale kto w pocie i biedzie pracując, musi odjąć sobie kęs chleba na kupno pijawki, o! temu wiele znaczy jeżeli będzie choćby o grosz tańszą i lepszą.

Nie traćmy jednak nadziei, bo chociaż jest mniemanie, że oprócz Turcji i Węgier, wszystkie kraje, które dotychczas dostarczały pijawek, są wyczerpnięte— dzięki naszéj piastunce Litwie, dzięki jéj błotom i bagnom, pijawka, chociaż z nią handlarze tak źle obchodzili się, nie zupełnie wyginęła. Zostało bogate Polesie, w Pińskich, Mozyrskich, Rzeczyckich, Ihumeńskich, Białostockich błotach i jeziorach jeszcze wiele dzikich bez hodowli i dozoru błąka się pijawek. W lasy i bagna nie tak łatwo trafić spekulantom — biedna pijawka ma gdzie schronić się od nich i czeka chwili kto ją weźmie pod swoją opiekę, by późniéj mogła za nią stokrotnie nagrodzić, jak nagrodziła pana Béchade kmiotka w okolicach Bordeaux, który na małym kawałku sitowia, przyszedł do miljonowego majątku, i dziś swoje pijawczane stawy wydzierżawia za 25,000 franków rocznie. Zostały nam jeszcze bagna i jeziora Wileńskie, Kowieńskie, Grodzieńskie, w nich były pijawki i będą znowu, jeżeli z szczerą ochotą, umiejętną cierpliwością i zamiłowaniem wezmiemy się za hodowlę, pielęgnowanie i opiekowanie się tak potrzebnemi dla nas pijawkami. O korzyście nie pytajmy—wszelka uczciwa praca, dla dobra bliźniego, wiemy dobrze że niewidomie, cudownie nagradza się. Niezbędzie nam na możliwych środkach i chęci, tylko trzeba cierpliwości, trzeba skrzętnéj pracy, trzeba zamiłowania w gospodarowaniu n a m a ł e m— potrzeba rzucić błędne przesądy, jakie i mnie już nie raz zarzucano w poufnych rozmowach, że pijawki gdzieś emigrują pod ziemią, uciekają, że takie czasy i lata niedobre nastały — że bez przyczyny zdychają, nie mnożą się i t d. Jeden mi dowodził, że co rok za kilkanaście rubli kupuje pijawek, wpuszcza do sadzawki w ogrodzie, i kiedy mu było trzeba, jeszcze ani jednéj nie złowił, bo niema, gdzieś przepadają. Zaciekawiony tém, prosiłem pokazać mi tę sadzawkę. Było to miejsce jak najlepiéj odpowiadające hodowli pijawki. Nieduża i niezbyt głęboka sadzawka, zarosła ajerem po brzegach, wewnątrz wodnemi roślinami, w gruncie torfowym, dobrze oświetlona, miała odpływ wody— ale cóż, oto całe stado domowych kaczek starych i młodych pływało rozkosznie i zgłębiało sadzawkę. Piękna sadzawka dla pijawek, powiedziałem, będziesz pan miał ich obficie, tylko zrób tak: każ wszystkie kaczki połowić, poszlij do miasta przedać, a za te pieniądze kup dobre, świeże krajowe litewskie pijawki, oczyść uprzednio sadzawkę od robactwa, wpuść pijawki, porób około brzegu ścieżki na pół łokcia szerokie z żwiru i piasku— karm w początku kwietnia i października pijawki— a co najbardziéj nietrzymaj we dworze ani jednéj kaczki, a obaczysz sam ile w kilka lat będzie na brzegu rodzić się pijawek. Nie wiem do dziś czy gospodyni zgodziła się przemienić swoje kaczki na moje pijawki.

Otoż zdaje mi się, iż jeżeli kto chce cóś zrobić, niech się od razu na wielkie nie rzuca zakłady, niech się na małem zaprawia, ażeby mógł być pewnym, że i na większem potrafi, przez co nie wystawi siebie na straty a co gorsza na owe zwątpienie i upadnięcie na duchu, które tak łacno nas po każdem nieszczęśliwym wypadku, opanowywać zwykło.

Wsparci tém przekonaniem, radźmy sobie we wszystkiem i w pijawczanem gospodarstwie. Wszystkie dziedziczne ziemie (*) na Litwie, stosunkowo do możności produkowania, dadzą się podzielić na 5 oddziałów.

I. Dobra w których są bagna, stawy, jeziora i t. p. obfite w pijawki.
II. Dobra w których pijawki obficie kiedyś poławiały się i dziś jeszcze w małéj liczbie natrafiają.
III. Dobra w których są bagna, błota, jeziora stawy. i t. p. ale nikt nie pamięta żeby w były w nich kiedy pijawki.
IV. Dobra w których niema bagien, ale są źródła krynice, małe rzeczki, z których możnaby urządzić sztuczne sadzawki pijawczane.
V. Dobra, w których zupełny brak wody i grunta piaszczyste, suche nie zdatne na chów pijawki.

Tym założonym porządkiem przejdziemy całą Litwę, bo każdy majątek, łatwo w jeden z tych oddziałów da się zaliczyć, względnie do własności gruntów— a co dla każdego z tych oddziałów najwłaściwiéj należy przedsiębrać, postaramy się wykazać.

Jednak nim przystąpimy do tego, potrzeba nam zapoznać się z warunkami bytu pijawki—i jéj wrogami. Pijawka należy do rodzaju ziemnowodnych źwierząt, dla niéj i woda i ziemia zarówno jest potrzebną. W wodzie buja, szuka pokarmu a w ziemi kryje się od zimna, składa swoje kokony, wylęga się, w niéj zakopuje się, aby trawić i odpoczywać. Prędzéj w wilgotném mokrem błocie żyć może, jak w jednéj wodzie. Ztąd się pojmuje owe wykrzywione przekonanie, iż aby dać wodę świeżą to można długo ją przechowywać. Lubi miękką, najlepiéj deszczową czystą wodę—utrzymuje się dobrze w błotnéj: torfowéj,nawet w rzecznéj stojącéj i jeziornéj wodzie— ale od twardéj, wapiennéj, gorzkiéj albo mającéj w sobie żelazo, choruje i zdycha. Ziemi szuka torfowéj błotnéj albo miękiéj gliniastéj— piasku i żwiru lęka się, bo ostre cząstki rozdrobnionego kwarcu, składające piasek, kolą i kaleczą delikatną skórę. Dla tego wielkie zimno (mrozy), brak wody (susze) psująca się, gnijąca, albo zarażona szkodliwą materją woda, wyniszcza je zupełnie. Temu to wielu przypisuje wyniszczenie na Litwie pijawek, a głównie zwalają na dwie przyczyny: na mrozy i rozwój wyrobu lnu i konopi. W wielkie wprawdzie mrozy bagna i pod niemi torfy zamarzają, pijawki czując zimno coraz głębiéj zakopują się, ale z wiosną wyłażą z swych norek i ogrzewają się na słońcu, może wprawdzie jakaś część nie trafi na powrót zbyt głęboko zarywszy się i zginie, ale nigdy wszystkie nie zamrą. Daleko większą szkodę wyrządza pijawkom moczenie lnu i konopi.... Widzieliśmy jak w sierpniu i wrześniu nie tylko stawy i jeziora, ale najmniejsze kałuże usłane moczułami, psują wodę do tego stopnia, że ona dla pijawek staje się istną jadowitą trucizną. Zgadzając się na te dwie przyczyny, nam się zdaje, że w bagnach i moczarach odleglejszych, położonych np. w lasach, ostrość zimna daleko jest łagodniejszą a więc mniéj dokuczliwą pijawkom, a moczenie lnu zwykle bliżéj mieszkań i wsi ma miejsce,— a więc nie są to główne przyczyny zniknienia pijawek, ale wracając zawsze do pierwszego, bądźmy pewni że nieumiejętne, ciągłe, chciwe i zabójcze gospodarowanie handlarzy spekulantów najwięcéj do tego przyczyniło się.

Nieprzyjazne pijawkom źwierzęta karmiąc się niemi,wiele szkod zrządzają.Dobrze więc trzeba zapoznać się z temi wrogami, ażeby bagna i siedliska pijawczane strzedz i bronić od nich. Pomiędzy ssącemi, wydra, suseł, kret, jeż, szczur wodny dobrze są nam znane. Kret i szczur chociaż ich nie jedzą, ale kopią nory w które pijawki załażą i giną. Najszkodliwszym jest suseł, morduje, rozgryza na części i znosi do swych jam. Z ptaków, tylko kaczka dzika i domowe, najzaciętszy wróg, chciwie pożerając pijawki, bajeczne szkody wyrządza. Stado dzikich kaczek we 24 godziny połknęło jak twierdzą 200,000 pijawek. Jaszczurki, węże i żaby przyciśnięte tylko głodem połykają pijawki,—owszem żaby służą pijawkom za pokarm— widziałem sam pływające po wierzchu wody nieżywe zielone żaby, mające cały brzuch w rankach od pijawek. Najszkodliwszemi dla pijawek są skorupiaki: Pływacz (dytiscus), wodnik (hydrophilus), swierszczokret (Grillus) ośliczek (asellus), gąsienica ważki (libellula), bo żyjąc w jednych wodach z pijawkami, wytępiają stare albo młode, a dla hodowników tém są straszniejsze, że nie każdy zna ich, a ośliczek tak jest mały, że w wodzie dostrzedz go trudno, będąc podobnym do stonoga domowego— on to osiada ciała pijawek, które nie mogąc się im opędzić,zdychają. Radziłbym każdemu kto myśli o pijawkach mieć dokładny wspomnianych skorupiaków kolorowany rysunek albo co lepiéj naturalne sztuki zasuszone na szpilkach, dla wprawniejszego i prędszego odróżniania i wyniszczania. Do wrogów należą takoż piskorz, węgorz i jaszczurka. Właściwe ryby co mogą przebywać w stojących wodach jak liny, płocie, karpie i leszcze nie łowią pijawek chyba przyciśnięte głodem a wiele owszem są im pomocne, bo wyniszczają gąsienice ważki, ośliki, pływaczów, które im za pokarm służą i dla tego radzą ryby te utrzymywać w pijawczanych stawach, nie dając im zbyt rozpładzać się ani nadto wygładzać się, boby młódki połykały, a lepiéj od czasu umyślnie karmić wsypując ziarna zbożowe.

Tu jest miesce wspomnieć o czarnéj tak zwanéj pospolicie końskiéj pijawce (aulostoma), na którą wiele biedy zwalają na Litwie, jakoby pożerała dobre pijawki. Obronić ją od tego zarzutu należy. Końska pijawka wedle swego układu pyszczka ani krwi nie ssie ani gryzie, a więc wolną jest od zarzutu i najsławniejszy dziś badacz pijawek D-r Sauvé obronił ją od niezasłużonéj winy — a jeżeli w naszych bagnach została sama, to pewno dla tego że jéj nikt nie łowił, ale z gniewem precz odrzucał.

Wiedząc ważniejsze warunki życia pijawki, możemy śmieléj zaczynać o jéj hodowli— i tak stosownie do założenia :

I. Dobra w których są bagna, stawy, jeziory i t. p. obfite w pijawki.

Kto jest posiadaczem bagna na Litwie, w którém obficie oddawna same przez się zaplenily pijawki, temu dość jest, że użyję tu słów D-ra Szokalskiego (*) „wziąść pijawkę pod swą gospodarską opiekę, karmić ją należycie, bronić ją od nieprzyjaciół, pielęgnować jéj kokony i wylęgnięte potomstwo. Jeżeli przy tych wszystkich staraniach urządzi się systematyczny połów, w którym się corocznie dziesiąta naprzykład część pijawek wybierze, to bez kosztów i nakładów właściciel będzie mógł dosyć znaczne zrealizować zyski.“ Wziąść pijawkę w opiekę znaczy wziąść i całe jéj mieszkanie to jest bagno, oczyścić je od gnijącego mułu i liści, wzbronić wszelkie po niem i po brzegach chodzenie, polowanie, dla czego najlepiéj ogrodzić — w czasach wielkich deszczów gdy woda wychodząc z brzegów mogłaby unieść z sobą pijawki i one po zalanéj przestrzeni same by łatwo się rozlazły, spuszczać wodę— a przedewszystkiem strzedz od rozkradania. „Do straży pijawek mówi D-r Szokalski warto jest stróża i kilka psów trzymać, bo przecież pijawki więcéj nierównie przynoszą od kilku strzeżonych w bażantarni bażantów albo od chartów przeznaczonych do uszczucia kilku mizernych zajęcy, które takoż osobnéj wymagają służby. Róbmy tylko dla własnego naszego użytku połowę tego, co robimy dla naszéj przyjemności lub zabawy, a pewnie na tém nierównie więcéj towarzystwo i kraj skorzysta.“

I w saméj rzeczy, dziś kiedy blizkiem jest urzeczywistnienie prędkich przewozów, ten kto będzie miał znaczne zapasy pijawek nie będzie wystawionym na straty, jakiemi wszyscy handlarze bywają zagrażani. Przewieść ładunek z pijawkami z Wilna do Warszawy a nawet do Petersburga daleko łatwiéj pociągiem jak konną furą, gdyż dobrze hodowana pijawka przez parę dni drogi zaledwo poczuje znużenie, kiedy po dwutygodniowéj niewygodnéj, zabójczéj dla niéj podróży, choruje i ginie. W Petersburgu każdy taki transport chętnie przyjmą i rozkupią, bo tam wedle wyliczeń P. Woskresieńskiego roczna proporcja spotrzebowanych pijawek dochodzi do dwóch milionów a niema żadnego zakładu, gdyż i ten co był pod nazwą pijawczanéj kolonji zwinięty. W Warszawie przy niedawno wydaném dobroczynnem prawie, zabraniającém wywozu pijawek, może nie tak drogo będziemy je zbywali, bo tam hodowanie w zakładach coraz wzrasta. W Kaliskiem, Łomżyńskiem już mają dużo pijawek— ale najobszerniejszy zakład powstały częścią z naturalnych bagien częścią ze sztucznych sadzawek w Lubelskiem między Brześciem i Uścilugiem około miasteczka Włodawy, obywatela Szmobowskiego, zostając we własności dzierżawnéj stowarzyszenia kompanji, którą zarządza Flaumbaum, produkuje nie sceiny a tysiące pijawek.

Otoż i u nas kto ma takie bagna, a zechce pomyśleć o naturalném rozmnażaniu pijawki, i zacznie jak powiedzieliśmy wyżéj od opieki nad nią „niechaj się wstrzyma wedle rady D-ra Szokalskiego (**), przez kilka lat od połowu, ażeby pijawka rozplenić się mogła, niechaj co kilka tygodni każe wpędzać bydło do bagna, ażeby pozwolić nassać się swoim protegowanym, którzy mu za to potém mają sowicie zapłacić Niechaj się o bydło nie lęka, że trochę krwi straci, albowiem mu to nic zupełnie nie zaszkodzi, a nawet bardzo pomoże, jeżeli za ruble na pijawkach zyskane, w stajni i krowiarni większe dadzą się wygody.“

Hodowla pijawki w naturalném bagnie nie potrzebnie zastosowania żadnych sztucznych ulepszeń. Rozkopywać, osuszać, przerabiać słowem porządkować takie bagna nie należy—bo tam gdzie pijawka sama przez się utrzymała się, muszą być dla jéj życia i wzrostu najwygodniejsze warunki, którym sztuka choćby najumiejętniéj zastosowana, mogłaby zaszkodzić, zmieniając przyrodzone warunki. Wypada jednak oczyszczać brzegi od zarośli, większych drzew i wszystkiego coby przystęp światła i ciepła wstrzymywało. Dla tejże przyczyny zbyteczne zarośnienie bagna wodnemi roślinami, może być szkodliwém. Należy więc same brzegi po trochę oczyszczać, z uwagą jednak by nie zanadto je ogałacać, bo w wielkie upały pijawki szukają cienia po nad wodą, czepiąc do roślin i brzegów. Do takiego porządkowania brać się trzeba tylko w jesieni, gdy już mrozy nastąpią, bo wtedy starki i młodki już będą na dnie bagna, kokony już wyklute a przeto nie przyczyniemy im żadnéj szkody. Wiosną i latem młode roczne pijawki wyłażą z wody, obsiadają rosnące ajery, trzcinniki nawet korzenie blizko rosnących drzew wystające z ziemi,— oczyszczać więc w tę porę bagno z roślin, żąć albo kosić ajery, znaczy niszczyć całe pokolenia młodek, które niemając jeszcze rozwiniętéj mocy szczęk, karmią się jak się zdaje szlamem wodnych roślin a może nawet wymoczkami (infusoria) w tymże szlamie żyjącemi (***).

Mając pod dostatkiem pijawek w bagnie, co łatwo poznać gdy w cichy i pogodny dzień, powierzchnię wody zwolna poruszymy, bo wtedy do tego miejsca z całego bagna przypływają na szelest, szukając pożywienia, otoż wtedy można a nawet potrzeba je wyławiać, zwłaszcza gdy bagno nie jest zbyt obszerne (****). Łowienie trwać powinno tylko w marcu i kwietniu potém zaledwo w końcu sierpnia i we wrześniu. Całe lato jest czasem płodzenia się i wylęgania młodek, dla tego wyławiane w tę porę zubożają bagno, bo nie zostawują potomstwa a i same nie będąc zdatnemi do rocznego przechowania, chorują i giną. Po ukończonym zwłaszcza jesiennym połowie, trzeba dobrze przed zimą nakarmić pijawki i niepłoszyć już aż do następnéj wiosny. W zakładach Włodawskich źimą łowią pijawki w przerąbach, nie myślę żeby to było stosowném, bo przynęcane do jednego miejsca pijawki wyłażą z swoich zimowych kryjowek z dna i nie trafiając na powrót mogą wymarznąć.

Dozor naturalnego bagna, nie potrzebując żadnych nakładów, nie naraża na straty. Jeden stale wyznaczony stróż (*****), byle miał ochotę, prędko może ukształcić się na zdolnego znawcę, a gdy w bagnie będzie pod dostatkiem pijawek i sam właściciel dobrze obezna się w warunkami ich bytu, może zacząć gospodarstwo na większą skalę, hodując sztucznie w sadzawkach, a będzie miał to pierwszeństwo przed innymi, że dla obsadzenia sadzawek nie będzie potrzebował skupować albo szukać pijawek, a wybierze najzdrówsze maciorki, które w pierwszym już roku zapłodnią sadzawkę, dając z jednéj 15 młodek. W ostatku gdyby kto zechciał przy naturalnem bagnie rozwinąć obszerniejszy zakład, w większych rozmiarach, należałoby wysłać na swój koszt jednego albo dwóch dobrze poduczonych chłopaków, chociażby tylko do Włodawy, dla przypatrzenia się i na naukę hodowli w praktyce.

II. Dobra w których pijawki niegdyś obficie poławiały się i dziś jeszcze znajdują się.

Miejsca, gdzie były kiedyś pijawki, niewątpliwie muszą zawierać konieczne warunki odpowiedne potrzebom ich życia. Musiały zajść jakieś przyczyny naturalne, dla których ledwo ostatki dawniejszych rojow znajdują się. O po-

---

(*) Wiem jedno zdarzenie, gdzie ojciec rodziny, sam lekarz i dziedzic ziemski dla swego dziecka potrzebował pijawek, zaledwo dostał w miasteczku a jednak jak sam mówił, ma w swoim majątku bagno i na niém dwa małe jeziora w których dawniéj łowiono pijawki, ale dziś niema—mówiono mu że gdzieś uciekły albo że pozostałe po dziś dzień końskie pijawki wyniszczyły dobre— Uśmieliśmy się po bratersku z tych bajeczek, wytłumaczyłem mu co to jest migracja i zbiegowstwo,—co ma robić żeby były pijawki i nie dezerterowały, niech organizuje dobrą na nich straż wypowie wojnę dzikim kaczkom, pływaczom, ośliczkom, szczurom wodnym, a będą pijawki jak były dawniéj.— Obiecał, szczęść mu się!

(**) Ziemia Kozaków Czarnomorskich, kraj zaludniony przez byłych Kozaków Zaporożskich, przeniesionych tam za czasów Cesarzowéj Katarzyny II.

(*) Zresztą i powietrze morskie nie tak szkodliwe jak nieumiejętne spakowanie, gdyż z Francji odsyłają wielkie partje pijawek do Anglji, Ameryki, Brazylji, Martyniki, Chili, Peru i t. d. naturalnie że na okrętach.

(**) Adamowicz Prof. widział pocztą wożone miljony pijawek z Węgier do Francji w r. 1830.

(***) Sadzawki naturalne D-ra Sauvé we Francji od 1851 roku najwięcéj mają sprowadzonych z Gruzji zielonych pijawek.

(*) Mówię tu tylko o dziedzicznych majątkach, bo nie wiem ktoby chciał trzymając dzierżawą majątek zaprowadzać pijawki, chybaby miał pewność, że najmniéj 15 lat będzie siedział na miejscu, wtedy tylko kiedy szczerze się zajmie, może ciągnąć wielkie korzyści.

(*) Dzieło doktora Szokalskiego: Hodowanie pijawek Lekarskich— wydane w Warszawie w 1857 r. należy bezspornie do najlepiéj wypracowanych w języku polskim monografji o pijawce i powinno być w ręku każdego gospodarza.

(**) Nie ubliżę szanownemu autorowi „Hodowania pijawek lekarskich“ jeżeli całe ustępy wezmę z jego dzieła— przez to dam dowód jak wysoko cenię jedną z najlepszych prac w tym przedmiocie w naszym kraju i poznajomię z nią bliżéj braci Litwinów. Sam z dzieła D-ra Szokalskiego wiele nauczyłem się i radzę wszystkim mieć te książkę, chcąc poznać bliżéj przedmiot hodowli pijawki.

(***) Poszukiwania mikroskopiczne szlamu wodnych roślin, mogłyby rozjaśnić, czem się karmią młodki roczne, nie mające jeszcze siły w szczękach do ssania krwi?

(****) Bagno mające 36 łokci kwadratowych i 3 głębokości może pomieścić do 10 tysięcy pijawek.

(*****) Takiego stróża możnaby nazywać Pijawczakiem, tak jak nazywamy owczarzem, rybakiem, bartnikiem, ptasznikiem, ludzi wyłącznie zajętych swoje powołaniem.

wodach zubożenia pijawczanych bagien przekonaliśmy się wyżéj, tu jednak trzeba się lepiéj i bliżéj zastanowić, czy nie zaszły inne jakie, wbrew przeciwne sferze ich życia; I tak bagno mogło zarosnąć, zagnić, wyschnąć, — woda zepsuć się albo stać się nieużywalną przez przypływ szkodliwéj wody, przez połączenie bagna rowami z innemi miejscami. Ta przyczyna zdaje się być bardzo ważną przy teraźniejszem chętnem porządkowaniu łąk i pol. Na Litwie zwyczajnie kopią się rowy z pol i łąk w kierunku ku bagnom tak zwanym nieużywalnym— a ztąd do bagna które miało swa wodę, przybywa już inna może żelazna, słona, wapienna i t. p. zatruwa jakby bagna i niszczy pijawki. Chcąc w napsutém bagnie mieć znowu pijawki, trzeba umyślnie sztucznie zapełnić bagno, dla tego żeby się późniéj pijawki mogły rozplenić—a więc ponieść koszt z którym umiejętnie wypadnie obchodzić się, by nie trafić na straty. Im obszerniejszém jest bagno, tém więcéj trzeba będzie osadzić pijawek: tém większa wyniknie strata, jeżeli przedsiębierstwo nie uda się. Wszelka więc na chybił trafił robota, może stać się powodem zniechęcenia, które będzie tém większe im stosunkowo oczekiwana korzyść okaże się mniejszą. Dla tego najrozsądniéj brać się z początku do sztucznego obsadzania bagien mniejszych rozmiarów — mając na względzie wybor miejsca, własność wody, ilość i jakość pijawek, wreszcie samo karmienie.

Wybor miejsca i wody. Najdogodniejszem dla sztucznego rozmnażania jest bagno, gdzie pijawki same przez się dotąd utrzymały się, lepsze jednak jest z gruntem gliniastym jak torfowym. A więc jeżeli kto może i ma z czego wybierać, musi wybrać jedno z dnem gliniastém, bliższe domu dla łatwiejszego dozoru, tak jednak odosobnione, by ścieki z obor, chlewów, i mieszkań nie dopływały, bo one jako amoniakalne prędko umorzą pijawki. Zbytnia głębokość albo płytkość dna są nieodpowiednie — Największa głębokość sążnia od stałéj powierzchni wody zajmować nie powinna, najmniejsza zawsze dwóch łokci ma dochodzić. Woda musi być koniecznie spokojna, prawie stojąca, utrzymująca się w jednostajnéj wysokości albo naturalnie albo powolnym przypływem i odpływem. Ten warunek jest koniecznym, wszelkie bowiem znaczne przybywanie wody albo zbyt prędko wysychające bagno, nie jest dogodne wylęganiu się kokonow. W ostatku należy dobrze naocznie przekonać się, czy istotnie w wybranėm bagnie same oddawna były i są pijawki, gdyż wszelkie słyszane twierdzenia, mogą stać się powodem strat, które na pijawki zwalimy.

Wybrane oględnie, umiejętnie i bez pośpiechu bagno trzeba uporządkować. A najprzód wodę spuścić rowem wyłowić rękami lub sitem jakie się znajdą dobre zielone pijawki, włożyć je tymczasem do czystego ceberka lub kadzi z wodą. Dno bagna oczyścić z plugastwa, iłu, gnijących roślin i drzewa. Wyniszczyć pospolite i końskie pijawki (*) oraz owady. W środku dna wykopać głębszą kwadratową jamę,w któréj na wielkie posuchy pijawka znajdzie schronienie a w zimie głębiéj zaryje się. Jeżeli sadzawka zbyt obszerna, należy usypać parę wysepek dla dogodniejszego składania kokonow, one też w czasie wiatrów będą wstrzymywały zbyteczne falowanie wody. Brzegi skopać pochyło ku dnu na 30 stop, jak to robiemy w zwyczajnych rowach, a boki obłożyć mieszaniną torfu, gliny i ziemi bagnistéj. W około brzegów usypać taras z torfu, niezbyt wysoki nad stałą powierzchnię wody, a na około brzegu zrobić ścieszkę z mocno ubitego żwiru i piasku, pochyłą na zewnątrz bagna, by w czasie deszczów odpływ wody nie miał kierunku ku bagnu, nie spłukiwał brzegów i nie nanosił piasku. Taka ścieszka będzie najlepszą granicą i przeszkodą rozłażeniu się pijawek. Poczém boki sadzawki, brzegi, dno i wysepki zasadzić wodnemi roślinami (**); jeżeli zauważymy że w uprzedniem bagnie było ich za mało. Obecność tych roślin w wodach stojących mówi D-r Szokalski „jest koniecznym warunkiem do zachowania życia źwierząt, które w nich przemieszkują, dodając, że doświadczenie pokazało iż tym sposobem (przy pomocy roślin) możemy wodę po lat kilka bez odmiany pozostawiać, dolewając tylko tę ilość, która przez parowanie ubywa.“ Nakoniec bagno ogrodzić, zasypać ubitą groblą odwodowe rowy zrobione w początku roboty, wkopać drewnianą nad powierzchnię wody odpływową rurę, a potém wpuścić wodę, dać jéj jednę dobę czasu ustać się, osiąść mętom i uwilgotnić się brzegom. Jeżeliby takie bagno nie miało przypływu wody, a zasilało się tylko krynicami w głębi swojéj istniejącemi, to z osadzeniem pijawek należy wstrzymać się tyle czasu, aż nim należycie wodą nie napełni się.

(*) Powiadają że z dobréj i końskiéj pijawki wyradza się gatunek bardzo złośliwych pijawek, po przyjęciu się których krew trudno tamuje się, ranki zaogniają się i długo nie goją. Czy nie będzie to ta pijawka nazwana u dawnych naturalistów czarną (Hirudo sanguisuga), o któréj mówią że sprawia ukąszeniem wielką boleść z pozostającem zapaleniem i jątrzeniem.

(**) Rośliny w bagnach potrzebne pijawkom są: Wiklina wodna (Psoa aquatica) Żabieniec (Alisma plantago) Proso wodne (Aira aquatica) Żabiściek (Hydrocharis morsus ranae) Kosacz (Iris pseudoacorus) Krwawnik wodny (Holtonia palustris) najbardziéj zaś ajer czyli Tatarak (Calamus aromaticus) Ramiennica (Chara hispida) i Skrzyp (Equisetum palustre), bez których a zwłaszcza ajeru wedle zdania włodawskich hodawników nie może obejść się pijawka. O Ramiennicę pijawki chętnie ocierają się w celu zrzucenia naskórka swego.

Wpuszczanie, ilość i jakość pijawek. Mając już tak uporządkowane bagno, wpuścimy wyłowione uprzednio z niego pijawki, a jeżeli ich będzie zamało, to trzeba pozbierać, powyławiać błąkające się w okolicznych bagnach, skupować z pobliższych błot i strugów, z tą ostróżnością by koniecznie być pewnym, że wpuszczane pijawki są jednego gatunku i wprost z bagna wyjęte. Dla tego nie radzę nikomu do zapładniania kupować je od handlarzy, cyrulików i t. p. wszelkie zapewnienia na słowo mogą przyprawić o straty. Handlarze pijawczani w najlepszéj chęci mogą przedać albo przywiezione zdala nie swojskie gatunki albo chore, przystawiane pijawki, i sami o tém nie wiedzieć. W obu razach narażą na straty, zatrują bagno i wszystko wyginie. Nadto z mieszaniny gatunków wyradzają się tak zwane mieszańce pijawki, najgorsze, niepłodne i szkodliwe. Od niezachowania tego warunku w wielkich zakładach zdaje się wyrodziły mieszańce, na które ogólnie bardzo narzekają. Nic dziwnego! owe miljonowe zagraniczne zakłady powstały z gatunków przywożonych ze czterech stron świata, czego u nas najbardziéj strzedz się wypada, rozmnażając jak najstaranniéj swój rodowy gatunek (*). Do osadzenia pierwszego, wybierać należy największe starki, pomnąc że pijawka od 3 do 6 lat potrzebuje czasu, nim na dobrą i płodną urośnie maciorkę. Każda będąc obópłciową jest zdatną do rozpłodu, byle była zdrowa i należycie hodowana, same jednak zapłodnić się nie mogą, a potrzeba dwóch indywiduów. Obszerność bagna będzie skazówką możliwéj ilości, gdyż w sążniu kwadratowym dobrego miejsca tysiąc sztuk może żyć i rozpładzać się. Bardzo obszerne bagna tém są niedogodne, iż utrudniają połów, karmienie i trudno dają się porządkować. Nie podzielam zdania i nie widzę konieczności, zachwalonego tyle przez wielu przenoszenia kokonów i dorocznych niedawno wylęgłych młodek do innego bagna.— Może to być za nadto chciwe przedsiębierstwo, mogące stać się powodem umorzenia młodek bo jak w całym żyjącym świecie tak i między pijawkami potrzebną jest do czasu rodzicielska pieczołowitość, o którą zdaje się dbać i pijawka. Można często widzieć jak starka trzymając się rośliny nad wodą pozwala maleńkim młodkom przyczepiać się do ciała, niektóre załażą pod liniejący naskórek i osiadają pijawkę, a ona zdaje się być spokojną, nie pozwalając sobie zwyczajnych zwinnych ruchów, jakby dla tego tylko by nie pokaleczyć młodek.

Karmienie sztuczne. Kwestja karmienia pijawek i sposoby do tego używane podlegając wielu zarzutom, wywołały liczne zdania. Jedni utrzymują, że sztuczne karmienie jest wymysłem i że dobrze zagospodarzone lub utrzymane naturalne bagno, jest w stanie przekarmić pijawki, hodującemi się w niem wymoczkami, owadami i innemi źwierzętami. Inni zanadto chciwie chcąc przysporzyć wzrost i rozmnażanie się pijawki, karmią ją jakby na utuczenie. Zostawując rozwiązanie sporów, najlepszém będzie dla naszych Litewskich bagien, jeżeli w karmieniu trzymać się będziemy pewnych granic, zbliżając je do naturalnego i możliwego u nas porządku. W bagnach umyślnie do hodowli pijawek zostawionych, znaczna ich ilość nie łatwo znajdzie pożywienie. Raz tedy lub kilka razy do roku wpuszczać trzeba do bagna żaby, młode liny i karasie, skrzek żabi i skrzek ropuch wodnych (Bufo fusca), czego jednak przy znacznéj ilości pijawek będzie za mało, dla należytego ich nakarmienia. U nas więc najpraktyczniéj będzie karmić pijawki świeżo skrzepłą krwią wołów, owiec, kóz a najlepiéj cieląt, następującym sposobem: kładzie się tę skrzepłą krew na deszczułki, z których każda ma być obita po bokach listewkami na ćwierć cala wystającemi i na każdym ze czterech rogow dziurkami zaopatrzona. Deszczułki te puszczają się na wodę i szpagatem przez dziurki przeciągnionym przywiązują do drągów wbitych pochyło w brzeg dla tego, aby na wodzie unosiły się i aby pijawki które powyłażą nie poprzewracały. W pierwszych dniach wiosny, gdy zlekka kłócąc wodę pijawki do poruszonego miejsca massami przypływają, wnioskować mamy, że potrzebują pokarmu i tedy codziennie rano i wieczor trzeba dawać pokarm, przez cały czas, do pory znoszenia kokonow, to jest pierwszych dni maja lub dłużéj, biorąc miarę z ciepła saméj wiosny. Powtórne karmienie uskutecznić przed zimą w sierpniu i wrześniu. Niektórym zdało się dobrem rzucać do bagna skrzepłą krew, nie radziłbym tego, zwłaszcza przed latem, lękając się zgnilizny i zepsucia wody czego przedewszystkiem unikać potrzeba. Lepszém jest wprawdzie wpędzanie bydła do bagna, jak to w wielkich zakładach robią, utrzymując osobne do tego konie, i osły— po 30 do 50 sztuk jednego dnia wpędzają do bagna, nazajutrz drugie tyle świeżych i t. d. póki czas i potrzeba wymaga. Są zakłady gdzie umyślnie na to po 200 koni starych nie zdatnych do pracy trzymają. My tak daleko nie prędko dojdziemy, a jeżeli miejscowość bagna dozwoli bez szkody brzegów i dna bagna, dosyć będzie, jeżeli raz albo dwa na wiosnę wpędzimy nasze krówki i woły, którym nic bardzo złego nie stanie się; pomnąc jednak, że wół i krowa obsaczone przez pijawki, oganiają się od nich lizaniem, a więc kalecząc odrywaniem pijawki, wreście one prędko uciekają z bagna, depczą brzegi, obrywają ziemię i uchodząc unoszą z sobą przypite pijawki, które trzeba liczyć za stracone już z bagna.

Karmione pijawki prędzéj rosną, a że młody płód dopiéro po 3 do 5 lat zdatnym do ssania staje się, dobrzeby było, około bagna mieć drugie bagno, a choćby sadzawkę w którąby pijawki roczne albo dwuletnie przesadzać należało, co znacznie ułatwi potrzebną przedaż, na pokrycie wydatków hodowli pijawki.

(*) Najdokładniejsze rysunki i opisy pijawek znaleść można w Brand und Ratzeburg medizinische Zoologie tom II, Berlin 1833 r. N. 4.

III. Dobra w których są bagna, jeziora, stawy, ale nikt nie pamięta, żeby były w nich kiedy pijawki.

Takich miejscowości jest dość u nas na Litwie. Są to strugi, jeziora, stawy z piaszczystém płytkiem albo zbyt głębokiem dnem. Błota i bagna rudy żelaznéj, wreście strugi wód słonych, wapiennych, zawierających obficie siarkany, chlorany albo węglany alkaliczne. Wody takie bez chemicznych prób doskonale znają nasi wieśniacy. I tak zostający na bokach garnków w których woda często goguje się, biały osad, oznacza wodę tak zwaną twardą (w któréj gospodynie nasze grochu nie gotują bo twardnieje), i jest dowodem wody obfitującéj w mineralne cząstki. Wodę zawierającą żelazo poznają po czerwonawym lub niebieskawym kolorze wody, po żółtéj lub czerwonawéj barwie dna sadzawki, po metaliczno błyszczącéj powłoce na wodzie, wreście po kolorze saméj ziemi i piasku, podobnym do rdzy żelaza. W takich miejscowościach nie zaprowadzimy przy całéj usilności pijawek i takie bagna najwłaściwiéj osuszać na łąki i pola.

IV. Dobra w których niema bagien, jezior, rzek, ale są źródła i krynice, z których możnaby urządzić sztuczne sadzawki pijawczane.

W całéj Litwie, wśród najbujniejszéj wegetacji łąk, zarośli i lasów, mamy wszędzie krynice, źródła nigdy nie wysychające, obfite w najlepszą wodę. Z nich formują się tak liczne u nas strumienie a z tych nasza Wilija i Wilejka. Obie te rzeki nie wychodzą ze śniegowych gór, ale z błot, moczar, a zasilane powoli strumieniami rosną, mając najlepszą miękką i czystą wodę. Dla tego to na każdym prawie kroku, można urządzić u nas sadzawki pijawczane. Nie szukając tego daleko, zajrzmy w okolice samego Wilna, do Markuć, Hrybiszek, Puszkarni, ile tam znajdziemy najdogodniejszych warunków do hodowli pijawki. Idąc z Markuć ku Hrybiszkom po dolinie wyżéj Betleem, płynie nigdy nie wysychający strumień, który wstrzymany sadzawką, mógłby hodować tysiące pijawek. W Puszkarni (*) na dolinie niżéj ogrodu, jadąc z miasta po prawéj stronie drogie dwornéj, jakie obszerne mogłyby być sadzawki. Podobnych miejsc dużo znajdzie się w każdym majątku, a jednak sadzawek pijawczanych niemamy nigdzie. Życzymy wszystkim, ktoby chciał postępować w celach zabawy, wygody albo zysku wybrać miejsce spokojne, zdala od zabudowań, między wzgórzami, wśród wilgotnéj łąki albo niziny—i kopać sadzawki. Przed zaczęciem jednak saméj roboty, radzilibyśmy z D-rem Szokalskim „przekonać się o stanie gruntu i wody, któréj ma się użyć, jeżeli bowiem ziemia zawiera części wapienne, solnie żelazne lub inne mineralne, jeżeli wody są źródlane twarde, lub za zimne, lepiéj jest wszystkiemu dać pokój.“ Potrzeba więc najstaranniéj rozbierać ziemię i wodę chemicznie a takoż dobrze przejrzeć się w wodzie chociażby mikroskopem, czy nie znajdują się w niéj w znacznéj obfitości nieprzyjaciele pijawczani, których jaja mogłyby się łatwo z wodą do sadzawek dostać i całe hodownictwo zniszczyć. Woda sadzawki powinna być spokojna, zajmować zawsze jednostajną wysokość. O tym koniecznym powtarzanym już wyżéj warunku, przekonamy się z saméj natury życia pijawki. „Pijawki w stanie wolności mówi D-r Szok. składają swe kokony pod ziemią, najczęściéj na południowo-wschodnim brzegu bagna. W tym celu z pod powierzchni wody wstępują ukośnie do góry, dochodzą pod górną warstwę ziemi lub torfu i złożywszy w takowym podziemnym korytarzu swe jaja, cofają się na powrót do bagna. Blizkość od powierzchni ziemi zapewnia kokonowi dostateczną ilość ciepła, cieńka zaś warstwa ziemi, która go okrywa, chroni od zbytku gorąca, oddalenie od wody zachowuje go od zbytniéj wilgoci, ale kapilarność sama ziemi i sama gębczasta miąższość powłoki kokona dostarcza jajom tyle wilgoci, ile im do wylęgnienia potrzeba. Jeżeli ziemia, w któréj są kokony złożone zeschnie się przez skwary słoneczne, albo też jeżeli woda podnosząc się w bagnie, podziemne galerje pozalewa i długi czas kokony moczy, jaja się psują i cała generacja w zarodku niknie.“

(*) Jeżeli woda dopływająca do Puszkarni przechodzi pierwéj (jak się zdaje) przez Kuczkuryską papiernię to może być już nie zdatną dla pijawek, gdyż musi unosić z sobą cząstki Chlorku wapna, używanego do bielenia papki i brudy od mycia szmatów.

Przystępując do saméj roboty sadzawki, należy kopać je w kształcie rowów od 4 do 5 łokci szerokich, 10 do 12 długich i 2 i pół głękokich. Będą one najpraktyczniejszemi sadzawkami, bo nawet dadzą się łatwo ochronić od wymarzania, przykrywając na zimę żerdziami i słomianemi matami. Takich sadzawek zwłaszcza bliżéj miast można na niewielkiéj przestrzeni mieć kilka—jedne dla rozpłodu, drugą dla młodzieży a inne dla osadzania przystawianych pijawek. W Włodawie za najdogodniejszy grunt czystą glinę, długości wedle potrzeby, zasadzają roślinami wodnemi szczególnie ajerem, napuszczają wodę, a pijawki nie pierwéj osadzą, nim sadzawka dobrze roślinami nie obrośnie. Takie sadzawki mógłby mieć u nas każdy szpital miejski, każdy dobroczynny zakład, wszystkie dwory i wszędzie gdzie miejscowa możność i chęć pozwoli. Urządzenie ich i utrzymanie proste, podobne we wszystkiem czego naturalne i sztuczne bagno wymaga, z czém już obeznaliśmy się uprzednio, pamiętając zawsze, że tylko krajowa— litewska pijawka będzie najtrwalszą, bo nie potrzebuje aklimatyzować się.

Przechowywanie pijawek na zimę. Pozostaje nam obeznać się jeszcze z przechowywaniem pijawek wyznaczonych do użytku na zimę albo na przedaż. Z wielu sposobów najlepszym będzie pokojowa sadzawka P. Borne pokazywana na powszechnéj londyńskiéj wystawie. Jestto drewniana skrzynia w kształcie rowu, mająca dno napełnione okruchami torfu i ziemi bagnistéj, boki wyłożone taflami torfowemi po wierzchu których położone darno,— a na dnie zasadzone rośliny wodne. Tegoż użytku i podobną do niéj jest skrzynia P. Meens zwana bagnem torfowém. Nam najlepiéj by było przechowywać pijawki w obszernych garnkach albo słojach, napełniając dno gliną, wkładając korzenie ajeru i łodygi skrzypu (equisetum), wreście w mokréj glinie, jak to robią w Turcji i jak mówiono mi przechowuje po kilka tysięcy na raz P. Jackowski w Warszawie. Dym tytuniu, odor spirytusowy, wszelkie wyziewy źwierzęce bardzo im szkodzą, gdyż od nich chorują na tak zwaną chorobę zgniłą i zdychają. Nie mogę wejść w obszerne opisanie wszystkich sposobów przechowywania pijawki dla handlu, którego jeszcze nie mamy,— a w tym celu odsyłam do dzieła D-ra Szokalskiego do 8 i 9 rozdziałów.

V. Dobra w których zupełny brak wody i grunta piasczyste suche, nie zdolne do chowu pijawki.

Takich miejsc mało mamy w Litwie, bo niezaludnionych stepów nie mamy. Jednak w miejscach gdzieby się brak wody okazał, możnaby jeszcze dla swéj potrzeby hodować w domu pijawki, z wodą deszczową albo używaną do picia, w skrzyniach PP. Borne albo Meens, o których wspomnieliśmy.

W tym pobieżnym opisie pijawki, nieprzytaczałem różnych zdań i naukowych teoretycznych wywodów, chciałem tylko wykazać najprostszą najpraktyczniejszą stronę tego przedmiotu i jak go zastosować bez wielkich kosztów, o które tak trudno, ciężko i niemożliwie u naszych gospodarzy. Z tego punktu widzenia i właściciel wielu bagien i posiadacz lichego stawku może urządzić się, stosownie do miejscowości i swoich zasobów. Niekoniecznie wszystko to co się gdzieś dzieje, jest możliwém do zrobienia zaraz i u nas, bo też każdy kraj, ma swój obyczaj. Śmiesznie by było pisać i radzić— trzymać np. u nas osobne konie do karmu pijawek, kiedy my często kilku fornalek wykarmić należycie nie możemy. Nam trzeba mieć swoje pijawki, trzeba troszczyć się o możliwą ich taniość. Kto potrzebuje i niema, musi zastąpić je bańkami albo westchnąć i choć nie po chrześcijańsku, stojąc u łoża umierającéj żony, pomyśleć: jakto dobrze tym panom. Ten głos raz wpadły w serce biedaka, trudno będzie wywołać, on legnie mu kamieniem i trzeba światła wiary, ducha rezygnacji słowem łaski Bożéj, by on nie zazdrościł bogaczowi. Téj winie, temu zepsuciu serca, téj nienawiści winniśmy sami. Chętnie oddajemy ostatni może grosz widząc łachmany, które stały u naszego progu, ale jak ulżyć biedakowi, jak dopomodz mu załatwić potrzeby, które z danego grosza musi opędzić, mało troszczymy się. Trzeba więc iść w pomoc biednemu datkiem, słowem, przykładem, pracą około jego potrzeb, a wtedy kraj, bliźni i ludzkość, więcéj skorzystają, aniżeli przez rzucane groszaki tłumnie zebranym żebrakom. Grosz to jałmużna serca, a staranie się i pracowanie dla drugiego, to jałmużna czynu. Téj jałmużny potrzebuje kraj, tego czynu domaga się ludzkość, o ten czyn prosimy mówiąc „Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj“.

Wilno, $^{10}/_{22}$ marca 1860 r. Dr. L. *Towiański.*

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ.

2. Ковенская палата государственныхъ имуществъ симъ объявляетъ, что въ присутствіи ея назначены торги 29 числа будущаго іюля мѣсяца сего 1860 года, съ узаконенною переторжкою, на отдачу съ подряда постройки сельскихъ запасныхъ магазиновъ въ обществахъ: Шкудскомъ, Лукницкомъ, Ушпольскомъ, Хвейданскомъ и Роговскомъ. Желающіе участвовать въ этихъ торгахъ могутъ явиться на означенное число въ палату съ благонадежными залогами сами лично, или прислать повѣренныхъ съ законно-совершенными довѣренностями, или же прислать объявленія въ запечатанныхъ конвертахъ съ слѣдующею надписью: „Объявленіе въ Ковенскую палату государственныхъ имуществъ къ назначенной 1 августа переторжкѣ на отдачу съ подряда постройки сельскихъ запасныхъ магазиновъ.“ Объявленія должны поступать въ палату не позже 11-ти часовъ утра въ день переторжки; при томъ эти объявленія на основаніи 1909 ст. X Т. Св. Зак. Гражд. (изд. 1857 г.) должны заключать: 1) согласіе на условіе постройки; 2) сумма, за которую предполагается принять постройку, должна быть написана не цыфрами а словами; 3) мѣстопребываніе, имя и фамилія предъявителя, также мѣсяцъ и число когда писано; и 4) залоги должны быть представляемы, принадлежащіе лично желающимъ взять постройки сельскихъ магазиновъ. Но присылка запечатанныхъ объявленій отъ тѣхъ лицъ, кои лично или чрезъ повѣренныхъ будутъ участвовать въ изустныхъ торгахъ воспрещается, и подобныя объявленія не будутъ принимаемы ни въ какое соображеніе.

Совѣтникъ *Довгирдъ.*
Дѣлопроизводитель *Гедговдъ.*
Бухгалтеръ *Холодковскій.* (350)

2. Виленская инженерная команда объявляетъ, что въ оной командѣ назначены 23 и 27 числъ сего іюня торги, на поставку раздробительно матеріаловъ, а также мастеровыхъ и рабочихъ людей, потребныхъ для ремонтнаго исправленія въ семъ году воинскихъ зданій въ городахъ: Несвижѣ, Лидѣ и Слуцкѣ; а потому желающіе взять на себя этотъ подрядъ, могутъ явиться въ вышеозначенные сроки въ управленіе инженерной команды и представить при прошеніи на основаніи 583 статьи VIII Т. Св. военныхъ постановленій, благонадежные и свободные отъ запрещеній залоги, съ приложеніемъ свидѣтельствъ о званіи своемъ и о правѣ торговли.— Кондиціи и смѣты можно видѣть въ инженерной командѣ и прежде торговъ. (366)

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

2. Kowieńska izba dóbr państwa ogłasza, że w niéj 29 nast. lipca ter. 1860 roku będzie się odbywał targ, z przetargiem, we trzy dni, na oddanie z podradu wybudowania włościańskich magazynów zapasnych w gminach: Szkudzkiéj, Lucknickiéj, Uszpolskiéj, Chwejdańskiéj i Rogowskiéj; życzący uczestniczyć w tych targach, zechcą przybyć na nie do izby z pewnemi załogami osobiście, lub przysłać upoważnionych z prawnie sporządzonemi pełnomocnictwami, albo też przysłać objawienia w zapieczętowanych pakietach z następującym nadpisem: »Objawienia do Kowieńskiéj izby dóbr państwa na naznaczony 1-go sierpnia przetarg na wybudowanie włościańskich magazynow zapasowych.« Objawienia mają być podane do izby najpóźniéj o godzinie 11 zrana w dniu przetargowym; nadtą objawienia te, na mocy 1909 art. X T. Zb. Pr. Cyw. (wyd. 1857 r.), powinne zawierać: 1) zgodzenie się na warunki pobudowania; 2) wymienienie summy, za którą gotów jest podjąć się pobudowania, wymienioną nie liczbami lecz wyrazami; 3) miejsce pobytu, imie i nazwisko objawiającego, tudzież miesiąc i dzień podpisania; i 4) załogi składane mają stanowić własność osobistą przedsiębierców. Jednakże przesyłanie objawień zapieczętowanych od tych osób, które osobiście lub przez swych upoważnionych będą uczęstniczyć w targach słownych, zabrania się, i takie przeto objawienia w żadną uwagę przyjęte nie będą.

Radzca *Dowgird.*
Sekretarz *Gedgowd.*
Buchhalter *Chołodkowski.* (350

2. Wileńska komenda inżynieryjna ogłasza, iż w niéj d. 23 i 27 ter. czerwca będą się odbywały targi, na częściowe dostarczenie materjałów, tudzież majstrów i robotników, potrzebnych do reperacji w tym roku gmachów wojokowych w miastach: Nieświżu, Lidzie i Słucku; przeto życzący podjąć się tego podradu, mogą na oznaczone termina przybyć do zarządu komendy inżynieryjnéj i złożyć przy prośbie, na osnowie 583 art. VIII T. Zb. Pr. wojennych, pewne i wolne od zaprzeczeń ewikcje, załączając zarazem świadectwa stanu i prawa handlu.— Warunki i kosztorysy można widzieć w komendzie inżynieryjnéj i przed targami. (366)

3. Могилевскій приказъ общественнаго призрѣнія, по постановленію своему 14 апрѣля 1860 года состоявшемуся объявляетъ, что въ ономъ будетъ продаваться съ публичнаго торга заложенное и просроченное недвижимое имѣніе оставшееся послѣ смерти помѣщицы Марьяны изъ Ольшевскихъ Сердюковой, принадлежащее нынѣ малолѣтнему сыну ея Аристарху Сердюкову, Могилевской губерніи Мстиславскаго уѣзда 1 стана деревня Антоновка, со всею принадлежащею къ этой деревнѣ землею и строеніемъ; при деревнѣ этой состоитъ писанныхъ по 10 ревизіи мужскаго пола 29 душъ, на лицо состоитъ 32 души. Имѣніе это приноситъ ежегоднаго дохода 212 руб. сер.; торгъ на это имѣніе начнется съ той суммы, какая Приказу за имѣніе причитается; о срокѣ же торга будетъ публиковано въ свое время, а разсматривать бумаги до производства продажи и публикаціи относящіеся, желающіе купить имѣніе могутъ во всякое время въ присутственные дни. (345)

2. Канцелярія г. Виленскаго военнаго, Гродненскаго и Ковенскаго генералъ-губернатора объявляетъ, что предсѣдатель Виленской казенной палаты дѣйствительный статскій совѣтникъ Александръ Адольфовичъ *де-Роберти* съ супругою *Екатериною* Ѳедоровною и дочерью дѣвицею Екатериною Алендровною, и помѣщикъ Вилейскаго уѣзда Иванъ Ивановичъ *Любанскій* съ женою Александрою отправляются за границу.

Тит. Сов. *Зубовичъ.* (365)

2. Канцелярія г. Виленскаго военнаго, Гродненскаго и Ковенскаго генералъ-губернатора объявляетъ, что помѣщица Виленскаго уѣзда Марія Каспровна Костровицкая съ дѣтьми: Станиславомъ, Казиміромъ и Саломеею, племянникомъ Францемъ Гарбовскимъ, родственницею дѣвицею Юліею Балинскою, дворянкою Іозефою Твардовскою и ея дочерью Эмиліею, а также прислугою Яковомъ Запольскимъ и Изабелло Бершеловичъ и жена жителя Августовской губерніи Павлина Здановичь съ дочерьми Викторіею и Леонидою отправьются за границу.

Тит. Сов. *Зубовичъ.* (372)

3. Отъ дирекціи училищъ Виленской губерніи симъ объявляется, что 23 сего іюня будутъ производиться въ совѣтѣ Виленской гимназіи торги, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, на поставку съ 1 іюля сего года дровъ на отопленіе зданія св. Янской коллегіи; почему желающіе участвовать въ сихъ торгахъ, благоволятъ явиться въ означенные дни въ канцелярію дирекціи, съ узаконенными залогами. 9 іюня 1860 года. (364)

3. Mohylewski urząd powszechnego opatrzenia, w skutek swego postanowienia w dniu 14 kwietnia 1860 r. nastałego ogłasza, że w nim z publicznych targów będzie się przedawał dany na ewikcję i przeroczony majątek, pozostały po śmierci obywatelki Marjanny z Olszewskich Serdiukowéj, należący obecnie do małoletniego jéj syna Arystarcha Serdiukowa, Mohylewskiéj gubernii w Mścisławskim powiecie w 1-m stanie położony, składający się ze wsi Antonowki ze wszystkiemi należącemi do niéj gruntami i zabudowaniem; we wsi téj znajduje się rewizyjnych 20 dusz płci męzkiéj podług 10 popisu ludności, a rzeczywiście jest obecnych 32 dusze męzkie. Majątek ten czyni rocznego dochodu 212 r. sr. Targ na ten majątek zacznie się od téj summy, jaka należy się urzędowi powszechnego opatrzenia. O terminach targów będzie ogłoszono w swoim czasie. Rozpatrywać dokumenta téj przedaży tyczące się, życzący mogą widzieć w każdym czasie w dniu odbywających się posiedzeń. (345)

2 Kancellarja p. Wileńskiego wojennego, Grodzieńskiego i Kowieńskiego jenerał-gubernatora ogłasza, iż prezydent Wileńskiéj izby skarbowéj, rzeczywisty radzca stanu Aleksander syn Adolfa *de-Roberti* z żoną Katarzyną i córką Katarzyną, oraz obywatel powiatu Wilejskiego Jan *Lubański* z żoną Aleksandrą wyjeżdżają za granicę.

Radzca honorowy *Zubowicz.* (365)

2. Kancellarja p. Wileńskiego wojennego, Grodzieńskiego i Kowieńskiego jenerał-gubernatora ogłasza, iż obywatelka powiatu Wileńskiego Marja Kostrowicka z dziećmi Stanisławem, Kazimierzem i Salomeą, kuzynem Franciszkiem Garbowskim, krewną panną Różą Balińską, szlachcianką Józefą Twardowską i jéj córką Emilią, oraz służącymi Jakóbem Zapolskim i Izabellą Wieszełowiczówną, oraz mieszkanka gubernii Augustowskiéj Paulina Zdanowiczowa z córkami Wiktorją i Leonidą wyjeżdżają za granicę.

Radzca honorowy *Zubowicz.* (372)

3. Dyrekcja szkół gubernji Wileńskiéj niniejszém ogłasza, że dnia 23 ter. czerwca będą się odbywały w radzie gimnazjalnéj Wileńskiéj targi, ze zwykłym we trzy dni przetargiem, na dostarczenie od 1 lipca roku bież. drzewa na opał gmachu kollegjum św. Jańskiego. Przeto życzący uczestniczyć w tych targach, zechcą przybyć na nie do kancellarji dyrekcji,z prawnemi zastawami. Dnia 9 czerwca 1860 roku. (364)

2. Въ присутствіи Подольской палаты государственныхъ имуществъ 6 будущаго іюля мѣсяца, назначены торги, на отдачу въ содержаніе съ 1 января 1860 года срокомъ впредь до повѣрочной люстраціи, нижепоименованныхъ оброчныхъ статей. О чемъ объявляется желающимъ участвовать въ торгахъ, для явки съ благонадежными залогами равняющимися ½ годичному платежу дохода и ⅓ части оцѣнки строеній; причемъ присовокупляется что лица не могущіе сами прибыть къ торгамъ, могутъ прислать объявленія въ запечатанныхъ конвертахъ тоже съ залогами, согласно 1909 ст. X Т. Св. Зак. Гражд. часть I-й (изд. 1857 г.) и приложенной къ этой статьѣ формѣ.

N. по порядку.	N. по окладной книгѣ.	НАИМЕНОВАНІЕ СТАТЕЙ ПО УѢЗДАМЪ.	Количества дохода. Люстраціон. Р.	К.	Поступаемаго. Р.	К.
		ВИННИЦКАГО УѢЗДА.				
	томъ 1					
1	10	Въ с. Майданѣ Юзвинскомъ: Земли вакантной:				
		усадебной - - - 2,17 дес.				
		пахатной - - - 20 —				
		сѣнокосной степной - - - 14,75 —				
		Итого - - 36,92 дес.	28	6¼	28	6¼
		И при этихъ земляхъ полуразрушенный домъ.				
2	131	Въ м. Юзвинѣ: земли запасной:				
		усадебной - - - 0,76 дес.				
		пахатной посредственной - 99 —				
		сѣнокосной нагорной - - 14,73 —				
		въ лѣсу - - 22 —				
		Итого . . 136,49 дес.	82	53	82	53
3	106	Въ Мизяковскомъ имѣніи: земли вакантной:				
		усадебной - - 6,71 дес.				
		сѣнокосной степной - 49,62 —				
		въ лѣсу - - 16,67 —				
		Итого . . . . 73 десят.	31	7½	31	7½
4	130	Въ с. Хуторахъ Мизяковскихъ. Земли вакантной:				
		усадебной - - 6,47 дес.				
		сѣнокосной луговой - - 18,89 —				
		Итого . . 25,36 дес.	13	77	13	77
	§ 2					
5	33 и 34	Въ с. Тюткахъ: мельницъ двѣ, въ коихъ по одному поставу и по одной сукновальнѣ, ветхія - -	60	—	70	—
	§ 1	**ЛѢТИЧЕВСКАГО УѢЗДА.**				
6	27	Въ с. Рожнахъ: земли вакантной:				
		пахатной - - 101,87 дес.				
		сѣнокосной нагорной 6,96 —				
		Итого . . 108,83 дес.	82	33½	89	30
7	107	Въ Буцневецкомъ имѣніи. а) Земли запасной:				
		усадебной - - 2,57 дес.				
		пахатной посредственной - 91,50 —				
		сѣнокосной изъ расчистки - 13,75 —				
		въ лѣсу - - - 14,75 —				
		Итого . . 122,57 дес.	98	88¾		
		б) Вакантной				
		усадебной въ с. Мордынѣ - 3,32 дес.				
		пахатной посредственной - 224 —			281	10
		сѣнокосной степной - - 10 —				
		сѣнокосной требующей расчистки 25,95 —				
		Итого . . 263,27 дес.	225	78¾		
			324	67½		
		и при этихъ земляхъ домъ въ с. Мордынѣ, съ кладовою, погребомъ, амбаромъ, клунею и сараемъ, оцѣненное въ 175 р. 80 к., за которые слѣдуетъ % въ строительный капиталъ 4 р. 39½ к.				
томъ 2 § 1.						
8	32	Въ части м. Даражни хуторъ на пространства 1,75 дес.	1	17	1	17
	§ V.					
9	13	Въ с. Гримячкѣ: два сада на пространствѣ 4,22 дес. -	4	40	4	40
томъ 3 § II						
10	17 и 18	Въ с. хуторахъ Яськовицкихъ: мельницъ деревянныхъ двѣ, изъ коихъ одна существуетъ, а другая сгорѣла, въ обѣихъ по 1 поставу, оцѣнена въ 40 р. - -	20	—	20	—
томъ 1 § V.						
11	18	Въ слободкѣ Охримовицкой Зиньковскаго имѣнія садъ именуемый Гурьевъ, на пространствѣ 14,44 десят. -	9	68	9	68
12	53	Въ м. Зиньковѣ усадьба на пространствѣ 0,69 дес., съ домомъ и пристройками занимаемы Вѣржбицкимъ -	1	5	1	5
13	55	Въ с. Адамовкѣ Зиньковскаго имѣнія на пространствѣ 1,54 дес., съ домомъ и пристройками занимаемыми ротмистромъ Сергеевымъ - - - - -	2	40½	2	40½
14	56	Усадьба въ с. Станиславовкѣ Зиньковскаго им. на пространствѣ 0,76 дес., съ домомъ и строеніями занимаемыми унтеръ офицеромъ Сергеевымъ - -	1	13	1	13
15	57	Въ м. Зиньковѣ добываніе глины для выдѣлки посуды на пространствѣ 18,97 дес. - - - - -	60	—	60	—
томъ 1 § 1.		**ЛѢТИЧЕВСКАГО УѢЗДА.**				
16	118	Чудиновскаго имѣнія: земли вакантной:				
		а) въ с. Торчинѣ пахат. посредственной 114 дес.				
		б) въ д. Маріановѣ сѣнокосной степной 6 —				
		Итого . . . 120 дес.	94	43¼	94	43¼
	§ V.					
17	35	Усадьба въ с. Чудиновцахъ на пространствѣ 3,10 дес.	2	54	2	54
18	36	Усадьба въ с. Лозовой на пространствѣ 5,01 дес.	4	10	4	10
19	37	— Углахъ на пространствѣ 1,69 — -	1	39	1	39
20	140	Въ с. Березной:				
		земли вакантной: усадебной - - - 7,44 дес.				
		пахатной посредственной - 80,45 —				
		сѣнокосной - - - 35,45 —				
		Итого . . 123,34 дес.	94	42	94	42
томъ 1 § 21.		**КАМЕНЕЦКАГО УѢЗДА.**				
21	2	Въ с. Карачковцахъ мельница о двухъ поставахъ, оцѣнена въ 130 руб.	150	—	161	—
томъ 1 § 1.						
22	101	Въ с. Цыковой: вакантной усадьбы - 10 дес.	11	90	11	90
	§ II.					
23	7	Въ с. Гавриловцахъ: мельница объ одномъ поставѣ каменная стойностью 80 руб., отъ которой кромѣ дохода слѣдуетъ % въ строительный капиталъ 1 р. - -	33	—	33	—
томъ 2 § II.						
24	1	Въ с. Стефановкѣ, мельница каменная объ одномъ поставѣ, оцѣнена въ 164 р. 25 к., отъ которой кромѣ дохода, слѣдуетъ % въ строительный капиталъ 2 р. 5¼ к.	36	—	117	—
томъ 4 § V.						
25	6	Усадьба съ огородомъ на пространствѣ 0,36 дес., на коей имѣется домъ объ 1 комнатѣ съ кухнею, сарай, амбаръ и сарай, на столбахъ безъ стѣнъ, каковыя строенія, оцѣнены въ 20 р., отъ сихъ строеній кромѣ дохода слѣдуетъ % въ строительный капиталъ 50 к.	3	26	3	26
томъ 3 § V.						
26	2	Въ с. Юрковцахъ 2 сада на пространствѣ 9,60 дес. земли	15	—	15	—
томъ 2 § V.						

2. W Podolskiéj izbie dóbr państwa, dnia 6 nast. lipca naznaczone są targi, na oddanie w dzierżawę, od 1 stycznia 1861 roku do czasu oczekiwanego sprawdzenia lustracyjnego, niżéj wymienionych artykułów czynszowych. O czém zawiadamiają się życzący uczestniczyć w tych targach, którzy zechcą przybyć na nie z przepisanemi prawem zastawami, równającemi się ½ rocznéj opłaty dochodu i ⅓ części szacunkowéj ceny zabudowań; przyczém nadmienia się, że osoby nie mogące osobiście przybyć na targi, mogą przysłać oświadczenia w opieczętowanych pakietach, również z zastawami, stosownie do brzmienia 1909 art. X T. Zb. Pr. Cyw. cz. I. (wyd. 1857 r.) i podług załączonéj do tegoż artykułu formy.

N. porządkowy.	N. wpisowy księgi.	WYMIENIENIE ARTYKUŁÓW WEDŁUG POWIATÓW.	Ilość dochodu. lustracyjnego. Rub.	K.	płaconego. Rub.	K.
		W POWIECIE WINNICKIM.				
	tom 1.					
1	10	We wsi Majdanie Juźwińskim: Ziemi wakującéj:				
		siedzibnéj - - - 2,17 dz.				
		oroméj - - - 20 —				
		łąk stepowych - - 14,75 —				
		W ogóle . . . 36,92 dz.	28	6¼	28	6¼
		I przy téj ziemi dom w pół zrujnowany.				
2	131	W m. Juźwinie: ziemi zapasnéj:				
		siedzibnéj - 0,76 dz.				
		oroméj pośredniéj 99 —				
		łąk wzgórkowatych 14,73 —				
		w lesie - - 22 —				
		W ogóle . . 136,49 dz.	82	53	82	53
3	106	W majątku Miziakowskim: ziemi wakującéj:				
		siedzibnéj - - 6,71 dz.				
		łąk stepowych - 49,62 —				
		w lesie - 16,67 —				
		W ogóle . . . 73 dzieś.	31	7½	31	7½
4	130	We wsi Chutorach Miziakowskich: Ziemi wakującéj:				
		siedzibnéj - - 6,47 dz.				
		łąk - - - 18,89 —				
		W ogóle . . . 25,36 dz.	13	77	13	77
	§ 2.					
5	33 i 34	We wsi Tiutkach: dwa młyny, w których jest po jednym kamieniu i po jednym waluszu, stare	60	—	70	—
	§ 1.	**W POW. LETYCZEWSKIM:**				
6	27	We wsi Rożnach: ziemi wakującéj:				
		oroméj - 101,87 dz.				
		łąk wzgórkowatych - 6,96 —				
		W ogóle . . 108,83 dz.	82	33½	89	30
7	107	W majątku Bucniewieckim: a) Ziemi zapasnéj:				
		siedzibnéj - - - 2,57 dz.				
		oroméj pośredniéj - - 91,50 —				
		łąk na trzebieżach - - 13,75 —				
		w lesie - - 14,75 —				
		W ogóle . 122,57 dz.	98	88¾		
		b) Wakującéj:				
		siedzibnéj we wsi Mordynie 3,32 dz.				
		oroméj pośredniéj - - 224 —			281	10
		łąk stepowych - - 10 —				
		łąk potrzebujących wytrzebienia 25,95 —				
		W ogole . 263,27 dz.	225	78¾		
			324	67½		
		i przy tych ziemiach dom we wsi Mordynie, ze składem, sklepem, swirnem, podpowietką i wozownią, ocenione 175 rub. 80 k., za które wypada % do kapitału budowniczego 4 rub. 39½ kop.				
tom 2 § 1.						
8	32	W części m. Darażni folwark na przestrzeni 1,75 dz.	1	17	1	17
	§ V.					
9	13	We wsi Gryniaczce dwa sady na przestrzeni 4,22 —	4	40	4	40
tom 3 § II.						
10	17 i 18	We wsi Chutorach Jaśkowieckich: młynów drewnianych dwa, z których jeden znajduje się, a drugi zgorzał, w obu po 1 kamieniu, oceniona na 40 r.	20	—	20	—
tom 1. § V.						
11	18	W słobodzie Ochrymowieckiéj Zińkowskiego majątku sad zwany Gurjewskim, na przestrzeni 14,44 dz.	9	68	9	68
12	53	W m. Zińkowie siedziba na przestrzeni 0,69 dzieś. z domem i zabudowaniem zajmowanem przez Wierzbickiego - - - - - -	1	5	1	5
13	55	We wsi Adamówce Zińkowskiego majątku na przestrzeni 1,54 dz., z domem i zbudowaniem zajmowanie przez rotmistrza Siergiejewa - -	2	40½	1	40½
14	56	Siedziba we wsi Stanisławówce Zińkowskiego mająt. na przestrzeni 0,76 dz. z domem i zabudowaniem zajmowanemi przez podoficera Siergiejewa -	1	13	1	13
15	57	W m. Zińkowie kopanie gliny dla robienia naczyń, na przestrzeni 18,97 dz. - - - -	60	—	60	—
tom 1. § 1.		**W POW. LITYŃSKIM.**				
16	118	Czudynowskiego majątku: ziemi wakującéj:				
		a) we wsi Torczynie oroméj pośredniéj 114 dz.				
		i b) we wsi Marjanowie łąk stepowych 6 —				
		W ogole . 120 dz.	94	43¼	94	43¼
	§ V.					
17	35	Siedziba we wsi Czudynowcach na przestrzeni 3,10 dz.	2	54	2	54
18	36	Siedziba we wsi Łozowéj na przestrzeni 5,01 dz.	4	10	4	10
19	37	— Ugłach na przestrzeni 1,69 —	1	39	1	39
20	140	We wsi Bieroznéj.				
		ziemi wakującéj. siedzibnéj - - - 7,44 dz.				
		oroméj pośredniéj - - 80,45 —				
		łąk - - - - 35,45 —				
		W ogóle . 123,34 dz.	94	42	94	42
tom 1. § 21.		**W POW. KAMIENIECKIM.**				
21	2	We wsi Karaczkowcach młyn o dwóch kamieniach, oceniona 130 rub. - - - - -	150	—	161	—
tom 1. § 1.						
22	101	We wsi Cykowéj, siedziby wakującéj - 10 dz.	11	90	11	90
	§ II.					
23	7	We wsi Hawryłowcach, młyn o jednym kamieniu, murowany, oceniony 80 rub., za który prócz arendy należy % do kapitału budowlowego 1 rub. -	33	—	33	—
tom 2. § II.						
24	1	We wsi Stefanówce, młyn murowany o jednym kamieniu, oceniony 164 rub. 25 k., za który prócz dochodu należy % do kapitału budowlowego 2 r. 5¼ k.	36	—	117	—
tom 4. § V.						
25	6	Siedziba z ogrodem na przestrzeni 0,36 dz., na któréj jest dom o 1 pokoju z kuchnią, wozownią, świren i podpowietka, zabudowania te są, ocenione na 20 r., za które prócz arendy należy % do kapitału budowlowego 50 kop. - - - - -	3	26	3	26
tom 3 § V.						
26	2	We wsi Jurkowcach 2 sady na przestrzeni 9,60 dz. ziemi	15	—	15	—
tom 2 § V.						

27	19	Въ Пудловецкомъ имѣніи: на хуторѣ Войтовкѣ усадьба на пространствѣ 4,86 дес., на коей имѣется садъ и 2 избы, а также сарай для лошадей, оцѣненные въ 66 руб., отъ каковыхъ строеній кромѣ дохода исчислено % въ строительный капиталъ 1 р. 50 к. - -	25	—	65	25
		Статья эта предлагается на счетъ неисправнаго контрагента Мошки Литвака, не уплатившаго дохода и неявившагося для заключенія контракта.				
томъ 2 § V.		МОГИЛЕВСКАГО УѢЗДА.				
28	8, 9 и 10	Въ с. Плебановкѣ: 3 сада на пространствѣ 13,46 дес.	84	50	126	30
29	12	— Калиновкѣ ярморочная площадь на пространствѣ 2,18 дес.	32	—	—	—
томъ 3 § II.		УШИЦКАГО УѢЗДА.				
30	съ 5 по 14	Въ Миньковецкомъ имѣніи: мельницъ 9, въ коихъ хотя есть 11 поставовъ и 1 фалюша, оцѣнка 640 руб., но одинъ въ Притулійской мельницѣ принадлежитъ дворянкѣ Ставиской - - - - - -	209	—	209	—
томъ 2 § V.		ПРОСКУРОВСКАГО УѢЗДА.				
31	4	Въ части м. Тарноруды: камышъ на пространствѣ 16,77 д.	10	5	10	5
§ II.		БРАЦЛАВСКАГО УѢЗДА.				
32	19	Въ Брацлавской Ксендзовкѣ: мельница объ одномъ поставѣ деревянная, ветхая, оцѣненная 20 р. - - -	26	90	26	90
§ 1.		ЯМПОЛЬСКАГО УѢЗДА.				
33	34	Въ д. Клекотинѣ Мурафской:				
		Земли вакантной, усадебной - 2,41 дес.				
		пахатной хорошей - - 6 —				
		посредственной - - 3 —				
		худой - - 1,95 —				
		сѣнокосной луговой - - 0,50 —				
		Итого . 13,85 дес.	16	28	16	28
томъ 3 § 1.						
34	24	Въ с. Ефимовкѣ: земли вакантной усадебной 1,42 дес.				
		пахатной хорошей - - 48,11 —				
		сѣнокосной въ лѣсу - - 36,85 —				
		луговой - - - 10 —				
		Итого . 96,38 дес.	98	7	98	7
§ V.						
35	съ 20 по 28	Въ Ярускомъ имѣніи: садовъ виноградныхъ и фруктовыхъ 8, на пространствѣ 14,42 дес., въ коихъ имѣется необходимое число жердей для виноградныхъ кустовъ и 4 избы для садовниковъ, оцѣненныя въ 31 р. 50 к.	486	—	486	—
§ 1.		ГАЙСИНСКАГО УѢЗДА.				
36	135	Въ Кислякскомъ имѣніи.				
		Земли вакантной усадебной - 19,89 дес.				
		пахатной посредственной - 11,33 —				
		Итого . 31,22 дес.	27	78	27	78
		И при этихъ земляхъ въ Шурѣ Метлинецкой домъ, флигель, амбарь, два сарая и клуня.				
томъ 2 § 1.		ОЛЬГОПОЛЬСКАГО УѢЗДА.				
37	39	Въ Рашковской Слободѣ.				
		Вакантной усадьбы - - - 0,56 дес.	—	76	—	76
§ II.						
38	101 и 102	Въ м. Пѣщанкѣ: мельницъ 2, оцѣненныхъ въ 1,500 р.	330	—	330	—
		Итого	2364	66½	2469	10½

(360)

27	19	W Pudłowieckim majątku. w chutorze Wojtowce siedziba na przestrzeni 4,86 dz., na któréj jest sad i 2 izby, a także stajnia, ocenione 66 r., za budowle te prócz arendy wyliczono % do kapitału budowlowego 1 rub. 50 kop. - - - - - -	25	—	65	25
		Artykuł ten oddaje się na rachunek nieopłatnego dzierżawcy Moszki Litwaka, który niezapłacił arendy i nie przybył dla zawarcia kontraktu.				
tom 2 § V.		W POW. MOHYLEWSKIM.				
28	8, 9 i 10	We wsi Plebanówce: 3 sady na przestrzeni 13,46 dz.	84	50	126	30
29	12	— Kalinówce plac jarmarkowy na przestrzeni 2,18 dz. -	32	—	—	—
tom 3 § II.		W POW. USZYCKIM.				
30	od 5 do 14	W Mińkowieckim majątku: młynów 9, w których chociaż jest 11 kamieni i 1 walusz, ocenione 640 r., ale jeden w młynie Prytulickim należy do szlachcianki Stawiskiéj - - - - -	209	—	209	—
tom 2 § V.		W POW. PROSKUROWSKIM.				
31	4	W części m. Tarnorudy: zarośle na przestrzeni 16,77 dz.	10	5	10	5
§ II.		W POW. BRACŁAWSKIM.				
32	19	W Bracławskiéj Księdzówce: młyn o jednym kamieniu drzewniany, stary, oceniony 20 rub. - - -	26	90	26	90
§ 1.		W POW. JAMPOLSKIM.				
33	34	We wsi Klekotynie Murawskiéj:				
		Ziemi wakującéj, siedzibnéj - 2,41 dz.				
		oroméj dobréj - - 6 —				
		pośredniéj - - - 3 —				
		złéj - - - - 1,95 —				
		łąk - - - - 0,50 —				
		W ogóle . 13,85 dz.	16	28	16	28
tom 3 § 1.						
34	24	We wsi Jefimówce: ziemi wakującéj siedzibnéj 1,42 dz.				
		oroméj dobréj - 48,11 —				
		łąk w lesie - 36,85 —				
		sianożęci - 10 —				
		W ogole . . 96,38 dz.	98	7	98	7
§ V.						
35	od 20 do 28	W Jarugskim majątku: winnic i sadów 8, na przestrzeni 14,42 dz., w których jest potrzebna ilość żerdzi dla krzewów winoroslowych i 4 izby dla ogrodników, ocenione 31 rub. 50 k. - -	486	—	486	—
§ 1.		W POW. HAJSYŃSKIM.				
36	135	W Kislakskim majątku:				
		Ziemi wakującej siedzibnéj - 19,89 dz.				
		oroméj pośredniéj - 11,33 —				
		W ogole . 31,22 —	27	78	27	78
		I przy tych ziemiach w Szurze Mietlinieckiéj dom, oficyna, spichrz, dwa chlewy i skład.				
tom 2 § 1.		W POW. OLGOPOLSKIM.				
37	39	W Słobodzie Raszkowskiéj.				
		Wakującéj siedziby - - 0,56 dz.	—	76	—	76
§ II.						
38	101 i 102	W m. Pieszczance, młynów 2, ocenionych 1,500 rub.	330	—	330	—
		W ogóle - -	2364	66½	2469	10½

(360)

1. Гродненской губерніи въ уѣздномъ г. Слонимѣ состоитъ принадлежащая вѣдомству государственныхъ имуществъ каменная суконная фабрика, въ составъ коей входятъ слѣдующія зданія: а) каменный трехэтажный домъ, составляющійся изъ 2 отдѣленій и средней части, служащей собственно фабричной промышленности; въ немъ на первомъ этажѣ помѣщаются чесальныя машины, во второмъ ручныя и механическія заведенія, а въ третьемъ ткальныя станки; б) каменное двухъ этажное зданіе сушильнею именуемое, которое въ первомъ этажѣ заключаетъ залъ для просушки шерсти, а во второмъ для сушенія сукна; в) каменный одно-этажный домъ, служащій для красильни сукна и двѣ комнаты для помѣщенія красильщика; г) таковый же двухъ этажный домъ, въ коемъ есть помѣщеніе для директора фабрики и прочей фабричной прислуги; д) деревянный домъ для склада разныхъ инструментовъ.— Вся фабрика съ рабочимъ шлюзомъ состоитъ при сплавной рѣкѣ Иссѣ, тутъ же впадающей въ судоходную рѣку Щару; въ этомъ заведеніи имѣются машины, инструменты и всѣ прочіе снаряды, коими оно нынѣ дѣйствуетъ. Къ этой фабрикѣ принадлежитъ еще водяная мукомольная мельница, съ крупчаткою, дѣйствующая съ фабрикою однимъ направленіемъ воды; послѣдняя изъ сихъ статей по выгодному мѣсто положенію въ уѣздномъ городѣ доставляетъ большіе удобства къ извлеченію владѣльцу дохода; оба сіи заведенія съ принадлежащими къ нимъ строеніями, машинами и инструментами и всѣми прочими употребленіями, а также плацевою усадебною землею продаются въ вотчинное владѣніе съ публичныхъ торговъ отъ суммы 24 т. р. Срокъ симъ торгамъ опредѣляется 18 числа будущаго Августа, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою. А потому Гродненская палата государственныхъ имуществъ приглашаетъ въ присутствіе ея гг. желающихъ пріобрѣсть описанныя заведенія на условіяхъ, какія будутъ предъявлены при торгахъ, до наступленія коихъ всякъ изъ желающихъ вправѣ осмотрѣть всѣ фабричныя заведенія и состоящія тамъ принадлежности. Господа иногородные желающіе купить описанныя статьи, въ случаѣ не возможности лично участвовать въ торгахъ, могутъ прислать письменные отзывы въ запечатанныхъ конвертахъ до наступленія торговъ съ поясненіемъ предлагаемой суммы и условій, на коихъ желаютъ пріобрѣсть заведенія. При чемъ предворяется, что по силѣ 1492 ст. т. X. Зак. Гражд. част. I., залоговъ отъ торгующихся нетребуется, но на основаніи 1494 ст. тогожъ устава покупатель, за кѣмъ послѣ окончательнаго торга и переторжки останется продаваемое имущество, долженъ представить 10% въ задатокъ условленной суммы. (370)

1. W gubernii Grodzieńskiéj w powiatowém mieście Słonimie jest należąca do wydziału dóbr skarbowych sukiennia murowana, do któréj składu wchodzą zabudowania następujące: a) murowany dom trzypiątrowy, składający się z dwóch oddziałów i części średniéj, służącéj właściwie dla przemysłu fabrycznego; w nim na piętrze pierwszem znajdują się machiny do czesania, na drugiém przyrządy ręczne i mechaniczne, a na trzeciem warstaty do tkania; b) murowany budynek dwópiątrowy, suszarnią zowiący się, w którym na pierwszém piętrze znajduje się sala do przesuszania wełny, a na drugiém do przesuszania sukna; c) dom murowany jednopiątrowy, służący na farbiernię sukna i dwa pokoje mieszkalne dla farbiarza; d) takiż dom dwupiętrowy, w którym się znajduje pomieszkanie dla dyrektora fabryki i dalszéj posługi fabrycznéj; e) dom drewniany na skład różnych narzędzi. Cała fabryka wraz ze szluzem roboczym położona jest nad ujściem spławnéj rzeki Issy do spławnéj rzeki Szczary; w zakładzie tym znajdują się machiny, narzędzia i wszelkie inne przyrządy, znajdujące się obecnie w czynności. Do fabryki téj należy jeszcze młyn wodny z krupiernią, działający z fabryką za pomocą jednego stoku wody; ostatni z tych artykułów, ze względu dogodności swego położenia w mieście powiatowém, może dostarczać właścicielowi znaczne dochody; oba te zakłady z należącemi do nich zabudowaniem, machinami, narzędziam i wszelkiemi dalszemi używalnościami, tudzież z ziemią siedzibną, przedają się na dziedzictwo z targów publicznych od summy 24,000 rubli. Termin tych targów naznaczony jest na dzień 18 nast. sierpnia, ze zwykłym we trzy dni przetargiem. Przeto Grodzieńska izba dóbr państwa wzywa do siebie życzących nabyć pomienione zakłady na warunkach, jakie będą okazane w czasie targów, przed których nadejściem każdy z życzących ma prawo obejrzeć wszystkie zaprowadzenia fabryczne z tém wszystkiém, co do nich należy. Mieszkający na prowincji, którzyby chcieli nabyć pomienione artykuły i nie mogli znajdować się osobiście na targach, mogą przysyłać odezwy na piśmie w konwertach opieczętowanych, przed targami, z wyrażeniem dającéj się przez nich summy i warunków, na jakich życzą nabyć rzeczonę rękodzielnię. Przytém zawiadamia się, że na mocy 1492 art. X T. Zb. Pr. Cyw. cz. I, od targujących zastaw nie jest wymagany, ale stosownie do brzmienia 1494 art. tejże ustawy, nabywca, przy którym po ostatecznym targu i przetargu pozostanie przedająca się własność, powinien złożyć 10% na zadatek summy umówionéj. (370)

2. Отъ канцеляріи г. начальника Виленской губерніи объявляется о намѣреніи помѣщика Вилейскаго уѣзда Ѳомы Францова Саковича, дворянина Михаила Зайковскаго и французской подданной Розаліи Анжелину Готро отправляются за границу. (368)

2. Kancellarja p. naczelnika gubernii Wileńskiéj ogłasza, iż obywatel powiatu Wilejskiego Tomasz Franciszek syn Sakowicz, dworzanin Michał Zajkowski, oraz poddanna francuzka Rozalia Gotro wyjeżdżają za granicę. (368)

2. Виленская контора по сооруженію желѣзной дороги объявляетъ о выѣздѣ за границу Прусскихъ подданныхъ: Керна, Шольца, Неймана, Штенцевъ и Крейнбринга. (369)

2. Kantor Wileński budowy drogi żelaznéj ogłasza o wyjeździe za granicę Pruskich poddani: Kerna, Szolca, Nejmana, Sztencew i Krejbringa. (369)

1. Отъ Виленскаго губернскаго правленія объявляется, что во исполненіе указа правительствующаго сената, на пополненіе казенныхъ взысканій, почитающихся на евреѣ Длугачѣ, подверженъ въ публичную продажу домъ его, Длугача, состоящій въ г. Вильнѣ подъ N. 757, построенный на землѣ принадлежащей Виленскому римско-католическому духовенству, составляющійся изъ каменнаго одно-этажнаго дома, оцѣненнаго по вѣтхости по 4-хъ-лѣтней сложности средняго изъ десяти прошедшихъ лѣтъ дохода въ 173 р. 50 к. сер. и изъ неоконченной постройки каменной двухъэтажной, безъ криши, длиною 13 саженей и шириною 6 саженей, оцѣненной по количеству и стоимости несгораемаго матеріала въ 634 р., и для таковой продажи назначены въ присутствіи сего правленія торги на 28 число будущаго сентября мѣсяца, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою; почему желающіе купить домъ Длугача, благоволятъ на означенное число прибыть сами, или прислать своихъ повѣренныхъ съ надлежащими залогами, въ губернское правленіе, гдѣ имъ предъявлена будетъ опись съ оцѣнкою тому дому. Іюня 11 дня 1860 года.

Засѣдатель *Дмоховскій*.
Секретарь *Новокунскій*.
Столоначальникъ *Войткевичъ*. (367)

1. Wileński rząd gubernjaluy ogłasza, iż w skutek ukazu rządzącego senatu, na zaspokojenie należności skarbowych, liczących się na żydzie Długaczu, wystawiony zostaje na publiczną przedaż dom tegoż Długacza, w m. Wilnie pod N. 757, na ziemi do Wileńskiego rzymsko-katolickiego duchowieństwa należącéj położony, składający się z murowanego domu jednopiętrowego, ocenionego z powodu starości swojéj w stosunku czteroletnim średniéj proporcji dochodu za dziesięć lat minionych na 173 r. 50 k. sr., i z nieskończonéj budowli murowanéj dwupiętrowéj bez dachu, długości 13 sążni i szerokości 6 sążni, ocenionéj podług wartości materjału niepalnego 634 rub., i dla uskutecznienia téj przedaży, w tymże rządzie gubernjalnym będą się odbywały targi d. 28 nast. września, ze zwykłym we trzy dni przetargiem; przeto życzący kupić dom Długacza, zechcą na te targi przybyć osobiście, lub przysłać upoważnionych, z dostatecznemi zastawami, do rządu gubernjalnego, gdzie można widzieć opisanie z ocenką tego domu. Dnia 11 czerwca 1860 roku.

Assesor *Dmochowski*.
Sekretarz *Nowokuński*.
Nacz. Stołu *Wojtkiewicz*. (367)

1. Отъ Виленскаго губернскаго правленія объявляется, что вслѣдствіе постановленія его 30 мая сего 1860 года состоявшагося, на удовлетвореніе безспорныхъ долговъ еврея Зельмана Еліовича Ивенскаго евреямъ: Сорѣ Каменецкой, по рѣшенію Лидскаго городоваго магистрата 31 р., Янкелю Новогрудскому по заемному письму 100 р. и аптекарскому провизору Зейдлеру по роспискѣ 50 р. съ процентами, а также поземельнаго чинша ему Зейдлеру 10 руб., подвержены въ публичную продажу, деревянный одно-этажный домъ, кожевный заводъ, амбаръ, скотный сарай и участокъ земли, на коей построенъ означенный заводъ въ г. Лидѣ состоящіе, принадлежащіе упомянутому Ивенскому, оцѣненные 90 р., и для произведенія таковой продажи, назначенъ въ присутствіи Лидскаго уѣзднаго суда торгъ 19 числа іюля мѣсяца сего 1860 года, съ 11 часовъ утра, съ узаконенною послѣ онаго чрезъ три дня переторжкою. Желающіе разсматривать бумаги, относящіяся къ таковой продажѣ могутъ найти оныя въ упомянутомъ уѣздномъ судѣ. Іюня 14 дня 1860 года.

Засѣдатель *Ходолей*.
Секретарь *Комаръ*.
Столоначальникъ *Кодзь*. (371)

1. Wileński rząd gubernjalny ogłasza, iż w skutek jego postanowienia, d. 30 maja 1860 r. nastałego, na zaspokojenie bezspornych długów żyda Zelmana Eliowicza Iwieńskiego, należnych żydom: Sorze Kamienieckiéj, za wyrokiem Lidzkiego magistratu miejskiego 31 rub., Jankielowi Nowogródzkiemu za obligiem 100 r. i prowizorowi aptekarskiemu Zeidlerowi za rewersem 50 rub. z procentami, tudziez czynszu poziemnego Zeidlerowi 10 rub., wystawione zostają na publiczną przedaż, drewniany dom jednopiętrowy, garbarnia, spichrz, chlew i uczastek ziemi, na któréj wybudowana jest rzeczona garbarnia, w m. Lidzie położone, do pomienionego Iwieńskiego należące, ocenione 90 rubli, i dla uskutecznienia téj przedaży, w Lidzkim sądzie powiatowym będzie się odbywał targ d. 19 lipca ter. 1860 r., o godz. 11 zrana, ze zwykłym we trzy dni przetargiem. Życzący rozpatrywać papiery téj przedazy tyczące się, mogą je widzieć w rzeczonym sądzie powiatowym. Dnia 14 czerwca 1860 r.

Assessor *Chodołéj*.
Sekretarz *Komar*.
Nacz. Stołu *Kodź*. (371)

ЧАСТНЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ.

1. Józef Chodosewicz mieszkający przy ulicy Tatarskiéj w domu b. Kangisera a teraz Boguckiego prezydenta, podaje do wiadomości szanownych rodziców i opiekunów, że przyjmuje do siebie studentów na kwaterę i stół rocznie za bardzo pomierną cenę, przyrzekając pilność i dozór moralny nad niemi.

3. W drukarni **A. SYRKINA** w Wilnie wyszło z pod prassy: CHCIWOŚĆ UKARANA, powieść ks. Stanisława Felińskiego, (nakładem autora) 1 tom in 12. Cena rs. 1. (363)

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

1. Na przedmieścia Pohulanku w domu K. H. Anderson są mieszkania do najęcia na lato i rocznie.

3. W powiecie Wiłkomierskim, w parafji Świadoskiéj, jeśliby się komu podobało, jest do nabycia wieś Marbuniszki z zabudowaniami gospodarskiemi, zawierająca w sobie ziemi blizko szesnastu włok i lasu włok cztéry; o bliższych szczegółach przedaży, można się dowiedzieć u właściciela ciągle prawie w niéj przebywającego. (359)

Печатать позволяется. ВИЛЬНО.—21 іюня 1860 г. Ценсоръ, дѣйствительный статскій совѣтникъ и кавалеръ П. Кукольникъ. W Drukarni A. H. KIRKORA i sp.